KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

BÔMACSE

Thợ cạo thành Xêvin

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

BÔMACSE

THỢ CẠO THÀNH XÊVIN

TRỌNG ĐỨC *dịch*

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2006

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

*Tủ sách **Kiệt tác Sân khấu thế giới** ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật và giới thiệu với bạn đọc Việt Nam suốt hơn nửa thế kỷ qua, có ảnh hưởng lớn không chỉ về Sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung. Tất nhiên tiếp nhận và giao lưu văn hóa nghệ thuật không diễn ra một chiều mà tác động qua lại.*

Bắt đầu từ các tác phẩm cổ đại Hy Lạp, Trung Quốc, Ấn Độ với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch như: Exkhin, Ơripít, Xôphốc, Vương Thừa Phủ, Kaliđáx... bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của Sân khấu thế giới như thời đại Phục Hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức

sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất như Sếchxpia, Sinlơ, Môlie, Coócnây, J.Gớt, Gôgôn, Ípxen, Muyxê, Ghenman, B.Brếch, Sêkhốp, Bếckét, Raxin, Jăng Anui, Camuy, Tào Ngu... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tác phẩm của ba tác giả Sân khấu Việt Nam: Đào Tấn, Nguyễn Huy Tưởng, Nguyễn Đình Thi có mặt trong Tủ sách Kiệt tác Sân khấu thế giới đã đáp ứng đòi hỏi của đông đảo bạn đọc.

***Nhà xuất bản Sân khấu** cảm ơn Hội đồng tuyển chọn gồm các nhà Sân khấu học tiêu biểu do NSND Trọng Khôi - Chủ tịch Hội nghệ sĩ Sân khấu Việt Nam làm Chủ tịch và Công ty Minh Thành - Bộ Chỉ huy Quân sự TP Hồ Chí Minh đã giúp đỡ tận tình, trách nhiệm cao để Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.*

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

LỜI GIỚI THIỆU

K. Mác đã từng viết: "Lịch sử không làm cái gì nửa chừng, và chính nó đã trải qua nhiều giai đoạn khi nó muốn dẫn một hình thức xã hội già nua đến bước cáo chung. Giai đoạn cuối cùng của một hình thái lịch sử, đó là tấn hài kịch của nó... Vì sao lịch sử diễn tiến như vậy? Vì để cho loài người đoạn tuyệt với quá khứ của nó một cách vui vẻ"[1].

Thế cho nên, nếu như, sau kịch *Prômtê bị xiềng* của Éxkhin tác phẩm *Đối thoại của những người chết* của Luyxiêng[2] đã vui vẻ tống tiễn thời đại các vị thần của nước Hy-lạp cổ, thì ở nước Pháp, sau những hài kịch của Môlie, đã có hài kịch của Bômase (Beaumarchais) để vui vẻ tống tiễn bọn vua chúa của nền Quân chủ chuyên chế lỗi thời trước khi nổ ra cuộc Đại cách mạng tư sản (1789 - 1794). Và cũng vì vậy muốn hiểu kịch Bômácse, không thể không biết

---

(1) Mác và Angghen nói về văn học nghệ thuật (bản tiếng Pháp của Nhà xuất bản Xã hội Pari 1954).

(2) Lucien: Nhà văn và triết gia của Hy-lạp cổ.

đến bối cảnh lịch sử và đời sống xã hội nước Pháp lúc bấy giờ.

*

* *

Trong lịch sử nước Pháp từ thời Phục hưng cho đến hết thế kỷ XVI diễn ra một quá trình hình thành một Quốc gia dân tộc thống nhất và tập trung với nền Quân chủ chuyên chế mà đỉnh cao của nó là triều vua Luy XIV. Ông vua này tự xưng là Vua Mặt trời và tuyên bố: "Quốc gia, chính là ta!" Sự hình thành Quốc gia dân tộc thống nhất đó là kết quả của sự liên minh, hỗ trợ, dựa vào nhau giữa tập đoàn phong kiến trung ương và giai cấp tư sản Pháp mới sinh ra từ tầng lớp thị dân vào thời kỳ Phục hưng. Tập đoàn phong kiến trung ương phải dựa vào giai cấp tư sản để đánh bại những lực lượng phong kiến cát cứ ở địa phương và thiết lập nền Quân chủ chuyên chế trên cơ sở một quốc gia thống nhất và tập trung; còn giai cấp tư sản thì chưa đủ mạnh về kinh tế và văn hoá nên phải dựa vào và ủng hộ tập đoàn phong kiến trung ương xây dựng một quốc gia thống nhất và tập trung để phát triển chủ nghĩa tư bản. Song, về cuối đời vua Luy XIV, nền quân chủ chuyên chế lại trở thành sức cản chủ nghĩa tư bản phát triển. Một mặt, triều đại

Buốcbông đưa nước Pháp vào những cuộc chiến tranh liên miên và thất bại, mặt khác bọn vua chúa phong kiến lâm vào bước thoái hoá, sa đoạ, sống cực kỳ hoang dâm xa xỉ; tất cả mọi đau khổ lầm than, thuế khoá chồng chất lên vai nhân dân lao động; quyền tự do con người bị chà đạp, (với chế độ mật thư, bọn vua chúa có thể bắt bớ bất cứ ai vào bất cứ lúc nào theo ý chúng).

Xã hội Pháp chia ra làm ba đẳng cấp: đẳng cấp quý tộc và đẳng cấp tăng lữ là những tầng lớp trên; những tầng lớp dưới họp thành đẳng cấp thứ ba gồm giai cấp tư sản, nhân dân lao động thành thị và thôn quê. Giai cấp tư sản, sau khi ủng hộ giai cấp quý tộc trong công cuộc thống nhất quốc gia, bước sang thế kỷ XVIII đã có đủ sức mạnh về kinh tế và văn hoá để tập hợp quần chúng, và lãnh đạo họ đánh đổ nền quân chủ chuyên chế. Cuộc Đại cách mạng tư sản Pháp 1789 nổ ra tạo nên một bước ngoặt lịch sử vĩ đại của nước Pháp cũng như của châu Âu và có thể nói của loài người lúc bấy giờ.

Như vậy thế kỷ XVIII - cho đến năm 1789 - chính là thời kỳ chuẩn bị cho cuộc cách mạng, nó được đánh dấu bởi một trào lưu tư tưởng mãnh liệt nhằm giải phóng đẳng cấp thứ ba. Thế kỷ đó thường được mệnh danh là "Thế kỷ ánh sáng" bởi nó nhằm, như Ăngghen nói, soi sáng mọi trí óc và chuẩn bị về mặt

tư tưởng cho cuộc cách mạng. Người ta cũng gọi thế kỷ đó là "Thế kỷ triết học" bởi quy mô của trào lưu tư tưởng thật rộng lớn: các nhà "triết học" Pháp không chỉ biểu thị nguyện vọng của giai cấp tư sản mà còn tự biến thành những người phát ngôn của toàn bộ nhân dân bị áp bức, thậm chí, nói như Ăngghen, "của cả loài người đau khổ thời bấy giờ". Các nhà "triết học" đó gắn bó mật thiết với phong trào dân chủ của quần chúng nhân dân, cho nên đã tạo được một sức mạnh chưa từng thấy, dẫn nó tới cao trào đấu tranh không khoan nhượng với chế độ cũ đã lỗi thời.

Trong những điều kiện lịch sử đó, văn học trở thành diễn đàn chính của các nhà triết học Pháp thế kỷ XVIII. Nó thấm nhuần sâu sắc mọi tư trào đặc biệt của thời đại: sự suy tôn lý trí, chủ nghĩa lạc quan lòng tin ở tiến bộ, niềm khao khát quyền tự do chính trị và bình đẳng công dân. Nó mang tính chiến đấu rất cao, đả kích không thương xót xã hội phong kiến dựa vào nền quân chủ và tôn giáo. Các nhà triết học tiến bộ, mặc dầu có phần lý tưởng hoá sự "thống trị của lý trí" thật sự đã, không đứng về phía quyền lợi ích kỷ của bọn tư sản bóc lột. Ta có thể xem họ như những kiểu mẫu đầu tiên của những "nhà văn công dân" gắn mình chặt chẽ vào phong trào quần chúng, vào cuộc vận động giải phóng của đẳng cấp thứ ba: những người tiêu biểu nhất và có ảnh hưởng rộng rãi

nhất trong các triết gia kiêm nhà văn đó là Vônte, Môngtexkiơ, Rutxô và Điđơrô, người cầm đầu nhóm các nhà *Bách khoa toàn thư* mà phạm vi ảnh hưởng lan rộng ra toàn châu Âu.

Văn học Pháp thế kỷ XVIII có bộ mặt khá phức tạp. Giai cấp quý tộc xuống dốc đi vào thứ văn chương phóng túng lấy cái tao nhã tinh vi che đậy cái nghèo nàn trống rỗng về tư tưởng, còn phái nhà văn bảo thủ thì muốn lặp lại: bắt chước một cách nô lệ thế kỷ trước được mệnh danh là "đại thế kỷ". Lịch sử văn học Pháp đang đứng trước sự tan rã của chủ nghĩa cổ điển - hay, nói đúng hơn, thứ chủ nghĩa cổ điển cung đình được thay thế bằng chủ nghĩa cổ điển tư sản mà cảm hứng đi vào đả kích Nhà nước và Nhà thờ. Về đại thể người ta vẫn phân biệt, như ở thế kỷ trước, các thể loại văn học thành thể loại cao thượng như bi kịch, anh hùng ca, đoản thi (odes) và thể loại hạ đẳng với hai thể loại chủ yếu là hài kịch và tiểu thuyết. Hai thể loại này cùng với các loại văn chính luận, trào phúng nói chung mang tính chiến đấu cao và thích hợp với cuộc vận động của đẳng cấp thứ ba nên phát triển mạnh mẽ và đóng vai trò xung kích trong trào lưu văn học cách mạng đương thời.

Cũng như tiểu thuyết, sân khấu Pháp thế kỷ XVIII nói chung phản ánh sự tan rã của chủ nghĩa cổ điển thế kỷ XVII và bộc lộ khuynh hướng hiện thực

mới, kế thừa những yếu tố hiện thực chủ nghĩa của quá khứ, từ Rabơle đến Môlie. Tuy nhiên, sự phát triển mạnh mẽ của truyện và kịch ở thế kỷ XVIII, cũng mới chỉ là bước đầu, quá độ và phải sang thế kỷ XIX mới thật sự là hoàn chỉnh. Bi kịch cổ điển chủ nghĩa lúc này đã đi vào con đường tàn tạ mặc dầu những cố gắng của một Crêbiông muốn hồi sinh nó bằng cách đưa vào bi kịch yếu tố khủng khiếp, rùng rợn thay cho yếu tố anh hùng của Cornây hay yếu tố tình yêu của Raxin. Hài kịch cổ điển chủ nghĩa cũng tan rã; người soạn kịch không gò vào những quy tắc khắt khe của chủ nghĩa cổ điển đồng thời đề cập những đề tài mới và tiếp thu những yếu tố giáo huấn nóng hổi của thời đại mới. Nhân vật gia nô láu lỉnh, gã đầy tớ hài hước kiểu Xcapanh của Môlie dần dần biến thành một gã bình dân táo bạo và khôn khéo tự nâng mình lên ngang hàng với ông chủ, chính là người phát ngôn cho đẳng cấp thứ ba và được thể hiện cao nhất trong nhân vật Figarô và Bômacse.

Có thể nói nét khái quát của sự biến chuyển của sân khấu Pháp thế kỷ XVIII là từ chỗ phân biệt hai loại kịch cao và thấp, bi kịch và hài kịch, nó đi tới chỗ hỗn hợp hai yếu tố bi và hài vào một thể loại chung cho thích hợp hơn với hiện thực đời sống xã hội. Đó là một quá trình đi từ truyền thống hài lịch Môlie ở đầu thế kỷ với Rơna, qua hài kịch đả kích phong tục của

Lơ Xagiơ, hài kịch tính cách cũng gọi là hài kịch giáo huấn của Đêtusơ, rồi hài kịch tâm lý và tình yêu tế nhị của Marivô chịu một phần ảnh hưởng của Raxin, hài kịch "đẫm nước mắt" của Nivel đơ la Sôxê khai thác tình cảm tư sản, cho đến giai đoạn cuối cùng ở nửa sau thế kỷ XVIII là "kịch nghiêm trang" cũng gọi là "kịch tư sản", hay như chúng ta gọi ngày nay, "tân kịch" hoặc "đram". Nhà lý luận của tân kịch là Điđơrô và sau này những người bắt chước ông là Xơđen và Merxiê. Đây là bước ngoặt lớn của sân khấu Pháp do cuộc vận động cách mạng của đẳng cấp thứ ba quyết định. Lý luận kịch của Điđơrô, dựa trên mỹ học duy vật, nhằm giáo dục công dân cho người khán giả mới thuộc đẳng cấp thứ ba, và biến sân khấu thành vũ khí đấu tranh cho một nền nghệ thuật mới gắn liền với chính trị và đấu tranh cách mạng. Song kịch của Điđơrô, một mặt có khuynh hướng hiện thực chủ nghĩa khi nó tố cáo nỗi cơ cực trong đời sống hàng ngày của người dân bình thường, mặt khác lại đi xa chủ nghĩa hiện thực ở chỗ nó lý tưởng hoá nhân vật của nó, biến chúng hoặc thành kẻ phát ngôn những tư tưởng mới, hoặc thành sự thể hiện trừu tượng những thói hư hay đức hạnh công dân.

Tuy nhiên, phải nói đỉnh cao của sân khấu Pháp thế kỷ XVIII lại là *hài kịch của Bômacse.*

*

* *

Bômacse (Beaumarchais) tên thật là Pie-Ôguyxtanh Carông (Pierre - Angustin Caron). Chữ Bômacse là tên một trang ấp nhỏ của vợ ông được ghép vào tên thật theo kiểu quý tộc. Ông sinh năm 1732 và mất năm 1799. Đời hoạt động của ông trải ra suốt nửa sau thế kỷ XVIII, một thời kỳ sục sôi bão táp của cuộc Cách mạng 1789. Con người ông mang những nét tiêu biểu cho giai cấp tư sản Pháp đương thời vừa là bộ phận lãnh đạo đẳng cấp thứ ba làm cách mạng vừa có mặt thoả hiệp với giai cấp quý tộc tự do nơi quyền lợi của nó có chỗ ngược lại quyền lợi của nhân dân lao động. Cái tính chất hai mặt này ở con người Bômacse đã được phản ánh trong sáng tác văn học của ông.

Bômacse là con một thợ cả chế tạo và sửa chữa đồng hồ ở Khu Chợ Pari, một người thợ khéo có sáng kiến, có học thức, ưa âm nhạc, nói năng hoạt bát, biết làm thơ huê tình và kể chuyện tiếu lâm. Bômacse thừa hưởng được của bố tất cả những đức tính ấy.

Chàng thanh niên Bômacse đẹp trai và có tài năng, nhanh trí, tháo vát, khôn khéo, đã ấp ủ nhiều tham vọng giàu sang. Ông đã từng làm đủ nghề: trước hết là nghề chế tạo và sửa chữa đồng hồ của

cha, và do ông có sáng kiến làm ra một thứ đồng hồ rất nhỏ có thể gắn vào một chiếc nhẫn đeo tay nên ông được nhiều nhà quý tộc hâm mộ, kể cả các phu nhân và công nương; ông lại giỏi thụ cầm (harpe) và soạn thơ ca phong tình nên được vời làm thầy dạy nhạc cho các công chúa đồng thời tổ chức mua vui cho vua Luy XVI và cung đình. Nhờ vậy ông đã có dịp leo lên những chức vụ cao trong cơ quan quản lý hoàng gia và chạy được tước hiệu quý tộc; có lần ông giúp được một việc có lợi cho nhà tài chính Đuyvecnây và để đền ơn, lão này nhận ông làm người hợp tác và dạy ông nghề kinh doanh tài chính khiến về sau ông trở nên giầu có. Nhiều lần được giao những nhiệm vụ giao dịch bí mật của triều đình ở trong nước và ngoài nước, ông đã sang Tây-ban-nha, và cảm tưởng chuyến đi này được ghi trong các vở hài kịch của ông; ngoài ra ông còn làm nghề viết văn, nghề xuất bản, làm chủ tịch *Hội tác gia sân khấu* cho đến khi chết. Ông đã trở thành nhà viết hài kịch nổi tiếng nhất của thời đại.

Cuộc đời Bômacse, phản ánh thời đại ông, là một cuộc đời hoạt động liên tục sôi nổi, đầy sóng gió, kiện cáo liên miên với nhiều bước thăng trầm, khi lên khi xuống, thậm chí có những lúc tài sản bị khánh kiệt, hoặc bản thân lâm vòng tù tội, bị đe doạ đến tính mạng. Cuộc đời hoạt động đó cũng phản ánh hai mặt

tích cực và tiêu cực của giai cấp tư sản: ông vừa phục vụ cho hoàng gia, cho triều đình vừa góp phần đấu tranh giải phóng đẳng cấp thứ ba; ông vừa kinh doanh làm giàu cho bản thân vừa tham gia những việc có ích cho xã hội, chẳng hạn ông từng chạy theo việc buôn bán nô lệ da đen nhưng cũng từng lo toan tiếp tế cho cuộc chiến tranh giành độc lập ở Hoa-kỳ hoặc cung cấp súng ống cho chính quyền cách mạng. Trước ngày nổ ra cuộc Cách mạng 1789, Mômacse đã thật sự trở thành giàu có, và toà nhà đồ sộ của ông sừng sững trước cửa ngục Baxti đã bị đe doạ khi quần chúng cách mạng xông vào như vũ bão phá ngục ngày 14 tháng 7 năm 1789. Trong thời kỳ cách mạng tuy có tham gia hoạt động ở các đại hội nhân dân, ông không tránh khỏi những cuộc bị khám nhà, bắt bớ, thậm chí có lần cả gia đình bị chết hụt. Về cuối đời ông lại sa vào con đường tiêu cực, và năm 1799, trước khi mất, ông hoan nghênh Napôlêông bước lên ngôi chấp chính.

Tính hai mặt của Bômacse thể hiện càng rõ nét trong sự nghiệp sáng tác văn học của ông. Sự thật, khi bắt đầu viết kịch, Bômacse đã chịu ảnh hưởng lý luận về "tân kịch" (drame) của Điđơrô mà chính ông đã phát biểu trong bài tựa ở đầu vở kịch *Ơgiêni* (1767) với nhan đề *Khảo luận về thể loại kịch nghiêm trang*. Trong bài đó, Bômacse đả kích mạnh nền sân

khấu cổ điển chủ nghĩa và chủ trương "thể loại nghiêm trang" đi vào những đề tài rút ra từ cuộc sống hàng ngày này, những yếu tố bi và hài sẽ hỗn hợp, và nhất là yếu tố hài kịch sẽ trút bỏ những cái ồn ào của "kịch hề" (farce) để đi vào cái cười tế nhị, kín đáo. Song hai vở kịch đầu tiên của Bômacse, *Ơgiêni* và *Hai người bạn* (1770), viết theo khuynh hướng mới đó lại không thành công. Ưu điểm lớn của Bômacse là ở chỗ ông đã khôi phục hài kịch truyền thống Môlie từ lâu vắng bóng trên sân khấu Pháp, và ông nhận thức được tính chiến đấu cao của hài kịch cần thiết cho cuộc vận động cách mạng đương thời.

Sự chuyển hướng từ *tân kịch* sang *hài kịch* ở Bômacse xảy ra trong một trường hợp khá đặc biệt. Hai vở kịch đầu tiên của ông vừa ra đời thì người che chở cho ông là nhà tài chính Đuyvecnây mất. Trong chúc thư để lại, ông này cho Bômacse thừa hưởng một số tiền lớn, nhưng người kế thừa của Đuyvennây là bá tước Đờ la Blasơ không chịu và vu là giấy tờ giả mạo. Thế là xảy ra một vụ kiện kéo dài; ở toà án sơ cấp, Bômacse được kiện, nhưng lên toà phúc án thì Đờ la Blasơ mua chuộc quan toà, và bản án trên bị bác. Nhớ lại trước kia trong vụ kiện tranh chấp về bằng sáng chế đồng hồ, Bômacse đã từng viết báo gây dư luận và được kiện. Lần này, ông lại kêu gọi dư luận bằng cách viết một loạt bốn bài văn châm biếm

đả kích viên quan toà Gôezman và tố cáo những tệ lậu của nền tư pháp đương thời dưới nhan đề chung *Cáo lục phản đối ngài Gôezman* (1773 - 1774). Những bản cáo lục đó gây tiếng vang lớn ở Pari và bộc lộ rõ tài năng viết văn châm biếm của Bômacse mà người ta chưa ngờ tới. Nhà văn lớn Vônte cũng khen ngợi. Thế là Bômacse, cảm giác nhậy bén được xu hướng của thời đại, xoay hẳn ra viết hài kịch.

Song, thật là sai lầm nếu nghĩ rằng Bômacse đã lắp lại nguyên xi hài kịch Môlie. Hài kịch Bômacse đã kết tinh tổng hợp cả một di sản văn học phúng thích đậm tính chất gô-loa của dân tộc Pháp từ truyện vui dân gian đến kịch hề, từ *Gargăngtuya và Păngtagruyen* của Rabơle đến hài kịch Môlie. Và, ở ngay thế kỷ XVII, ông đã tiếp thu những yếu tố phúng thích của Vônte, của hài kịch phong tục Lơxagiơ, và cả hài kịch tâm lý Marivô... "Từ quan niệm cười cợt để sửa chữa phong tục" của Môlie ông đi tới quan niệm kịch trường là một "trường chiến đấu" hẳn hoi, ở đấy một nhân vật của đẳng cấp thứ ba tung hoành như người anh hùng của thời đại. Đó là Figarô bất hủ mà tiền thân là những gã gia nô láu lỉnh kiểu Xcapanh, nay trở thành gã đầy tớ khôn ngoan, khéo léo, gã bình dân táo bạo, tự nâng mình lên ngang hàng với ông chủ, thậm chí cạnh tranh và muốn chiếm chỗ ông chủ.

Nhưng rồi tính hai mặt của Bômacse đã chặn lại bước tiến của ông. Sau khi hoàn thành hai vở hài kịch nổi tiếng *Thợ cạo thành Xêvin* (1775) và *Đám cướiFigarô* (1784), nhất là vở thứ hai, ông được hoan nghênh nhiệt liệt trước Cách mạng 1789. Đến vở thứ ba của bộ ba kịch Figarô nhan đề là *Người mẹ tội lỗi* ra mắt năm 1792, sau cách mạng, Bômacse đã bộc lộ rõ mặt hạn chế, mặt tiêu cực khi ông biến Figarô thành gã đầy tớ trung thành chăm lo giữ gìn tài sản cho ông chủ quý tộc.

THỢ CẠO THÀNH XÊVIN
(hay là *Cẩn thận hão* - 1775)

Câu chuyện xảy ra ở thành phố Xêvin Tây-ban-nha. Một bá tước trẻ tuổi là Almaviva phải lòng cô gái quý tộc Rôzin xinh đẹp, ngây thơ; nhưng cô này mồ côi, bị người đỡ đầu là bác sĩ già Báđôctô bắt "cấm cung", mưu lấy cô làm vợ. Almaviva được gã đầy tớ cũ là Figarô nay làm nghề thợ cạo kiêm thầy lang, thường đi lại nhà Báctôlô, giúp đỡ, cuối cùng đã lấy được Rôzin.

Với đề tài và nội dung như trên, hài kịch *Thợ cạo thành Xêvin* thật ra không có gì mới lắm. Chính Bômacse cũng công nhận như vậy. Có thể tình tiết này, nhân vật kia, lời nói nọ đã từng thấy ở Môlie, ở Xơđen hay Rơgna, ở Lơ Xagiơ hay Marivô. Thậm chí

ngay cái phụ đề *Cẩn thận hão* cũng đã được dùng cho một số vở kịch trước hay sau Bômacse. Song, mặc dầu thế, *Thợ cạo thành Xêvin* vẫn là một vở kịch mới có tính chất độc đáo khác hơn sự vay mượn. Nhà phê bình Xanhtơ-Bơvơ đã từng viết: "Nội dung của *Thợ cạo thành Xêvin* thật đơn giản, và có thể xem hầu như đã cũ rích... Ấy thế mà tất cả cái chung chung ấy phút chốc sống lại và trẻ lại biết mấy!"

Cái mới của hài kịch Bômacse chủ yếu là ở chỗ ông đã nhậy bén nhận ra được yêu cầu của thời đại ông, thời đại cách mạng của quần chúng, đối với một thể loại kịch thích hợp mà người ta dường như đã bỏ quên từ đầu thế kỷ, đó là hài kịch mưu trí và vận động. Loại kịch này với những tình huống bất ngờ, những diễn biến mau lẹ, với tài ba của tác giả đưa nhân vật của mình vào những hoàn cảnh rắc rối có trù hoạch, có cơ chế được điều chỉnh như trong một bộ đũa thần; loại kịch đó đã thu hút, quyến rũ, chinh phục khán giả đương thời từ lâu chán ngấy những hài kịch với những màn lớp lê thê, dễ đoán được sự kết thúc ngay từ lúc mở đầu. Hành động kịch của Bômacse luôn luôn nhảy vọt với những đầu mối thoắt buộc thoắt mở để rồi buộc lại, khiến người xem luôn luôn phải nín hơi chờ đợi cho đến khi mở nút cuối cùng. Có người đã ví hài kịch *Thợ cạo thành Xêvin* như một ván cờ: "Những quân cờ thì cũ kỹ - nhưng

thế cờ thì hoàn toàn mới, là vì tuy rằng một người chơi luôn luôn tiến, thắng lợi của anh ta bị phá ở mỗi bước do tài chặn đánh khéo léo của đối phương, và chúng ta chỉ thở ra khi anh này bị chiếu tướng mà chịu thua".

Kịch *Thợ cạo thành Xêvin* phản ánh một cuộc đời đấu chọi trực diện giữa hai lực lượng: lực lượng già bảo thủ, cằn cỗi đớn hèn với Báctôlô và Bazin làm tiêu biểu, và lực lượng trẻ tiến bộ, đang lên, luôn luôn ở thế tiến công để cuối cùng đi đến toàn thắng, với bộ ba Almaviva, Rôzin và Figarô, trong đó nhân vật Figarô là một sáng tạo nổi bật của Bômacse khác với những nhân vật hài kịch của quá khứ, từ Xcapanh của Môlie đến Crixpanh hay Frôngtanh của Le Xagiơ. Figarô hiện thân của Bômacse, chính là người bố cảnh, người đạo diễn điều khiển hành động, dẫn dắt nhân vật một cách tài tình, lôi cuốn bằng những lời lẽ, những tâm sự, bằng trí khôn sắc sảo, tươi trẻ, thậm chí anh ra dám nói thật to trên sân khấu cái điều mà phần lớn khán giả của cái chế độ suy tàn kia chỉ dám nghĩ thầm.

Nhà phê bình Xanhtơ-Bơvơ đã nhắc lại lời nói của Bômacse: "Là *tác gia* có nghĩa là *dám làm*", và ông nhận xét rằng chính tác giả *Thợ cạo thành Xêvin* hơn ai hết đã chứng minh cái định nghĩa đó. Ông viết *"Khi hỗn hợp với tinh thần Gô loa xưa những thị hiếu*

của thời đại, mót chút Rabơle và Vônte khi ném vào đó một cải trang Tây-ban-nha nhẹ nhàng và vài ánh nắng xứ Ăngđaludi, ông (Bômacse) *đã biết trở thành dân Pari vui nhộn nhất và náo động nhất của thời ông, thành Gil Bla của thời Bách khoa toàn thư, đêm trước của thời kỳ cách mạng; ông đã khơi lại dòng cho đủ mọi thứ trào phúng xưa bằng cách làm chúng tươi trẻ lại. Về mặt trí tuệ, ông đã là một bậc* **cha lão Toàn đồng** *lớn, đó là việc làm tốt đáng yêu nhất mà cái xã hội già cỗi kia biết ơn, xã hội đó không sợ gì hơn là nỗi buồn chán, và thậm chí nó ưng cả những tai ương và dại dột".*

Có thể xem lời đánh giá của Xanhtơ-Bơvơ khá toàn diện và sâu sắc. Cho nên ta không lấy làm lạ rằng hài kịch *Thợ cạo thành Xêvin* được ghi vào diễn mục của Viện Hài kịch Pháp năm 1774, đã được diễn 28 lần năm 1774 - 1775 và tính đến năm 1950 thì nó đã được diễn tới lần thứ 1028. Đó là không kể các nhà hát khác ở khắp nước Pháp và trên thế giới đã diễn lại dưới nhiều hình thái chuyển thể mô phỏng phong phú vô cùng.

ĐÁM CƯỚI FIGARÔ

(hay là *Ngày vui nhộn 1784*)

Vở hài kịch này là tiếp theo vở *Thợ cạo thành Xêvin*. Figarô lại trở về làm gác cổng cho bá tước

Almaviva; anh ta yêu và sắp lấy Xuyzan, cô hầu phòng của bà bá tước (tức Rôzin), nhưng anh ta lại phải đối phó với ngay ông bá tước đã từng nhờ anh mới lấy được Rôzin, vì ông ta muốn tằng tịu với Xuyzan: sau bao nhiêu chuyện rắc rối chen ngang xảy ra trong lâu đài, cuối cùng ông bá tước xin lỗi vợ và được tha thứ, còn Figarô thì lấy Xuyzan.

Không phải ngẫu nhiên mà hài kịch *Đám cưới Figarô* viết xong từ năm 1778 mãi sáu năm sau, năm 1784, trải qua bao nhiêu sóng gió, nó mới được công khai diễn tại Viện Hài kịch Pháp. Đích thân vua Luy XVI đã cản trở, cấm đoán nó cho mãi tới khi vì áp lực mạnh mẽ của dư luận, ông ta mới ngậm đắng nuốt cay để cho nó ra mắt công chúng đương thời. Lý do chủ yếu là vì vở hài kịch thứ hai này của Bômacse có một ý nghĩa chính trị rất lớn. Trong bài Tựa vở kịch, Bômacse viết đại ý rằng tác phẩm của ông chỉ là "chuyện bông đùa" một đại lãnh chúa Tây-ban-nha phải lòng và muốn quyến rũ một cô gái hầu phòng, nhưng cô gái ấy cùng người chồng sắp cưới và vợ lãnh chúa hợp nhau lại để đánh bại ý đồ của ông ta, một ông chủ chuyên quyền mà địa vị, tài sản và tính hoang toàng khiến ông ta có đủ quyền thế để thực hiện mưu đồ - "Chuyện chỉ có thế!" Bômacse nói. Phải chăng chính Bômacse cũng đã "bông đùa" khi ông nói "chuyện chỉ có thế"? Bởi lẽ dưới chế độ quân chủ

chuyên chế, phải đâu "đánh bại ý đồ của một ông chủ chuyên quyền" là chuyện đùa được. Cho nên, ở giữa những năm sôi sục chuẩn bị cho cách mạng ấy, kịch *Đám cưới Figarô* ra đời chính là một đòn trời giáng vào chế độ cũ, và không phải nói ngoa khi người ta cho rằng hài kịch *Đám cưới Figarô* đã mở đầu cho nền sân khấu cách mạng Pháp ở thế kỷ XVIII.

Tính chất cách mạng của hài kịch *Đám cưới Figarô* thể hiện trước hết ở chỗ, như có người nói, nó là một tư liệu lịch sử hạng nhất phản ánh một thời kỳ quan trọng của tiến hoá xã hội, lúc chế độ cũ kết thúc, hay, nói một cách hình ảnh, nó là "toàn bộ xã hội được diễn tả bằng giả trang và lột trần". Vào "những năm sung sướng ấy, - như nhà phê bình Bruynơchie, - ... mệt mỏi vì đã khóc quá nhiều, người ta tươi tỉnh lại để cười hết thảy, cười cả những điều nghiêm trang nhất, và người ta nhìn thấy Cách mạng càng ngày càng tới gần..."

Cố nhiên, chính vì hài kịch *Đám cưới Figarô* mang tính chất chính trị cao cho nên, mặc dầu nó được quần chúng hoan nghênh nhiệt liệt hơn cả vở *Thợ cạo thành Xêvin* nhưng lại bị các tầng lớp trên của xã hội đương thời tập trung vào đả kích. Sự đả kích đó lẽ tất nhiên chĩa mũi nhọn chủ yếu vào nhân vật trung tâm của vở kịch là Figarô, người đại diện chính cống của đẳng cấp thứ ba đang lên. Thậm chí

một nhà phê bình tư sản sống vào thời sau Công xã Pari (1871) mà còn cay cú với Figarô khi ông ta viết: "Chà! Ví bằng hắn (Figarô) được nhìn thấy những kẻ nối nghiệp của hắn! Hắn sẽ chẳng cười hả hê đến thế!..." Ý ông ta muốn nói rằng các chiến sĩ Công xã Pari, bị thất bại và bị khủng bố đẫm máu, là những người kế nghiệp Figarô. Và quả thật, tiếng cười ngạo mạn và sang sảng của Figarô khi đả kích xã hội đương thời là đáng sợ! Nét sáng tạo của Bômacse trong nhân vật Figarô chính là ở chỗ đó. Không thể không nhận thấy từ *Thợ cạo thành Xêvin* đến *Đám cưới Figarô*, nhân vật Figarô đã có một bước phát triển đáng kể. có người cay cú nói Figarô là đểu cáng, xỏ lá, trắng trợn hơn cả bá tước Almaviva, thậm chí có kẻ còn cho rằng sống với Almaviva còn dễ chịu hơn là sống với Figarô. Sự thật, ở *Thợ cạo thành Xêvin*, Figarô là một anh thợ cạo vô tư đã giúp Almaviva lấy được vợ, thế mà ở *Đám cưới Figarô*, lại chính Almaviva định nẫng tay trên vợ sắp cưới của Figarô. Cho nên, nếu như trong vở *Thợ cạo thành Xêvin*, Figarô chỉ mới nhẹ nhàng nhắc nhở bá tước Almaviva rằng: "*Cứ những đức tốt mà người ta đòi hỏi ở một kẻ đầy tớ, ông lớn có thấy được bao lăm người làm chủ nhân mà xứng đáng làm kẻ gia nhân không? " (Lớp 2, Hồi 1)*, thì đến vở *Đám cưới Figarô*, Figarô đã ngang nhiên đương đầu với Almaviva và thách thức: " -

Không, ngài bá tước ơi, chẳng đến tay ngài đâu... chẳng đến tay ngài đâu nhé. Chỉ vì ngài là một đại lãnh chúa, ngài đã tự cho mình là có đại tài!... Phú quý vinh hoa, quyền cao chức trọng, tất cả cái đó làm cho ngài kiêu hãnh biết mấy! Ngài đã làm những gì để hưởng ngần ấy phúc trạch? Ngài chỉ mất công sinh ra ở đời, có thế thôi. Còn thì, con người cũng khá tầm thường; chả bù với ta đây, mẹ kiếp! Chìm ngập trong đám quần chúng tối tăm ta đã phải thi thố, chỉ để kiếm sống mà thôi, nhiều mưu trí, nhiều tính toán hơn tất cả tổng số mưu trí và tính toán mà người ta đã vận dụng từ một trăm năm nay để thống trị tất cả các cháu quận Tây-ban-nha! Thế mà ngài lại định đọ sức..." (Lớp 3, Hồi 5).

Với lời tố cáo ngang tàng và đanh thép ấy, với cả thiên độc thoại nổi tiếng của Figarô tác phẩm của Bômacse được nâng lên ngang với tầm vóc thời đại, một nhân vật Figarô trở thành một chiến sĩ, một nhà hùng biện đương thời hô hào quần chúng làm cách mạng như Mirabô, Đăng tông, Rôbexpic.

Về mặt nghệ thuật có lẽ chẳng cần phải nhắc lại nhiều ở đây những ưu điểm của Bômacse. Có chăng nên nhấn một nét đặc sắc của vở này mà khá nhiều nhà phê bình đã nhất trí đánh giá, kể từ Xanhtơ - Bơvơ đến Juyn Lơmet, khi họ nói đến nhân vật thị đồng Sêruybanh mà họ xem như một phát hiện, một

sáng tạo thú vị và nên thơ về tâm lý của tuổi thiếu niên, cái tuổi choai choai như nụ hoa mới hé, lần đầu tiên tập thói yêu đương. Trong nhân vật Sêruybanh ấy có cái gì là thuộc truyền thống kịch tâm lý tế nhị của Marivô mà cũng có cái gì báo hiệu kịch nhẹ giàu chất thơ của Anfrêt đờ Muyxê. Và nói rộng ra như Juyn Lơmet đã từng khẳng định, hài kịch *Đám cưới Figarô* là một vở rườm rà một cách kỳ lạ và làm cho người ta ngạc nhiên vì nó vừa tóm lược được những thành tựu của sân khấu trước kia vừa báo hiệu và chuẩn bị cho sân khấu về sau, từ Huygô, Muyxê, cho đến Xcribơ và Xacđu.

Hài kịch *Đám cưới Figarô*, vượt lên trên *Thợ cạo thành Xêvin*, đã chiếm lĩnh một vị trí hết sức lớn trên sân khấu nước Pháp và cả sân khấu thế giới. Chỉ riêng Viện Hài kịch Pháp từ 1784 đến 1950 đã diễn tới 1039 lần mặc dầu nó đã trải qua nhiều bước thăng trầm vì tình hình chính trị. Nó đã được dịch và được diễn ở Tây-ban-nha, ở Tiệp-khắc, ở Hunggari, ở Balan, ở Hà lan, ở Thuỵ sĩ. Dư luận Liên Xô rất trân trọng và hâm mộ sự sáng tạo thiên tài hình tượng Figarô, và nhà nghiên cứu văn học xô viết Mô-kun-xki nhận định rằng "những hài kịch cách mạng của Bômacse không bao giờ mất sức mạnh chiến đấu của chúng khi xuất hiện trên sân khấu". Cho đến giữa thế kỷ này, vở kịch *Đám cưới Figarô* đã được xuất

bản hơn năm mươi lần. Nó cũng được chuyển thể, mô phỏng, phát triển... dưới đủ mọi hình thức, mọi thể loại đa dạng và phong phú. Do đó nhân vật Figarô trở thành phổ biến, bất hủ, sánh ngang với những điển hình Đông Kisốt, Hămlét, hay Đông Juyăng, Harpagông, Faoxtơ... Và tên tuổi Bômacse đi vào lịch sử văn học thế giới như một nhà soạn kịch đầy tài năng của thế kỷ thứ XVIII.

TRỌNG ĐỨC

NHÂN VẬT

(Y phục của các diễn viên phải theo kiểu phục trang thời xưa của Tây-ban-nha)

BÁ TƯỚC ALMAVIVA: Đại quý tộc Tây-ban-nha, người tình không quen biết của Rôzin, xuất hiện, ở hồi thứ nhất, với áo cộc và quần chẽn xatanh; chàng mặc trùm một tấm áo măngtô lớn màu nâu hay áo cáp Tây-ban-nha; mũ đen cụp vành, có một dải băng màu thắt chung quanh thân mũ. Hồi thứ hai, áo đồng phục kỵ binh, với ria mép và giày có cổ. Hồi thứ ba, trang phục ra kiểu thư sinh; tóc uốn tròn, cổ áo lớn xếp nếp hoa khế; áo cộc, quần chẽn, bít tất dài ống và áo choàng linh mục. Hồi thứ tư, phục trang huy hoàng kiểu Tây-ban-nha với một bộ áo bào lộng lẫy; trùm ra ngoài tất cả, là tấm áo măngtô nâu.

BÁCTÔLÔ: Thày thuốc, cha đỡ đầu của Rôzin: áo đen ngắn, cài khuy; bộ tóc giả lớn; cổ áo

xếp nếp và hai cổ tay giả vén lật lên; một vành thắt lưng màu đen; và khi lão định đi đâu khỏi nhà, thì một áo măngtô dài màu đỏ chói.

RÔZIN: Thiếu nữ dòng dõi khuê các, và con đỡ đầu của Báctôlô, ăn mặc lối Tây-ban-nha.

FIGARÔ: Anh thợ cạo thành Xêvin[1]: diện lối cậu cả Tây-ban-nha. Đầu chụp một tấm lưới; mũ trắng, dải băng màu chung quanh thân mũ, một tấm khăn quàng bằng lụa quấn rất lỏng lẻo ở cổ, gilê và quần chẽn xatanh, có những khuy và khuyết viền tua bạc; một dây lưng lớn bằng lụa, đôi nịt bít-tất thắt nút có những quả bông buông rủ trên mỗi ống chân; áo cộc màu chói, có những ve lớn cùng màu với gilê, bít-tất dài màu trắng và giày không cổ màu xám.

ĐÔNG[2] BAZIN: Nhạc sĩ phong cầm, thày dạy hát Rôzin: mũ đen cụp vành, áo thày tu ngắn

---

(1) *Xêvin (Séville)*: Một thành phố lớn ở Tây-ban-nha (vốn tiếng Tây-ban-nha đọc là Xêvilla). Đây dịch theo âm Pháp, qua bản kịch của Bômacse.

(2) *Đôn (Don)*: Tiếng xưng hô của Tây-ban-nha, dùng trước tên người để tỏ ý tôn xưng (chứ không phải là dấu hiệu quý tộc, như đôi khi có người hiểu lầm).

và măngtô dài, không cổ có xếp cũng không có cổ tay giả.

THANH NIÊN: Lão bộc của Báctôlô.

TỈNH THỨC: Cũng là gia nhân của Báctôlô, một anh chàng ngốc nghếch và ngủ gà ngủ gật. Cả hai gã này đều ăn mặc kiểu dân xứ Galixơ[1], cả hai đều kết tóc đuôi sam; gilê màu vàng nhạt; thắt lưng da to bản có khoá; quần chẽn màu xanh lơ và áo cộc cũng vậy, hai ống tay thì mở ở vai để xỏ tay, và lủng lẳng phía sau.

MỘT CHƯỞNG KHẾ

MỘT THẨM PHÁN: Quan viên tư pháp, tay cầm một cái roi dài màu trắng.

NHIỀU CẢNH BINH và *GIA NHÂN* mang đèn đuốc.

Cảnh trí ở thành Xêvin, ngoài phố, dưới những cửa sổ của Rôzin, ở hồi thứ nhất; còn những hồi khác thì ở trong nhà bác sĩ Báctôlô.

---

(1) *Galixơ (Galice)*: tên một miền ở Tây-ban-nha.

HỒI THỨ NHẤT

(Sân khấu trình bày một đường phố ở thành Xêvin, tất cả các cửa sổ đều có chấn song).

LỚP I

BÁ TƯỚC: *(Một mình, áo măng tô lớn màu nâu và mũ cụp vành. Chàng rút đồng hồ túi ra, đi đi lại lại):* Ngày cũng chưa trưa lắm như ta tưởng. Còn lâu mới đến cái giờ nàng hay ra đứng sau bức rèm thưa. Không hề gì; đến sớm quá còn hơn là lỡ mất cái giây phút được trông thấy nàng. Nếu có một chàng phong lưu công tử nào ở trong triều mà đoán biết rằng ta đương ở cách Mađrit[1] hàng trăm dặm, buổi sáng nào cũng thơ thẩn dưới cửa sổ của

(1) Mađrit (Madrid): Thủ đô Tây-ban-nha.

một vị nữ lang ta chưa hề được thưa gửi câu nào, thì chắc hắn phải cho ta là một gã Tây-ban-nha thời Izabel[1]... Chứ sao? Ai nấy đều chạy theo hạnh phúc. Đối với ta, hạnh phúc là ở trong trái tim của Rôzin... Ủa! Theo đuổi một người đàn bà ở Xêvin, khi Mađrit và triều đình tới tấp cung hiến những thú vui dễ dàng biết mấy? Thì chính là ta trốn chạy những cái trò đó. Ta đã chán những cuộc chinh phục mà lòng vụ lợi, thói thể diện và óc ham danh đưa lại cho ta luôn luôn không ngớt. Được yêu vì bản thân mình, thật là vui lòng biết mấy! Và nếu ta có thể chắc chắn dưới bộ cải trang này... Con khỉ, cái thằng ám quẻ!

(1) Izabel (Isabelle): Hoàng hậu xứ Caxtiơ, lấy Fecđinăng vua xứ Aragôn, và do đó giúp vào sự thống nhất Tây-ban-nha (1451 - 1504). Thời Izabel, tức là thịnh thời của phong trào hiệp sĩ thế kỷ 15.

LỚP II

FIGARÔ, BÁ TƯỚC, *ẩn nấp.*

FIGARÔ: *(Lưng đeo một cây đàn ghi ta, đeo tréo vai bằng một dải băng to bản: y hát nho nhỏ một cách vui vẻ, tay cầm một mảnh giấy và một cái bút chì:*

Giũ bỏ sầu bi
Làm ta héo hắt:
Không có rượu nồng
Cho lòng ấm lại
Con người ủ rũ
Không còn lạc thú
Sống như đồ ngu
Mấy nỗi mà chết.(1)

Cho đến đây, cũng khá trôi chảy đấy, hà, hà!

Mấy nỗi mà chết...
Rượu với cảnh nhàn
Xâu xé lòng ta.

---

(1) Lúc đầu, tác giả viết vở Người thợ cạo theo thể loại hỷ-ca-kịch, do đó có một số những bài hát, mà tác giả đã tự viết lấy nhạc khúc.

À không! Chúng nó không xâu xé lòng ta, chúng song song ngự trị trong đó một cách hoà bình...

Chia sẻ... lòng ta

Người ta có nói chia sẻ không nhỉ?... Ối chào! Những nhà viết vở hý-ca-kịch nhà ta cũng chẳng cầu kỳ đến thế đâu. Ngày nay, hễ cái gì không đáng nói lên, thì người ta hát nó lên thôi mà. *(Y hát).*

Rượu với cảnh nhàn
Chia sẻ lòng ta.

Mình chỉ muốn kết thúc bằng một cái gì cho hoa mỹ, cho bóng bẩy, cho lung linh, cho ta điều một tư tưởng thâm thuý. *(Y quỳ một đầu gối xuống đất và vừa viết vừa hát.)*

Chia sẻ lòng ta,
Cài này, ta yêu...
Cái kia ta thích.

Í-xì! Nhạt thếch. Không được... Phải có một đối ngẫu, một phản đề:

Cái này... là tình nương
Cái kia...

À! Có thế chứ, tìm thấy rồi...

Cái kia là nô bộc.

Hay lắm, Figarô ơi!... *(Y vừa viết vừa hát.)*

Rượu với cảnh nhàn
Chia sẻ lòng ta:
Cái này là tình nương.
Cái kia là nô bộc
Cái kia là nô bộc.
Cái kia là nô bộc.

Hầy, hầy, rồi khi nào có nhạc đệm vào đó nữa, các ngài phe đảng âm mưu ơi[1], thử xem có phải ta không biết viết lách ra trò không nào... *(Y trông thấy bá tước).* Mình đã gặp cái anh thày tu này ở đâu rồi thì phải. *(Y nhỏm dậy).*

BÁ TƯỚC: *(Nói riêng)* - Cái người này trông quen quen thì phải.

FIGARÔ: - À không, không phải một anh thày tu! Cái vẻ đài các nọ...

BÁ TƯỚC: - Cái dáng dấp kệch cỡm này...

FIGARÔ: - Mình không lầm mà; đây là bá tước Almaviva.

BÁ TƯỚC: - Hình như là thằng vô lại Figarô thì phải.

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, chính hắn đấy ạ.

---

(1) Bômacse, mấy lần trước, đã bị bọn phe đảng âm mưu huýt còi đả kích những vở kịch của ông. Đây là ám chỉ những vụ đó.

BÁ TƯỚC: - Thằng ăn cắp! Mày mà hé răng...

FIGARÔ: - Phải, tôi nhận ra ông lớn rồi; đúng là những ơn huệ quen thuộc mà ông lớn vẫn rộng ban cho tôi xưa nay.

BÁ TƯỚC: - Tao thì tao không nhận ra mày. Bây giờ mày to béo thế kia...

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, biết làm thế nào, nghèo khổ thì nó đâm ra thế.

BÁ TƯỚC: - Tội nghiệp thằng bé! Thế mày làm cái gì ở Xêvin? Xưa kia tao đã giới thiệu cho mày vào các toà sở để kiếm công việc kia mà.

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, tôi có xin được việc đấy ạ; và lòng biết ơn của tôi...

BÁ TƯỚC: - Hãy gọi tao là Linhđo. Trông thấy tao cải trang như thế này, mày không thấy là tao muốn giấu hình tích à?

FIGARÔ: - Tôi xin rút lui vậy.

BÁ TƯỚC: - Trái lại. Tao đương chờ đợi ở đây một cái này, và hai người chuyện gẫu với nhau thì đỡ khả nghi hơn là một người đi đi lại lại một mình. Chúng ta hãy làm ra vẻ chuyện gẫu với nhau. Thế nào, cái việc làm ăn đó?

FIGARÔ: - Ngài thượng thư, nể lời giới thiệu của ông lớn, đã cho bổ nhiệm tôi ngay tức khắc làm phụ việc bào chế.

BÁ TƯỚC: - Trong các quân y viện?

FIGARÔ: - Không ạ; trong những sở nuôi ngựa giống Anđaluzi.

BÁ TƯỚC: (*Bật cười*) - Bước đầu khá đấy!

FIGARÔ: - Cái chỗ làm thì không đến nỗi nào, bởi vì được giữ bộ phận băng bó và thuốc men, tôi thường bán cho người dùng những vị thuốc tốt dùng cho ngựa...

BÁ TƯỚC: - Nó giết chết những thần tử của nhà vua!

FIGARÔ: - Ôi chà! Chả làm gì có vị thuốc nào là vạn ứng; tuy vậy những vị thuốc kia đôi khi cũng chữa khỏi những dân Galixơ, Catalônhơ, Ôvenhơ[1].

BÁ TƯỚC: - Vậy sao mày lại bỏ việc?

FIGARÔ: - Bỏ việc? Chính ngài thượng thư bỏ tôi thì có; người ta đã dèm pha tôi với các người quyền thế.

---

(1) *Galixơ, Catalônhơ*: Tên những miền ở Tây-ban-nha. *Ôvecnhơ*: Một miền của nước Pháp, hồi thế kỷ 17 và 18, có nhiều dân miền này di cư sang Tây-ban-nha.

(Lòng ghen tị, vuốt khoằm, mặt mày nhợt nhạt...)

BÁ TƯỚC: - Thôi! Xin! Xin, bạn ơi! Mày cũng làm thơ đấy à? Tao vừa thấy mày hí hoáy viết trên đầu gối, và mới bảnh mắt đã hát véo von.

FIGARÔ: - Thì chính đó là nguyên nhân tai hoạ của tôi đấy, ông lớn ạ. Khi người ta mách với quan thượng thư rằng tôi có làm, kể ra cũng khá hay, những bài thơ tặng mỹ nhân; rằng tôi có gửi những câu đố cho các tờ báo, rằng có những bài thơ phong tình của tôi được lưu truyền; nói tóm lại, khi quan thượng ngài biết rõ là tôi còn sống sờ sờ mà có văn in ra, thì ngài cho là việc tầy đình và ra lệnh cất chức tôi, lấy cớ là lòng yêu văn chương không thể dung hoà được với tinh thần công việc.

BÁ TƯỚC: - Lý luận cứng khiếp! Thế mày không phân trần với ông ta...

FIGARÔ: - Được ngài quên cho, tôi đã lấy làm đại phúc, vì tôi tin chắc rằng một kẻ quyền thế, khi không làm hại mình, thì đã là làm ơn cho mình lắm rồi.

BÁ TƯỚC: - Mày không nói hết chuyện đấy. Tao còn nhớ rằng khi ở giúp việc cho tao mày vốn là một thằng khá lếu láo.

FIGARÔ: - Ôi chao! Bẩm ông lớn, là vì người ta cứ muốn rằng kẻ nghèo đừng có tật xấu.

BÁ TƯỚC: - Lười nhác, bừa bãi...

FIGARÔ: - Cứ những đức tốt mà người ta đòi hỏi ở một kẻ đầy tớ, ông lớn có thấy được bao lăm những người làm chủ nhân mà xứng đáng làm kẻ gia nhân không?

BÁ TƯỚC: (*Bật cười*) - Khá đấy. Thế là mày rút lui về thành phố này?

FIGARÔ: - Không, không về đây ngay.

BÁ TƯỚC: (*Ngăn lại*) - Khoan... Hình như nàng thì phải... Cứ nói đi, tao vẫn nghe đây.

FIGARÔ: - Quay trở về Mađrit, tôi định thử tài văn chương của tôi; và tôi cho rằng kịch trường là một trường chiến đấu...

BÁ TƯỚC: - Chà! Tội nghiệp!

FIGARÔ: (*Trong khi y nói, bá tước chăm chú nhìn về phía bức rèm*) - Quả tình, tôi không hiểu làm sao mà tôi lại không được thắng lợi lớn hết sức, vì tôi đã bố trí đầy tầng dưới những tay làm việc cừ khôi;

những bàn tay... như những bàn vả, tôi đã cấm không được đeo găng, cầm gậy, tất cả những thứ nó làm cho những tiếng vỗ tay không được giòn giã; và lấy danh dự mà nói, trước khi diễn vở, tiệm càfê[1] xem ra có những cảm tình rất tốt đối với tôi. Nhưng mà bọn phe đảng âm mưu chúng ra sức...

BÁ TƯỚC: - Chà! Phe đảng âm mưu! Thưa ngài tác giả bị thất bại!

FIGARÔ: - Cũng như ai thôi: chứ sao? Chúng nó huýt còi phá tôi; tôi mà tập trung được chúng nó lại...

BÁ TƯỚC: - Thì sẽ cho chúng được buồn chán để trả thù chứ gì?

FIGARÔ: - Hà! Tôi căm thù chúng biết mấy, mẹ kiếp!

BÁ TƯỚC: - Mày chửi rủa! Mày có biết rằng ở toà án người ta chỉ được có hai mươi bốn tiếng đồng hồ để nguyền rủa các vị xử án không?

---

(1) Đây là ám chỉ tiệm càfê *Prôcôp* (Procope) ở ngay trước mặt Kịch-viện Pháp, nơi gặp gỡ của giới thích xem kịch, và cũng là nơi tụ tập những người kéo bè kéo cánh âm mưu hoặc ủng hộ hoặc đả kích những vở kịch mới.

FIGARÔ: - Ở kịch trường, người ta được hai mươi bốn năm; đời người ngắn quá, không đủ làm nhụt được một mối căm thù như vậy.

BÁ TƯỚC: - Thấy mày giận dữ vui vẻ, tao vui thích lắm. Nhưng mày không nói cho tao biết cái gì đã khiến mày rời bỏ Mađrit.

FIGARÔ: - Chính là vị thần hộ mệnh của tôi xui khiến đấy, ông lớn ạ, vì tôi được gặp lại chủ cũ thật là phúc quá. Thấy rằng ở Mađrit làng văn là làng của lang sói, lúc nào cũng võ trang chống lẫn nhau, và những nhà văn khốn khổ đó một mặt thì bị khinh bỉ vì cứ hằn học cấu xé lẫn nhau một cách tức cười như vậy, mặt khác thì bị tất cả các loài sâu bọ, loài muỗi, muỗi độc, phê bình, muỗi tịt, bọn ghen tị, bọn nhà báo, bán sách, kiểm duyệt, và tất cả những thứ gì bám vào da thịt, chúng xâu xé nốt và hút nốt chút gì còn sót lại; mệt chuyện viết lách, ngán cả thân mình, chán ghét những người khác, nợ nần nặng trĩu, túi tiền nhẹ thênh; cuối cùng tin chắc rằng cái lợi tức thiết dụng của lưỡi dao cạo còn thích hơn cái danh vọng hão huyền của

ngòi bút, tôi bèn rời bỏ Mađrit; và, gói hành trang đeo cổ, đi ngao du như nhà hiền triết qua khắp hai xứ Caxty[1], qua các xứ Măngsơ, Extrêmađua, Xiera-Môrêna, Anđaluzi, được hoan nghênh ở thành này, bị lao tù ở thành nọ, và ở nơi nào cũng đứng lên trên một biến cố; kẻ này khen, người nọ chê; gặp buổi hanh thông, thì vun vén thêm vào, gặp thời bĩ vận thì kiên trì chịu đựng; trối kệ phường ngu, đương đầu kẻ ác; cười nỗi nghèo túng, cạo râu[2] tất cả mọi người; thế là cuối cùng, như ông lớn trông thấy đó, tôi đến lập nghiệp ở Xêvin, và sẵn sàng để lại được hầu Quan Lớn tất cả mọi việc tuỳ ý ngài ra lệnh.

---

(1) *Caxty (Castille)*: Một xứ rộng lớn ở Tây-ban-nha, gồm hai phần; *Cựu Caxty* và *Tân Caxty*.

Măngsơ (Manche): Một miền ở cứ Tân Caxty.

Extrêmađua (Estremadure): Một miền của bán đảo Ibêrie nửa phần thuộc Tây-ban-nha, nửa phần thuộc Bồ-đào-nha.

Xiera - Môrêna (Sierra - Morena): Tên dãy núi ở miền nam Tây-ban-nha.

Andaluzi (Andalousie): Một miền ở nam Tây-ban-nha.

(2) *Cạo râu* (Nguyên văn: *Faisant la barbe à tout le monde*): Đây chỉ dịch được theo nghĩa đen, vì Figarô làm nghề thợ cạo. Tiếng Pháp: *fairela barbe à quelqu'un* còn có nghĩa bóng là *hơn ai, thắng ai*. Đành bỏ mất nghĩa đó. Tiếc thay, lại chính nghĩa đó mới là ý Figarô định nói.

BÁ TƯỚC: - Cái gì đã cho mày một triết lý vui vẻ như thế?

FIGARÔ: - Thói quen đau khổ. Tôi vội vàng cười mọi thứ, vì sợ rằng phải khóc vì nó. Ông lớn nhìn cái gì mãi về phía đó vậy?

BÁ TƯỚC: - Ta trốn đi.

FIGARÔ: - Tại sao?

BÁ TƯỚC: - Đi nào, khổ quá! Mày hại tao. (*Họ cùng lẩn nấp*).

LỚP III

BÁCTÔLÔ, RÔZIN

(Bức rèm ở gác thứ nhất vén mở, và Báctôlô với Rôzin ra đứng cửa sổ).

RÔZIN: - Được thở không khí thoáng rộng, thật là khoan khoái!... Bức rèm này chả mấy khi được cuốn mở...

BÁCTÔLÔ: - Cô cầm tờ giấy gì đó?

RÔZIN: - Đây là những khúc ca của *Cẩn thận hão*, mà thầy dạy hát của tôi mới đưa cho tôi hôm qua.

BÁCTÔLÔ: - *Cẩn thận hão.* Là cái gì?

RÔZIN: - Đó là một vở hỷ kịch mới.

BÁCTÔLÔ: - Lại là một tân kịch[1] gì đó! Một cái trò ngô nghê kiểu mới gì đó!

RÔZIN: - Tôi cũng chả biết.

BÁCTÔLÔ: - Hờ, hờ, các báo chí và nhà cầm quyền rồi sẽ trị được những cái trò đó hộ ta. Thế kỷ mọi rợ!

RÔZIN: - Ông luôn luôn chửi bới thế kỷ tội nghiệp của chúng ta.

BÁCTÔLÔ: - Xin lỗi về tự do nhé! Thế kỷ này đã sản sinh ra cái gì để người ta ca tụng nó? Những trò ngô nghê đủ thứ: tự do tư tưởng, sức hấp dẫn[2], điện khí, khoan dung chủ nghĩa[3], tiêm chủng[4], canh-ki-

---

(1) *Tân kịch*: Dịch tiếng *drame*, hồi đó dùng để chỉ thể loại kịch mới, không phải là hỷ kịch (comédie), cũng không phải là *bi kịch* (tragédie) theo phân loại cũ của trường phái cổ điển.

(2) *Sức hấp dẫn*: Ý định nói *vũ trụ dẫn lực* (attraction universelle), do Niutơn phát minh ra và được Volter phổ biến ở Pháp.

(3) *Khoan dung chủ nghĩa (tolérantisme)*: Ý định nói tinh thần khoan dung (tolérance) đối với mọi tín ngưỡng, dù khác với mình (do Volter chủ trương, chống với thái độ bất khoan duy của giám hội Thiên chúa giáo).

(4) *Tiêm chủng*: Nói phương pháp chủng phòng bệnh đậu mùa, hồi đó mới được phát minh.

na[1], *Bách khoa toàn thư*[2], và các tân kịch...[3].

RÔZIN: (*Mảnh giấy bỗng tuột khỏi tay và rơi xuống phố* - A! Bài hát của tôi! Tôi mải nghe ông, để bài hát của tôi rơi mất, chạy mau lên, chạy mau lên, ông! Bài hát của tôi, mất mất thôi!

BÁCTÔLÔ: - Thật là rắc rối, cầm cái gì thì phải cầm cho chắc chứ. (*Lão rời khỏi ban-công*).

RÔZIN: (*Nhìn vào phía trong và ra hiệu phía ngoài phố*) - Xịt, xịt! (*Bá tước hiện ra*) Nhặt mau lên và trốn đi. (*Bá tước nhảy phắt lại, nhặt mảnh giấy và lẩn trở vào*).

BÁCTÔLÔ: (*Ở trong nhà ra và tìm kiếm*) - Đâu rồi nhỉ? Ta chả thấy gì cả.

RÔZIN: - Ngay dưới ban-công, ở chân tường ấy mà.

BÁCTÔLÔ: - Cô nhờ tôi cái việc thú vị khiếp! Vậy ra có kẻ nào vừa đi qua?

RÔZIN: - Tôi có thấy ai đâu.

---

(1) *Canhkina*: Cây có vỏ đắng (vì chất *kinin*) dùng làm thuốc chữa bệnh sốt rét rừng, được du nhập từ Mỹ châu vào nước Pháp từ thế kỷ 17.

(2) *Bách khoa toàn thư:* Tên bộ sách từ điển do Điđơrô và d'Alămbe ấn hành có tác dụng chiến đấu cho những tư tưởng triết lý có tính chất cách mạng của thế kỷ 18.

(3) *Tân kịch*: (xem ở trên, chú thích số 1) Thể loại do Điđơrô truyền bá.

BÁCTÔLÔ: (*Lẩm bẩm*) - Thế mà mình lại ngốc mà đi tìm kiếm!... Báctôlô, cậu chỉ là một thằng ngu, cậu ạ: cái chuyện này phải dạy cho cậu đừng có bao giờ vén mở rèm cửa trông ra phố. (*Lão trở vào.*)

RÔZIN: (*Vẫn ở ban công*) - Khổ cảnh của ta là một lý do miễn tội: trơ trọi một thân, bị giam hãm, làm cái đích cho một con người khả ố nhằm để hành hạ; tìm cách ra khỏi vòng nô lệ, có phải là một tộ lỗi không?

BÁCTÔLÔ: (*Hiện ra ở ban công*) - Mời cô nương trở vào đi; cô đã đánh mất bài hát, đó là lỗi của tôi; nhưng cái tai hoạ này sẽ không xảy ra cho cô nương nữa đâu, tôi xin thề như vậy. (*Lão khoá bức rèm lại.*)

LỚP IV

BÁ TƯỚC, FIGARÔ. *Họ rón rén đi ra.*

BÁ TƯỚC: - Bây giờ họ rút lui rồi, ta hãy xem xét bài hát này, trong đó hẳn là có ẩn giấu một bí mật gì đây. Ra là một bức thư!

FIGARÔ: - Hồi nãy lão ta hỏi thế nào là *Cẩn thận hão*!

BÁ TƯỚC: (*Vội đọc*) - "Sự săn đón của ông kích thích trí tò mò của tôi: khi nào ông bố đỡ đầu của tôi đi khỏi, xin ông hát một cách thản nhiên, theo điệu quen thuộc của những khúc này, vài câu gì đó giới thiệu cho tôi biết tên họ, nghề nghiệp và ý định của con người có vẻ rất thiết tha quyến luyến kẻ bất hạnh Rôzin."

FIGARÔ: (*Nhại tiếng Rôzin*) - Bài hát của tôi, bài hát của tôi rơi mất rồi; chạy mau lên, chạy mau lên nào; (*Y cười*) Hà! Hà! Hà! Hà! Ôi! Đàn bà! Ông lớn muốn làm cho một cô ả ngây thơ rất mực trở thành khôn khéo ư? Cứ giam lại.

BÁ TƯỚC: - Rôzin yêu quý của ta!

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, tôi chẳng còn thắc mắc gì nữa về lý do cái trò giả trang của ông lớn; ông lớn ở đây làm trò yêu đương trong viễn cảnh.

BÁ TƯỚC: - Thế là mày rõ chuyện rồi; nhưng nếu mày đi kháo chuyện...

FIGARÔ: - Tôi, kháo chuyện! Để làm ông lớn yên lòng, tôi sẽ không dùng những câu to tát về danh dự với trung thành mà người ta

thường lạm dụng suốt ngày; tôi chỉ có một lời: lợi ích của tôi đảm bảo cho ông lớn về tôi; ông lớn cứ bắc tất cả lên cái cân đó, và...

BÁ TƯỚC: - Được lắm. Vậy nói để mày biết rằng sự tình cờ đã khiến tao gặp gỡ ở đường Pradô[1], cách đây sáu tháng, một thiếu nữ nhan sắc tuyệt vời!... Mày vừa trông thấy đó. Tao đã nhờ người tìm kiếm vô ích khắp thành Mađrit. Chỉ mới ít ngày gần đây tao mới khám phá ra rằng nàng tên là Rôzin, dòng dõi quý tộc, mồ côi, và lấy một lão thày thuốc già ở thành phố này, tên là Báctôlô.

FIGARÔ: - Quả đáng tội, cô nàng xinh thật! Khó mà kiếm được! Nhưng ai bảo ông lớn rằng cô ta là vợ của lão bác sĩ?

BÁ TƯỚC: - Tất cả mọi người.

FIGARÔ: - Đó là một câu chuyện lão ta bịa ra khi ở Mađrit đến đây, để đánh lừa những kẻ ong bướm và làm họ lánh xa; cô ta mới chỉ là con đỡ đầu của lão, nhưng ít bữa nữa thôi...

---

(1) *Pradô*: Tên một con đường du ngoạn nổi tiếng ở Mađrit.

BÁ TƯỚC: (*Hăm hở*) - Không đời nào! Ồ! cái tin hay quá! Ta đương quyết định liều mọi thứ để tỏ lòng với nàng những niềm hận tiếc của ta, thì ta bỗng thấy nàng còn rảnh thân! Không thể chậm trễ một phút nào; ta phải làm cho nàng yêu ta, và rứt nàng ra khỏi vòng giao ước không thích đáng mà người ta định dành cho nàng. Vậy mày có biết lão đỡ đầu ấy chứ?

FIGARÔ: - Cũng như tôi biết mẹ tôi vậy.

BÁ TƯỚC: - Loại người thế nào?

FIGARÔ: (*Lém lỉnh*) - Đó là một ông già trẻ trung, đẹp, béo, lùn, tóc hoa râm, quỷ quyệt, mày râu nhẵn nhụi, từng trải mọi mùi, nó rình mò, và xục xạo, và rức lác, và kêu rên cùng một lúc.

BÁ TƯỚC: (*Sốt ruột*) - Ề! Thì tao trông thấy hắn rồi. Tính tình hắn thế nào?

FIGARÔ: - Thô bạo, keo kiệt, yêu và ghen quá mức, cô con gái đỡ đầu, cô ta căm thù hắn bằng chết.

BÁ TƯỚC: - Vậy là, những phương tiện làm duyên của hắn là...

FIGARÔ: - Không có.

BÁ TƯỚC: - Càng hay. Còn cái đức lương thiện của hắn?

FIGARÔ: - Vừa đủ để không đến nỗi bị treo cổ.

BÁ TƯỚC: - Càng hay. Trừng phạt một tên bất lương mà vừa làm cho mình được hạnh phúc...

FIGARÔ: - Tức là làm một việc vừa công ích vừa tư lợi, quả thật là một kỳ công tuyệt tác về đạo lý, thưa ông lớn!

BÁ TƯỚC: - Mày bảo rằng vì sợ bọn ong bướm mà hắn đóng cửa lại à?

FIGARÔ: - Đối với tất cả mọi người; nếu hắn có thể nêm trét khe cửa được...

BÁ TƯỚC: - Chà! Rầy nhỉ, đành vậy. Liệu mày có được ra vào nhà hắn không?

FIGARÔ: - Tôi có được không! *Đệ nhất*, là cái nhà mà tôi đương ở là của lão bác sĩ, lão cho tôi ở *không*...

BÁ TƯỚC: - À! Á!

FIGARÔ: - Còn tôi, để trả ơn, tôi hẹn biếu lão mười đồng tiền vàng[1] mỗi năm, cũng biếu *không*...

BÁ TƯỚC: (*Sốt ruột*) - Mày là người thuê nhà của hắn?

FIGARÔ: - Thêm nữa, là thợ cạo của hắn, là giải phẫu, là bào chế của hắn; trong nhà hắn,

---

(1) Trị giá bằng 110 frăng.

không có một nhát dao cạo nào, một nhát dao chích, một nhát thụt nào mà không phải do bàn tay của kẻ hầu ông lớn.

BÁ TƯỚC: (*Ôm hôn y*) - Ồ! Figarô, anh bạn của ta, anh sẽ là thần hộ mệnh của ta, người giải phóng, vị phúc thần của ta.

FIGARÔ: - Cha mẹ ơi! Vì được việc cho nhau mà bao nhiêu xa cách bỗng rút gần nhanh thế! Nói chuyện những người mê đắm mà chơi!

BÁ TƯỚC: - Figarô tốt phúc, mày sắp được gặp nàng Rôzin của ta! Mày sắp được gặp nàng! Mày có tưởng tượng được nỗi hạnh phúc của mày không?

FIGARÔ: - Đúng là chuyện trò của một anh chàng mê gái! Tôi đây, tôi có say mê cô ta không đã? Mong rằng ông lớn đặt mình được vào địa vị tôi!

BÁ TƯỚC: - Chà! Làm thế nào gạt đi được tất cả bọn canh gác!

FIGARÔ: - Thì chính tôi đương nghĩ đến việc đó.

BÁ TƯỚC: - Chỉ cần lấy mười hai tiếng đồng hồ thôi!

FIGARÔ: - Làm cho thiên hạ mải lo về lợi ích riêng của họ, thì ta ngăn cản được họ đừng làm hại đến lợi ích của người khác.

BÁ TƯỚC: - Hẳn thế rồi. Thế thì?

FIGARÔ: (*Nghĩ ngợi*) - Tôi đương tìm trong đầu óc xem khoa bào chế có cung cấp được một vài phương tiện cỏn con vô hại...

BÁ TƯỚC: - Đồ hiểm độc!

FIGARÔ: - Tôi có định làm hại họ đâu! Tất cả họ đều cần đến phép của tôi. Chỉ có vấn đề là điều trị họ cùng một lúc.

BÁ TƯỚC: - Những lão thày thuốc kia có thể sinh nghi.

FIGARÔ: - Phải làm nhanh đến nỗi sự nghi ngờ không kịp phát sinh. Tôi chợt nảy ra một ý kiến: trung đoàn của Hoàng Thái tử hôm nay kéo đến thành phố này.

BÁ TƯỚC: - Ông đại tá là chỗ bạn thân của tôi.

FIGARÔ: - Tốt. Ông lớn hãy đến nhà lão bác sĩ, mặc áo kỵ binh, với một phiếu trọ[1]; lão ta nhất định là phải chứa ông lớn rồi; còn tôi, tôi xin lo nốt mọi chuyện.

BÁ TƯỚC: - Tuyệt đấy!

---

(1) *Phiếu trọ (billet de logement)*: Trong chế độ phong kiến xưa ở nhiều nước châu Âu, nhân dân, ngoài nghĩa vụ thuế khoá, sưu dịch, v.v. .., còn có nghĩa vụ phải chứa binh lính, cho ăn cho uống trong thời gian tạm trú. Họ chỉ cần đưa ra một phiếu trọ, là nhân dân phải chấp hành nghĩa vụ.

FIGARÔ: - Còn cái này có lẽ cũng hay, là ông lớn làm ra vẻ ngà ngà say...

BÁ TƯỚC: - Để làm gì?

FIGARÔ: - Và, dưới cái vẻ bề ngoài giả vờ líu ríu đó, lôi kéo hắn cho tíu tít.

BÁ TƯỚC: - Để làm gì?

FIGARÔ: - Để cho hắn không ngờ vực gì, và tưởng rằng ông lớn vội lo chuyện đi ngủ hơn là mưu mô gì ở nhà hắn.

BÁ TƯỚC: - Thật là cao kiến! Nhưng còn mày, sao mày không đến?

FIGARÔ: - À! Vâng, tôi! Hắn chưa gặp mặt ông lớn bao giờ, hắn không nhận ra ông lớn, là chúng ta sẽ may mắn lắm. Với lại làm thế nào mà tiến dẫn ông lớn sau đó?

BÁ TƯỚC: - Mày nói phải.

FIGARÔ: - Là vì có lẽ ông lớn sẽ không đóng được cái vai khó khăn đó cho trót lọt. Kỵ sĩ... ngà ngà say...

BÁ TƯỚC: - Mày coi thường tao thật. (*Lấy giọng say*) Có phải đây là nhà bác sĩ Báctôlô không, ông bạn ơi?

FIGARÔ: - Ờ nhỉ, khá đấy, có điều là nên cho hai ống chân chuệnh choạng hơn một chút nữa. (*Lấy giọng say hơn.*) Có phải đây là nhà...

BÁ TƯỚC: - Í-xì! mày say cái lối của chúng dân.

FIGARÔ: - Đó là cái say tốt, cái say của khoái lạc.

BÁ TƯỚC: - Cửa mở kìa.

FIGARÔ: - Lão ta đấy: chúng ta hãy lánh xa cho đến khi nào lão đi khỏi đã.

LỚP V

BÁ TƯỚC và FIGARÔ nấp BÁCTÔLÔ

BÁCTÔLÔ: (*Đi ra, vừa nói vọng vào trong nhà*) - Ta về ngay; không được để cho ai vào. Mình thật đã ngu ngốc mà xuống hồi nãy! Cô ả khẩn cầu mình, thì mình phải ngờ mới đúng!... Lại còn lão Bazin, chả thấy đến cho! Lão có nhiệm vụ thu xếp mọi việc để cho hôn lễ của ta được cử hành bí mật ngày mai: thế mà biệt tăm! Ta phải đi xem có cái gì cản trở hắn chả biết.

LỚP VI

BÁ TƯỚC, FIGARÔ.

BÁ TƯỚC: - Ta đã nghe thấy gì vậy? Ngày mai hắn bí mật cưới Rôzin à?

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, càng khó thành công lại càng cần phải tiến hành.

BÁ TƯỚC: - Cái thằng Bazin nhúng tay vào chuyện hôn lễ của hắn, là thằng nào vậy?

FIGARÔ: - Một cái thằng bần tiện, dạy nhạc cho cô con đỡ đầu của hắn, tự cao tự đại về nghệ thuật của mình, gian ngoan vặt, túng thiếu, quỳ gối trước một đồng tiền, và ta sẽ thắng phục được dễ dàng thôi, ông lớn ạ... (*Nhìn vào bức rèm.*) Nàng đấy, nàng đấy.

BÁ TƯỚC: - Ai vậy?

FIGARÔ: - Đằng sau bức rèm, nàng đấy, nàng đấy. Đừng nhìn, đừng nhìn mà lại!

BÁ TƯỚC: - Tại sao?

FIGARÔ: - Nàng chẳng đã viết cho ông lớn: *Xin cứ hát thản nhiên* là gì? nghĩa là, cứ hát

như ông lớn vẫn hát... chỉ để hát thôi ấy mà. Ồ! nàng đấy, nàng đấy.

BÁ TƯỚC: - Ta bắt đầu làm cho nàng lưu ý mà nàng chẳng biết ta là ai, thì ta đừng bỏ cái tên mà ta đã mượn, là Linhđo; như vậy sự thắng lợi càng thêm thú vị. (*Chàng mở tờ giấy mà Rôzin đã ném xuống.*) Nhưng làm thế nào hát được theo cái điệu nhạc này? Ta có biết làm thơ đâu.

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, bất cứ lời nào, ông lớn gặp gì hát nấy, đều là tuyệt diệu: về tình yêu, trái tim không khó tính đối với những sản phẩm của trí não... Và ông lớn hãy cầm lấy ghita của tôi.

BÁ TƯỚC: - Mày bảo tao cầm để làm gì? Tao đánh dở lắm mà!

FIGARÔ: - Một người như ông lớn, có cái gì là không biết? Đánh bằng mu bàn tay; phừng, phứng, phưng... Ở Xêvin mà hát không có ghita, thì nói thực tình, ông lớn sẽ bị người ta nhận ra ngay, bị phát giác ngay.

(Figarô nép sát vào bức tường dưới bancông)

BÁ TƯỚC: Đi đi lại lại, vừa hát vừa đệm ghita:

KHÚC THỨ NHẤT

Nàng hạ lệnh, tôi xin bày tỏ tính danh.
Trước kia ẩn tích, tôi dám liều yêu nàng.
Tỏ họ tên, tôi còn hy vọng gì nữa?
Đành vậy, cần phải vâng lệnh chủ.

FIGARÔ: (*Nói khẽ*) - Được lắm đấy chứ! Cứ vững tâm, ông lớn ạ!

BÁ TƯỚC:

KHÚC THỨ HAI

Tôi là Linhđo, dòng dõi tầm thường,
Ước vọng của tôi là của kẻ thư sinh;
Than ôi! Tiếc rằng tôi chẳng có để dâng nàng
Danh vị và tài sản của chàng kỵ sĩ hào hoa.

FIGARÔ: - Úi cha! Hay quá đấy! Ta đây vẫn tự phụ, ta cũng chẳng làm hơn thế được.

BÁ TƯỚC:

KHÚC THỨ HAI

Sớm sớm, nơi đây, giọng âu yếm não nùng,

Tôi sẽ ca mối tình tôi tuyệt vọng;

Tôi đành chỉ vui nỗi được trông thấy mặt chàng;

Những mong nàng nghe tiếng tôi mà đẹp ý!

FIGARÔ: - Ồ! Của đáng tội, khúc này thì!... *(Y lại gần, và hôn gấu áo của chủ.)*

BÁ TƯỚC: - Figarô!

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn?

BÁ TƯỚC: - Mày có tin rằng nàng nghe thấy tiếng tao không?

RÔZIN: *(Bên trong, hát):*

ĐIỆU: *Thày Tú Luật khoa.*

Mọi thứ đều bảo ta rằng Linhđo khả ái,

Rằng ta phải yêu chàng mãi mãi...

(Nghe tiếng một cánh cửa sổ đóng lại ầm ầm)

FIGARÔ: - Bây giờ thì ông lớn có tin rằng nàng nghe thấy tiếng ông lớn không?

BÁ TƯỚC: - Nàng đã đóng cửa sổ lại rồi; hình như có ai vào.

FIGARÔ: - Chà! Tội nghiệp cô bé! Hát mà tiếng run quá! Cô em bị rồi, ông lớn ạ.

BÁ TƯỚC: - Nàng lại dùng đúng cái cách mà nàng đã chỉ dẫn. *Mọi thứ đều bảo ta rằng Linhdo khả ái*. Duyên dáng biết bao! Tài tình biết bao!

FIGARÔ: - Biết bao mưu trí! Biết bao tình!

BÁ TƯỚC: - Mày có cho rằng nàng sẽ trao thân gửi phận cho tao, Figarô?

FIGARÔ: - Nàng thà nhảy qua cửa sổ này chứ chẳng chịu bỏ lỡ việc đó.

BÁ TƯỚC: - Thôi thế là xong, ta nguyện... chung tình với Rôzin, trọn kiếp.

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, ông lớn quên rằng nàng không còn nghe thấy tiếng ông lớn nữa rồi.

BÁ TƯỚC: - Thưa ông Figarô! Tôi chỉ nói với ông một lời: nàng sẽ là vợ tôi; và nếu ông giúp cho mưu đồ của tôi thành công mà giấu tên tôi đừng cho nàng biết... Mày nghe chưa, mày biết tao đấy...

FIGARÔ: - Tôi xin quy thuận. Nào, Figarô, bay tới giàu có đi, con ơi.

BÁ TƯỚC: - Ta hãy rút lui, kẻo thiên hạ sinh nghi.

FIGARÔ: (*Hăm hở*) - Tôi, tôi vào đây, nhờ tài nghệ cao cường, chỉ gõ chiếc đũa thần một cái, ru ngủ cảnh giác, đánh thức tình yêu, làm lạc lối ghen tuông, lầm đường mưu mô, và lật nhào mọi chướng ngại. Còn ông lớn, về nhà tôi, mặc áo lính, lấy phiếu trọ, và ních vàng vào cái túi.

BÁ TƯỚC: - Vâng, để cho ai?

FIGARÔ: (*Hăm hở*) - Vàng. Trời ơi, vàng; đó là gân cốt của âm mưu.

BÁ TƯỚC: - Đừng cáu, Figarô ơi, tao sẽ đem nhiều theo.

FIGARÔ: (*Dời bước*) - Tôi sẽ về tìm ông lớn trong chốc lát.

BÁ TƯỚC: - Figarô!

FIGARÔ: - Cái gì thế?

BÁ TƯỚC: - Còn cây đàn của mày?

FIGARÔ: (*Trở lại*) - Tôi quên cây đàn, tôi! Vậy tôi điên rồi! (*Y đi.*)

BÁ TƯỚC: - Thế nhà mày ở đâu, cái thằng lơ đễnh?

FIGARÔ: (*Trở lại*) - Ôi chà! Thật là tôi mất trí! - Cửa hàng của tôi ở cách đây bốn bước, sơn xanh, khung kính bằng chì, ba cái khay lơ lửng[1], con mắt trong bàn tay[2], *Consilio manuque*[3] FIGARÔ (*Y chạy vụt đi*).

---

(1) *Ba cái khay*: Khay bằng thiếc dùng để hứng máu bệnh nhân bị chích. Figarô là thợ cạo kiêm giải phẫu (theo thói tục thời Trung cổ, mỗi thợ cạo đều kiêm nghề giải phẫu vặt) nên ở trên biển cửa hiệu của y có vẽ những cái khay.

(2) *Con mắt trong bàn tay*. Đây là hình vẽ trên biểu hiệu: một bàn tay, trong lòng bàn tay có một con mắt, ý nói người làm nghề khéo tay hay mắt.

(3) *Condiliomanuque*, tiếng latinh, nghĩa là sáng suốt và khéo léo. Cũng là cái ý như trên (khéo tay hay mắt).

HỒI THỨ HAI

(Sân khấu là gian phòng của Rôzin. Cửa sổ ở trong cùng sân khấu thì đóng bằng một bức rèm đan lưới).

LỚP I

***Rôzin:** Một mình, tay cầm cây đèn nến. Nàng lấy giấy trên bàn và viết* - Mácxơlin thì ốm; tất cả người nhà đều bận việc; và không ai trông thấy ta viết. Không biết những tường vách này có mắt có tai, hay thần giám ngục của ta có âm binh ác quỷ nó mách tin kịp lúc; nhưng ta không thể nói một câu, đi một bước mà hắn không đoán ngay tức khắc được ý định... Ôi! Linhđo! *(Nàng niêm bức thư).* Dầu sao cũng cứ niêm bức thư này lại, tuy rằng ta chả biết lúc nào và bằng cách nào ta có thể đưa đến tận tay

chàng. Ta đã qua bức rèm thấy chàng nói chuyện rất lâu với anh thợ cạo Figarô. Anh ta là một người tốt, đôi khi tỏ ý thương hại ta: giá được nói chuyện một lát với anh ta nhỉ!

LỚP II

RÔZIN, FIGARÔ.

RÔZIN: (*Ngạc nhiên*) - À, ông Figarô, được gặp ông tôi vui lòng quá!

FIGARÔ: - Thưa cô, sức khoẻ cô thế nào?

RÔZIN: - Xoàng lắm, ông Figarô ạ. Nỗi buồn chán làm tôi héo hon.

FIGARÔ: - Hẳn thế rồi; chỉ có những phường ngu mới béo ra vì buồn chán thôi.

RÔZIN: - Ban nãy ông nói chuyện với ai ở dưới đó mà sôi nổi thế? Tôi chả nghe thấy gì đâu; nhưng mà...

FIGARÔ: - Với một anh thư sinh có bà con với tôi, con người có triển vọng rất lớn; đầy trí tuệ, tình cảm, tài năng và mặt mũi rất dễ thương.

RÔZIN: - Ồ, tốt quá đấy, ông ạ! Ông ta tên là gì?...

FIGARÔ: - Linhđo. Hắn chẳng có gì cả; nhưng nếu hắn không đột ngột rời bỏ Mađrit, thì hắn có thể đã kiếm được một công việc làm ăn tốt nào đó ở đấy rồi.

RÔZIN: (*Hớ hênh*) - Ông ta sẽ kiếm được thôi, ông Figarô ạ; sẽ kiếm được thôi. Một chàng thanh niên như ông vừa mô tả, chẳng phải chịu phận vô danh mãi đâu.

FIGARÔ: (*Nói riêng*) - Tốt lắm. (*Nói to*) Nhưng hắn có một khuyết điểm lớn dẫu sao nó cũng sẽ làm hại cho sự tiến thân của hắn.

RÔZIN: - Một khuyết điểm, hở ông Figarô! Một khuyết điểm! Ông có chắc không?

FIGARÔ: - Hắn yêu!

RÔZIN: - Ông ta yêu! Thế mà ông gọi là một khuyết điểm!

FIGARÔ: - Quả đáng tội, chỉ là một khuyết điểm vì lẽ hắn nghèo.

RÔZIN: - Chao ôi! Số phận thật là bất công! Thế ông ta có nói tên con người mà ông ta yêu không? Tôi rất muốn biết...

FIGARÔ: - Thưa cô, cô là người cuối cùng tôi dám đem chuyện tâm sự như vậy ra giãi bày.

RÔZIN: (*Hăm hở*) - Tại sao vậy, ông Figarô? Tôi là người kín chuyện mà. Chàng thanh niên đó là của ông, tôi hết sức chú ý đến... Cứ nói đi mà.

FIGARÔ: (*Nhìn nàng một cách tế nhị*) - Cô hãy hình dung một cô bé xinh đẹp bậc nhất, dịu dàng, đằm thắm, duyên dáng và tươi mơn mởn, làm cho người ta thèm rỏ rãi, gót chân thoăn thoắt, thân hình ngay ngắn, thon thả, cánh tay tròn trĩnh, miệng thắm hồng, và đôi bàn tay này! Đôi má này! Hàm răng này! Đôi mắt này!...

RÔZIN: - Hiện ở thành phố này?

FIGARÔ: - Ở khu phố này.

RÔZIN: - Ở ngay phố này chăng?

FIGARÔ: - Cách tôi có hai bước.

RÔZIN: - Ồ! Thật là thú vị... cho người bà con của ông. Và con người đó là?...

FIGARÔ: - Tôi chưa nói tên à?

RÔZIN: (*Hăm hở*) - Ông chỉ quên có một điều đó, ông Figarô ạ. Nói đi, nói mau lên; nếu lão ta về, tôi sẽ không được biết nữa...

FIGARÔ: - Thưa cô, cô nhất định muốn biết ạ? Thế thì, con người đó là... con gái đỡ đầu của ông bố đỡ đầu của cô.

RÔZIN: - Con gái đỡ đầu?...

FIGARÔ: - Của bác sĩ Báclôtô; thưa cô, vâng.

RÔZIN: (*Cảm động*) - Ồ, ông Figarô... Tôi chả tin đâu, ông ạ.

FIGARÔ: - Và chính đó là điều mà hắn nóng lòng muốn được đích thân đến đoan quyết với cô.

RÔZIN: - Ông làm tôi run sợ, ông Figarô.

FIGARÔ: - Hừ, run sợ! Là thất sách, thưa cô. Khi người ta đến nỗi sợ điều đau khổ, tức là người ta đã cảm thấy cái đau khổ của nỗi sợ. Kể ra thì tôi sẽ vừa mới triệt bỏ hộ cô tất cả bọn người canh gác cô, cho đến tận ngày mai.

RÔZIN: - Nếu chàng yêu tôi, thì chàng phải chứng tỏ bằng cách cứ tuyệt đối yên lặng.

FIGARÔ: - Kìa! Thưa cô! Tình yêu và yên ổn có thể nào cùng ở chung trong một trái tim? Tuổi thanh niên ngày nay khổ sở đến nỗi chỉ còn có cái quyền lựa chọn kinh khiếp này: hoặc tình yêu không yên ổn, hoặc yên ổn không tình yêu.

RÔZIN: (*Cúi mặt*) - Yên ổn không tình yêu... xem chừng...

FIGARÔ: - Chà! Rất đỗi héo hon. Quả vậy, tôi xem ra thì tình yêu không yên ổn lại còn yêu kiều khả ái hơn, và riêng về phần tôi, nếu tôi là phụ nữ...

RÔZIN: (*Lúng túng*) - Đã đành là một người thiếu nữ không thể ngăn cấm một người đàn ông tử tế quý mến mình.

FIGARÔ: - Vì thế cho nên người bà con của tôi quý mến cô vô cùng.

RÔZIN: - Nhưng nếu chàng có một hành động sơ suất nào, ông Figarô ạ, thì chàng sẽ làm hại cả hai đứa.

FIGARÔ: (*Nói riêng*) - Làm hại cả hai đứa! (*Nói to*) Hay là cô ngăn cấm rành mạch hắn bằng một bức thư nhỏ... Một bức thư có uy lực nhiều lắm.

RÔZIN: (*Đưa cho y bức thư nàng mới viết*) - Tôi không kịp viết lại bức thư này; nhưng khi đưa cho chàng, xin nói hộ... xin nhớ nói hộ... (*Nàng lắng nghe.*)

FIGARÔ: - Không có ai đâu, cô ạ.

RÔZIN: - Rằng tất cả những điều tôi làm, chỉ đơn thuần vì tình bạn.

FIGARÔ: - Dĩ nhiên rồi. Trời ơi! tình yêu nó có một cái vẻ khác hẳn chứ!

RÔZIN: - Chỉ đơn thuần vì tình bạn, ông nghe chưa? Tôi chỉ sợ rằng, bị những khó khăn làm nản lòng...

FIGARÔ: - Vâng, một ngọn lửa ma trơi. Thưa cô, xin cô nhớ cho rằng gió thổi tắt một ngọn lửa, nhưng lại làm bùng cháy một lò than hồng, và chúng tôi là lò than hồng đó. Chỉ cứ nói đến thôi, đã thấy bùng lên một ngọn lửa hồng đến nỗi làm tôi phát sốt vì tính say mê của hắn, ấy là tôi chả có dính dáng gì vào đấy.

RÔZIN: - Trời! Tôi nghe thấy tiếng ông bố đỡ đầu của tôi. Ông ấy mà gặp ông ở đây... Hãy đi sang phòng dương cầm và đi xuống hết sức nhẹ nhàng.

FIGARÔ: - Cô cứ yên tâm (*Nói riêng, chỉ bức thư.*) Cái này mới là hơn tất cả mọi ý kiến của ta. *(Y đi vào trong phòng).*

LỚP III

RÔZIN, *một mình*

Ta lo sợ chết đi được, cho đến khi nào ông ta ra khỏi... Cái nhà ông Figarô hiền hậu này, ta mến quá! Thật là một người rất lương thiện, một người bà con tốt! Ối chà! Tên bạo chúa của ta kìa; lại giở việc nữ công ra nào. (*Nàng thổi ngọn nến, ngồi xuống, và cầm một tấm thêu ở khung.)*

LỚP IV

BÁCTÔLÔ, RÔZIN.

BÁCTÔLÔ: (*Giận dữ*) - Hà! Trời hại! Cái thằng hung dữ, cái thằng giặc hiểm ác Figarô! Đó, hễ cứ đi ra khỏi nhà một lát là chắc chắn rằng khi về...

RÔZIN: - Cái gì làm cho ông giận dữ khiếp thế, thưa ông?

BÁCTÔLÔ: - Cái thằng thợ cạo trời đánh, nó vừa đảo lộn tất cả nhà cửa của tôi bằng một cái trở bàn tay; nó cho thằng Tỉnh Thức một liều thuốc ngủ, cho lão Thanh Niên một liều thuốc hắt hơi; nó chích máu chân mụ Macxơlin, cho cả đến con la của tôi... Trên hai mắt của một con vật mù tội nghiệp, nó dán một lá thuốc cao! Vì nó nợ tôi một trăm đồng ê quy, nó vội vàng làm những hoá đơn. Chà! Nó cứ việc đem hoá đơn đến đây!... Và ở phòng hiên, không có ai cả! Người ta đi vào gian phòng này cứ như đi vào bãi tập vậy.

RÔZIN: - Kìa! Ngoài ông ra, thì ai vào đây được, thưa ông?

BÁCTÔLÔ: - Tôi thà rằng không duyên cớ mà lo sợ còn hơn là không đề phòng mà bị nguy cơ. Đâu cũng đầy những kẻ săn đón, những quân táo bạo... Ngay sáng hôm nay nữa, người ta chả đã mau lẹ nhặt mất bài hát của cô trong lúc tôi xuống tìm đấy ư? Ồ! Tôi...

RÔZIN: - Thật là cứ cố tình cho mọi việc là quan trọng! Có thể là gió đã cuốn tờ giấy đó đi xa, hay một kẻ vu vơ nào; biết đâu đấy!

BÁCTÔLÔ: - Gió, vu vơ!... Không làm gì có gió, thưa cô, không làm gì có kẻ vu vơ ở đời này; và bao giờ cũng là một kẻ định tâm đứng sẵn đó, nó nhặt các giấy tờ mà một người đàn bà giả vờ vô ý đánh rơi.

RÔZIN: - Giả vờ, thưa ông?

BÁCTÔLÔ: - Vâng phải, thưa cô, giả vờ.

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Ồ! Cái lão già quái ác!

BÁCTÔLÔ: - Nhưng tất cả những chuyện đó sẽ không xảy ra nữa; vì tôi sắp gắn chặt cái lưới chấn song này lại.

RÔZIN: - Xin làm ơn thế nữa; xin cứ bít kín ngay một lúc tất cả các cửa sổ lại; từ một nhà tù đến một buồng giam kín, chả khác nhau là mấy!

BÁCTÔLÔ: - Về những cửa sổ trông ra đường phố, làm thế có lẽ cũng hay đấy... Cái thằng thợ cạo kia nó không vào buồng cô đấy chứ?

RÔZIN: - Hắn cũng là mối lo của ông hay sao?

BÁCTÔLÔ: - Cũng như bất kỳ ai.

RÔZIN: - Lời lẽ của ông lịch sự quá!

BÁCTÔLÔ: - Chao! Cứ tin tất cả mọi người vào, rồi chẳng mấy lúc ta sẽ có ở trong nhà một người vợ tốt để lừa dối ta, những ông

bạn tốt để cuỗm vợ ta đi, và những đầy tớ tốt để giúp họ việc đó.

RÔZIN: - Ủa! Đến nỗi ông không cho rằng người ta có những nguyên tắc đạo lý để tránh khỏi sự quyến rũ của ngài Figarô?

BÁCTÔLÔ: - Có quỷ nào hiểu được tí gì về cái tính kỳ quặc của phụ nữ? Và tôi đã trông thấy biết bao nhiêu rồi, những cái thứ đức hạnh có nguyên tắc đạo lý đó!...

RÔZIN: (*Nổi giận*) - Vậy, thưa ông, nếu chỉ việc là đàn ông là đủ làm chúng tôi thích, thì tại sao ông lại làm tôi ghét dữ dội đến thế?

BÁCTÔLÔ: (*Sững ra*) - Tại sao?... Tại sao?... Cô không trả lời câu hỏi về cái gã thợ cạo đó.

RÔZIN: (*Giận quá*) - Thế thì, vâng! Người đàn ông đó có vào buồng của tôi; tôi có gặp hắn, tôi có nói chuyện với hắn. Tôi cũng không giấu ông rằng tôi đã thấy hắn rất dễ thương; và mong rằng ông tức mà chết đi. (*Nàng đi vào*).

LỚP V

BÁCTÔLÔ, *một mình*

Ôi! cái lũ đầy tớ chó đểu, hám lợi! Thanh Niên đâu! Tỉnh thức đâu! Thằng Tỉnh Thức chết tiệt đâu rồi!

LỚP VI

BÁCTÔLÔ, TỈNH THỨC

TỈNH THỨC: (*Vừa đi tới vừa ngáp ngủ*) - Aa, aa, a, a...

BÁCTÔLÔ: - Cái lúc thằng thợ cạo vào đây, mày đứng ở đâu, đồ lơ đễnh thổ tả?

TỈNH THỨC: - Thưa ông, tôi đương... ươ, ơơ, ơ...

BÁCTÔLÔ: - Đương mưu mô một trò tinh quái gì, hẳn thôi? Thế mày không trông thấy nó?

TỈNH THỨC: - Chắc là tôi có thấy hắn chứ ạ, vì hắn thấy tôi ốm lắm, theo lời hắn nói; chắc là phải đúng, vì lúc đó tôi mới chỉ có ngơ -

nghe hắn nói thôi, mà bắt đầu thấy đau dừ cả - ả mình mã - ảy... a, a, aa...

BÁCTÔLÔ: (*Nhại y*) - Mà chỉ có ngơ - nghe hắn nói thôi!... Còn cái lão Thanh Niên ăn hại kia đâu rồi? Cho thằng bé này uống thuốc mà không có đơn của ta! Có cái trò ăn cắp ám muội gì đây.

LỚP VII

NHỮNG DIÊN VIÊN TRÊN; THANH NIÊN *đi tới, với dáng điệu ông già chống gậy như chống nạng; anh ta hắt hơi liên hồi.*

TỈNH THỨC: (*Vẫn ngáp*) - Thanh Niên à?

BÁCTÔLÔ: - Mày để đến chủ nhật hãy hắt hơi.

THANH NIÊN: - Đấy, hơn năm chục... năm chục lần... trong có một lúc! (*Y hắt hơi.*) Mệt rũ cả người.

BÁCTÔLÔ: - Ô hay! Tao hỏi cả hai đứa chúng bay rằng có người nào vào buồng Rôzin không, thế mà chúng bay không bảo tao rằng cái thằng thợ cạo kia...

TỈNH THỨC: (*Tiếp tục ngáp*) - Vậy ra ông Figarô, mà cũng gọi là người nào[1] kia à? A! A...

BÁCTÔLÔ: - Ta cuộc rằng thằng láu cá thông đồng với hắn...

TỈNH THỨC: (*Khóc lóc như một thằng ngốc*) - Tôi,... tôi thông đồng!...

THANH NIÊN: (*Hắt hơi*) - Ơ! Thưa ông, có còn... có còn phải trái nữa không?

BÁCTÔLÔ: - Phải trái! Phải trái là để cho bọn khốn khiếp chúng mày với nhau! Tao, tao là ông chủ chúng mày, là bao giờ tao cũng phải.

THANH NIÊN: (*Hắt hơi*) - Nhưng, nói chứ, khi một cái gì là sự thực...

BÁCTÔLÔ: - Khi một cái gì là sự thực! Nếu tao không muốn nói là sự thực, tao cứ cho là nó không phải sự thực. Cứ cho cái lũ láo xược này có lý, là thấy ngay uy quyền sẽ trở thành cái trò gì.

THANH NIÊN: (*Hắt hơi*) - Tôi thà xin thôi việc. Công việc kinh người, và lúc nào cũng tất bật như quỷ vật âm ty!

---

(1) Ở đây có một trò lộng ngữ trong nguyên văn tiếng Pháp. Trong câu đối thoại trên của Báctôlô, có tiếng *quelqu'un* (nghĩa là: một người nào đó), nhưng Tỉnh Thức dùng lại tiếng *quelqu'un* theo một nghĩa khác: một con người quan trọng!

TỈNH THỨC: (*Khóc*) - Một người lương thiện khốn khổ mà bị đối xử như một đồ khốn nạn!

BÁCTÔLÔ: - Thì cứ việc mà xin ra, con người lương thiện khốn khổ! (*Lão nhại y.*) Hắt-sì, hắt-sà; một thằng thì hắt hơi vào mặt tao, một thằng thì ngáp vào mũi tao.

THANH NIÊN: - Ối chà! Thưa ông, tôi thề với ông rằng, nếu không có cô, thì chả... chả làm thế nào mà ở đậu trong cái nhà này được. (*Y vừa hắt hơi vừa đi vào.*)

BÁCTÔLÔ: - Cái thằng Figarô kia, nó đã làm cho họ thảm hại như thế đấy! Ta biết tỏng rồi: thằng ăn cắp định trả món nợ một trăm ê quy của ta mà không phải bỏ tiền ra đấy mà.

LỚP VIII

BÁCTÔLÔ, ĐÔN BAZIN, FIGARÔ, *nấp trong phòng, chốc chốc lại ló ra, và lắng nghe họ.*

BÁCTÔLÔ: (*Nói tiếp*) - À! Đôn Bazin, ông đến dạy nhạc cho Rôzin đấy à?

BAZIN: - Chả vội gì việc đó.

BÁCTÔLÔ: - Tôi có qua đằng ông mà không gặp.

BAZIN: - Tôi đi về công việc của ngài đấy. Để báo ngài biết một tin khá phiền.

BÁCTÔLÔ: - Phiền cho ông à?

BAZIN: - Không, cho ngài. Bá tước Almaviva hiện ở thành phố này.

BÁCTÔLÔ: - Nói khẽ chứ. Cái kẻ cho đi tìm kiếm Rôzin khắp thành Mađrit ấy à?

BAZIN: - Hắn ngụ ở quảng trường lớn, và ngày nào cũng cải trang ra đi.

BÁCTÔLÔ: - Không nên ngờ vực gì nữa, cái đó có liên quan đến tôi. Vậy làm thế nào?

BAZIN: - Nếu là một kẻ thường dân, thì rồi cũng gạt đi được thôi.

BÁCTÔLÔ: - Vâng, cứ chiều tối phục sẵn, cầm võ khí, đeo giáp trụ...

BAZIN: - *Bonne Dous*[1]! Mang tai mang tiếng! Gây nên một vụ rắc rối, được rồi; và trong thời kỳ ủ men, lựa lời vu cáo; *concedo*[2].

BÁCTÔLÔ: - Thật là một cách lạ lùng để dứt bỏ một người!

---

(1) *Bone Deus*: Tiếng latinh trong nguyên văn nghĩa là *lạy Chúa lòng lành!*

(2) *Concedo*, Tiếng latinh trong nguyên văn nghĩa là *tôi sẵn lòng đồng ý*. Tiếng dùng trong những cuộc tranh cãi kinh viện.

BAZIN: - Vu cáo, thưa ngài! Ngài không biết cái mà ngài coi thường đó nó là thế nào; tôi đã từng thấy những người lương thiện bậc nhất bị khốn khổ vì nó. Xin ngài tin rằng không có sự tàn ác nào là vô vị, không có nỗi kinh khủng nào, không có chuyện bày đặt phi lý nào, mà người ta không làm cho những kẻ nhàn rỗi ở một thành phố lớn chấp nhận được, nếu người ta biết cách: mà ở đây chúng ta có những người khôn khéo tuyệt trần!... Trước hết, một tiếng đồn nhẹ nhàng, lướt mặt đất như cánh én trước cơn dông, *pianissimo*[1], lào xào và vút liệng và vừa chạy vừa gieo rắc mũi tên độc. Cái mồm kẻ nào đó đớp lấy, và *piano, piano*, mớm khéo vào tai ngài. Thế là độc hại đã thành; nó nẩy mầm, nó bò rạch, nó trườn đi, và *rinforzando*[2] miệng truyền miệng nó đi như giặc; rồi bỗng nhiên, chả biết thế nào, ngài thấy vu cáo

(1) *Pianissimo*, Tiếng Ý, nghĩa là *hết sức thong thả nhẹ nhàng. Piano*: thong thả nhẹ nhàng. Tiếng dùng trong âm nhạc.
(2) *Rinforzando*, Tiếng Ý, dùng trong âm nhạc, nghĩa là *tăng dần cường độ*, từ *piano* đến *forte* (mạnh).

đứng lên, rít lên, phồng lên, lớn trông thấy. Nó vút lên, bay rộng vòng, quay lượn tít mù, trùm vây, bứt xé, lôi cuốn, nổ tung và vang rền, và, nhờ ơn trời, trở thành một tiếng kêu hò muôn miệng, một *crescendo*[1] công cộng, một hoả thanh chúng khẩu đồng từ căm thù và bài xích. Ma nào cưỡng lại nổi?

BÁCTÔLÔ: - Ông nói lảm nhảm những gì thế, Bazin? Và cái *pianocrescendo* đó có liên quan gì với cảnh huống của tôi chả biết?

BAZIN: - Sao, liên quan gì à? Cái việc mà khắp nơi người ta đều làm để gạt xa kẻ thù, phải làm nó ở đây để ngăn cản kẻ thù của ngài lại gần.

BÁCTÔLÔ: - Lại gần à? Tôi quyết cưới Rôzin, ngay từ trước khi cô ấy được biết là có gã bá tước kia ở đời này.

BAZIN: - Nếu vậy, thì ngài không được chậm trễ một phút nào.

BÁCTÔLÔ: - Thì việc là tuỳ ở ai, hở ông Bazin? Tôi đã nhờ cậy ông tất cả mọi chi tiết của việc này mà.

---

(1) *Crescendo*, tiếng Ý, nghĩa *tăng dần*.

BAZIN: - Vâng, nhưng ngài còn dè xẻn về chi phí; mà trong việc điều hoà trật tự tốt, một việc cưới xin chênh lệch, một xử phán bất công, một đặc miễn hiển nhiên, đều là những âm điệu bất hoà, bao giờ cũng phải chuẩn bị và cứu vãn bằng hoà âm tuyệt mỹ[1] của hoàng kim.

BÁCTÔLÔ: *(Đưa tiền cho y)* - Đành phải qua cái bước mà ông muốn; nhưng ta hãy chấm dứt đi thôi.

BAZIN: - Thế mới gọi là ăn nói. Ngày mai, mọi việc sẽ xong xuôi: việc của ngài là phải ngăn cản không để cho ai, nội ngày hôm nay, có thể mách bảo cô con đỡ đầu của ngài được.

BÁCTÔLÔ: - Cái đó ông cứ trông cậy ở tôi. Tối nay ông có đến không, Bazin?

BAZIN: - Xin đừng trông đợi. Chỉ riêng việc cưới xin của ngài, cũng sẽ làm tôi bận cả ngày, xin đừng trông đợi.

BÁCTÔLÔ: (*Đưa tiễn y*) - Để hầu ông[2].

---

(1) *Hoà âm tuyệt mỹ* (accord parfait); tiếng dùng trong âm nhạc, nói sự hoà hợp tuyệt mỹ của mấy cung nhạc với nhau.

(2) *Để hầu ông*, tiếng Pháp: *serviteur* (nghĩa đen là kẻ hầu hạ, phục vụ) dùng trong xã giao, hoặc để cáo thoái, hoặc để kiếu từ, v.v...

BAZIN: - Ngài ở lại, bác sĩ ạ, xin ngài ở lại cho.

BÁCTÔLÔ: - Không. Tôi muốn, ông ra khỏi, là đóng liền ngay cổng ngõ lại.

LỚP IX

FIGARÔ, *một mình trong phòng nhỏ bước ra.*

Ối chà! Cẩn thận khiếp! Cứ đóng đi, cứ đóng cổng ngõ đi, để khi đi ra ta sẽ mở cho bá tước vào. Cái thằng Bazin, thật là một thằng đại đê tiện! May mà cái ngu của nó lại còn lớn hơn. Phải có địa vị, gia thế, tên tuổi, vai vế, rút cục là phải có chất, để kích động được thiên hạ khi vu cáo. Chứ cái ngữ Bazin! Dù nó có nói xấu, người ta cũng chẳng thèm tin.

LỚP X

RÔZIN, *Chạy tới* FIGARÔ.

RÔZIN: - Kìa! Ông Figarô, vẫn còn ở đây?

FIGARÔ: - Rất may cho cô đấy, cô ạ. Bố đỡ đầu và thày dạy hát của cô, tưởng không có ai ở đây, vừa mới nói toạc ra với nhau...

RÔZIN: - Và ông đã lắng nghe họ, hở ông Figarô? Thế ông có biết rằng như vậy là rất bậy không?

FIGARÔ: - Lắng nghe ấy à? Thế nhưng đó lại là cách tốt nhất để nghe thấy rõ ràng. Xin cô biết cho rằng ông bố đỡ đầu của cô sửa soạn để cưới cô ngày mai đấy.

RÔZIN: - A! Trời!

FIGARÔ: - Đừng lo; chúng ta sẽ cho ông ấy nhiều công việc đến nỗi không có thì giờ nghĩ đến việc đó nữa.

RÔZIN: - Ông ấy trở lại kìa! Ông hãy đi ra bằng lối cầu thang xép đi. Ông làm tôi sợ chết đi được. (*Figarô chạy trốn.*)

LỚP IX

BÁCTÔLÔ, RÔZIN.

RÔZIN: - Lúc này, ông ở đây với một người nào, có phải không, thưa ông?

BÁCTÔLÔ: - Đôn Bazin, mà tôi đã đưa tiễn, vì có lý do. Có lẽ là ông Figarô thì cô bằng lòng hơn chăng?

RÔZIN: - Cái đó, đối với tôi, cũng thế thôi, xin nói chắc như vậy.

BÁCTÔLÔ: - Tôi rất muốn biết cái thằng thợ cạo đó có cái gì muốn nói với cô mà vội vã thế.

RÔZIN: - Có cần nói chuyện đứng đắn không nhỉ? Ông ta đến báo cáo với tôi tình trạng cùng Macxơlin, theo như ông ta nói, thì dễ thường cũng khá trầm trọng đấy.

BÁCTÔLÔ: - Báo cáo với cô! Tôi sẵn lòng đánh cuộc rằng hắn được người ta nhờ chuyển giao cho cô một bức thư từ gì đó.

RÔZIN: - Mà thư của ai, thưa ông?

BÁCTÔLÔ: - Ôi chao! Của ai! Của một kẻ mà bọn đàn bà không bao giờ nói tên ra. Tôi biết

đâu đấy? Không chừng là thư trả lời mảnh giấy ở cửa sổ ấy.

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Lão chả sót cái gì. (*Nói to*) Ví thử có chuyện như vậy, cũng là đáng đời ông.

BÁCTÔLÔ: (*Nhìn hai bàn tay Rôzin*) - Đúng rồi. Cô đã có viết.

RÔZIN: (*Lúng túng*) - Nếu ông có ý định làm cho tôi phải công nhận điều đó, thì kể ra cũng khá buồn cười đấy.

BÁCTÔLÔ: (*Cầm lấy bàn tay phải của cô*) - Tôi! Đâu có; nhưng ngón tay của cô hãy còn vết mực. Hừ! Cô nương xảo quyệt!

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Con người đáng nguyền rủa!

BÁCTÔLÔ: (*Vẫn cầm tay cô*) - Một người đàn bà tưởng rằng, vì có một mình, là được chắc chắn lắm rồi.

RÔZIN: - À! Hẳn thế... Bằng chứng mới giá trị làm sao! Thôi đi ông, ông vặn sái cả cánh tay tôi đây này. Trong lúc sửa sang y phục chung quanh ngọn nến này, tôi đã bị bỏng; mà người ta vẫn bảo tôi rằng phải nhúng ngay vào mực: tôi đã làm đúng như vậy.

BÁCTÔLÔ: - Cô đã làm đúng như vậy? Để xem một chứng tá thứ hai có xác minh lời khai của chứng tá thứ nhất không nhé. Tức là tập giấy kia mà tôi chắc chắn là vốn có sáu tờ; vì sáng nào tôi cũng đếm, hôm nay cũng vậy.

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Ồ! Ngốc quá!

BÁCTÔLÔ: (*Đếm*) - Ba, bốn, năm...

RÔZIN: - Tờ thứ sáu...

BÁCTÔLÔ: - Rõ ràng là không còn đây, tờ thứ sáu.

RÔZIN: (*Cúi mặt*) - Tờ thứ sáu? Tôi đã dùng làm túi gói kẹo gửi cho con bé Figarô.

BÁCTÔLÔ: - Cho con bé Figarô? Thế cái ngòi bút mới tinh, sao mà lại thành đen xì thế? Có phải là vì viết địa chỉ con bé Figarô không nhỉ?

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Cái người này có một linh tính ghen tuông!... (*Nói to*) Tôi đã dùng nó để tô lại một bông hoa mờ nét trên tấm áo vét mà tôi đương thêu cho ông ở khung thêu.

BÁCTÔLÔ: - Lý do vững khiếp! Nhưng, cô em này, muốn để cho người ta tin lời, thì đáng lẽ đừng nên đỏ mặt khi che đậy sự thực hết chuyện này đến chuyện khác. Nhưng cái đó là cô chưa biết.

RÔZIN: - Hờ! Ai mà lại không đỏ mặt, thưa ông, khi thấy rút ra những kết luận tai ác như vậy ở những việc làm vô tội hết sức?

BÁCTÔLÔ: - Hẳn rồi, tôi sai mà. Bỏng ngón tay, nhúng vào mực, làm túi gói kẹo cho con bé Figarô, và vẽ hoa vào áo vét của tôi trên khung thêu! Còn gì vô tội hơn nữa? Nhưng biết bao dối dá quanh co chồng chất để giấu giếm có mỗi một việc! *Ta có một mình chả có ai trông thấy; ta có thể tha hồ nói dối*. Nhưng cái đầu ngón tay cứ đen, ngòi bút cứ vấy mực, tờ giấy cứ thiếu! Ai nghĩ được cho đủ mọi điều. Rất chắc chắn, thưa cô nương, là khi nào tôi đi ra phố, cứ khoá cửa hai vòng cẩn thận là sẽ bảo đảm được cho tôi về cô.

LỚP XII

BÁ TƯỚC, BÁCTÔLÔ, RÔZIN.

(Bá tước, mặc đồng phục kỵ binh, có vẻ ngà ngà say và hát bài Đánh thức nàng dậy, v.v...)

BÁCTÔLÔ: - Cái người này muốn hỏi chúng ta cái gì? Một người lính! Hãy trở vào buồng đi, cô nương.

BÁ TƯỚC: (*Hát bài Đánh thức nàng dậy, và tiến lại Rôzin*) - Thưa các bà, trong hai bà, ai là người tên là bác sĩ Balorđô? (*Nói nhỏ với Rôzin*) Tôi là Linhđo.

BÁCTÔLÔ: - Báctôlô!

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Anh ta nói đến Linhđo.

BÁ TƯỚC: - Balorđô, Bác-cả-lô, đối với tôi, chả quan hệ quái gì. Chỉ cần biết bà nào trong hai bà... (*Nói với Rôzin, chỉ cho nàng một tờ giấy.*) Xin cầm lấy bức thư này.

BÁCTÔLÔ: - Bà nào! Anh trông thấy rõ là tôi. Bà nào! Đi vào đi, Rôzin; cái người này có vẻ rượu vào rồi.

RÔZIN: - Chính vì thế, thưa ông, ông có một mình. Đôi khi có người đàn bà, buộc họ phải lễ độ.

BÁCTÔLÔ: - Vào đi, vào đi, tôi chả phải là nhút nhát gì.

LỚP XIII

BÁ TƯỚC, BÁCTÔLÔ.

BÁ TƯỚC: - Ồ! Tôi nhận được ông trước hết, nhờ có nhân dạng của ông.

BÁCTÔLÔ: (*Nói với bá tước, đang cất giấu bức thư*) - Cái gì anh đương cất giấu vào túi thế nhỉ?

BÁ TƯỚC: - Tôi cất giấu vào túi, để ông không biết nó là cái gì.

BÁCTÔLÔ: - Nhân dạng của tôi! Bọn này lúc nào cũng tưởng là nói chuyện với lính tráng.

BÁ TƯỚC: - Ông tưởng rằng tả được nhân dạng của ông là một việc khó lắm à?

Điệu: "Họ đích thân đến"

Đầu lắc lư, trán hói,
Mắt đục lờ, cái nhìn hung ác,
Vẻ dữ tợn như rợ Hồng mao.
Vóc nặng nề và vặn vẹo
Vai bên phải nhô lên,
Mặt sần sùi như da cóc
Mũi hếch như mũi sư tử.
Chân phù sũng lại vòng kiềng,

Giọng làu nhàu, tiếng ấp úng
Đủ các thị dục tai hại.
Rút cục, tinh hoa bọn bác sĩ.

BÁCTÔLÔ: - Thế này là nghĩa gì? Có phải anh đến đây để chửi tôi? Cút ngay đi lập tức.

BÁ TƯỚC: - Cút! Úi chà! Nói năng bất nhã quá! Ông có biết đọc không, bác sĩ... Bác-tô-lô?

BÁCTÔLÔ: - Lại một câu hỏi sỗ sàng.

BÁ TƯỚC: - Ồ! Xin ông chớ lấy làm phiền lòng; vì, tôi đây, ít ra cũng là bác sĩ như ông...

BÁCTÔLÔ: - Thế nào vậy?

BÁ TƯỚC: - Tôi chả phải là thày thuốc chữa bệnh cho ngựa của trung đoàn sao? Vì lẽ đó nên người ta dụng ý đưa tôi đến trú ngụ ở nhà một đồng nghiệp.

BÁCTÔLÔ: - Dám so sánh một anh đội giám mã...

BÁ TƯỚC

ĐIỆU: *Rượu muôn năm.*

(Không hát)

Không, bác sĩ, tôi không bảo
Nghệ thuật của tôi là hơn
Của Hippôcrat và đồ đệ.

(Hát)

Cái học của anh, bạn hỡi,
Kết quả rộng lớn hơn.
Vì nếu không dứt được bệnh,
Thì ít ra cũng dứt đời bệnh nhân.
Điều tôi nói đó, có lễ độ không?

BÁCTÔLÔ: - Đồ lao công dốt nát, không phải mặt anh đi dè bỉu như thế, cái nghệ thuật bậc nhất lớn nhất và lợi ích nhất.

BÁ TƯỚC: - Hoàn toàn ích lợi cho những kẻ làm nghề.

BÁCTÔLÔ: - Một nghệ thuật mà mặt trời được vinh dự soi rọi những thành công!

BÁ TƯỚC: - Và mặt đất vội lấp đi những lỡ lầm.

BÁCTÔLÔ: - Đồ thô bỉ, thấy rõ là anh chỉ quen nói với ngựa.

BÁ TƯỚC: - Nói với ngựa? Chà! Bác sĩ! Một bác sĩ tài trí mà... Há chẳng phải mọi người đều biết rằng viên đội giám mã bao giờ cũng chữa khỏi con bệnh mà không nói với chúng; chẳng như thầy thuốc nói rất nhiều với con bệnh...

BÁCTÔLÔ: - Mà không chữa khỏi cho họ chứ gì?

BÁ TƯỚC: - Chính ông nói đấy.

BÁCTÔLÔ: - Quỷ nào phái cái thằng say rượu chết tiệt này đến đây thế?

BÁ TƯỚC: - Hình như ông buông ra với tôi những lời châm chọc thì phải, hỡi thần Ái tình:

BÁCTÔLÔ: - Khổ lắm, anh muốn gì? Anh hỏi gì?

BÁ TƯỚC: *(Làm bộ nổi giận lôi đình)* - Ô hay! *(Chàng bùng lên)* Tôi muốn gì? Ông không trông thấy à?

LỚP XIV

RÔZIN, BÁ TƯỚC, BÁCTÔLÔ

RÔZIN: *(Chạy tới)* - Thưa ngài binh sĩ, xin đừng nổi nóng, xin làm ơn! *(Nói với Báctôlô)*. Ông ơi, hãy nói năng dịu dàng với ông ta: một người mà nói năng điên loạn...

BÁ TƯỚC: - Cô nói đúng: ông ta nói năng điên loạn; nhưng chúng ta, chúng ta biết lẽ phải! Tôi lễ độ, và cô xinh đẹp... thôi đủ. Sự thực, là tôi chỉ muốn có việc với cô trong nhà này.

RÔZIN: - Tôi có thể làm gì để hầu ngài, thưa ngài binh sĩ?

BÁ TƯỚC: - Một việc nhỏ mọn thôi, cô em ạ. Nhưng nếu trong lời lẽ của tôi có cái gì tối nghĩa...

RÔZIN: - Thì tôi sẽ nắm lấy tinh thần.

BÁ TƯỚC:, *(Giơ bức thư cho nàng)* - Không, xin hãy níu chặt lấy lời văn[1], vấn đề chỉ là... nhưng tôi nói với dụng ý lương thiện, là cô cho tôi ngủ tối nay.

BÁCTÔLÔ: - Có thế thôi?

BÁ TƯỚC: - Không hơn. Xin hãy đọc bức thư tình mà thày đội trưởng của chúng tôi viết cho ông.

BÁCTÔLÔ: - Xem nào. (*Bá tước giấu bức thư đi và đưa cho lão một tờ giấy khác. - Báctôlô đọc).* "Bác sĩ Báctôlô sẽ tiếp đãi, cho ăn, cho ở, cho ngủ...".

BÁ TƯỚC: (*Nhấn mạnh)* - Sẽ cho ngủ.

BÁCTÔLÔ: - "Chỉ một đêm thôi, tên Linhđo, biệt hiệu là thư sinh, kỵ binh của trung đoàn...).

RÔZIN: - Chính chàng, chính chàng rồi.

BÁCTÔLÔ: *(Vội hỏi Rôzin)* - Cái gì thế?

BÁ TƯỚC: - Thế nào! Bây giờ tôi còn sai trái nữa không, bác sĩ Bacharô?

---

(1) Lời văn.... Đây có một lộng ngữ trong nguyên văn: lettre vừa có nghĩa là bức thư, lại vừa có nghĩa là lời văn (trong đối từ l'esprit et la lettre: tinh thần và lời văn).

BÁCTÔLÔ: - Có vẻ như anh chàng này lấy làm thú vị tai ác mà bẻ queo tên mình đi bằng đủ mọi cách. Thôi xéo đi, Bácbarô! và nói với viên đội trưởng xấc láo của anh rằng, từ chuyến đi Mađrít về sau, tôi được miễn không phải chứa chấp binh sĩ nữa rồi.

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng)* - Ô trời? Chuyện trắc trở phiền nhỉ!

BÁCTÔLÔ: - Hà! Hà! Anh bạn ơi, chuyện làm anh trái ý và tỉnh rượu đôi chút! nhưng dù sao cũng xin anh phới ngay tức khắc.

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng)* - Mình đã tưởng lộ chuyện (*Nói to)*. Phới! Ông được miễn những binh sĩ, nhưng không được miễn lễ độ, thì phải? Ông cho tôi xem chứng thư miễn dịch; mặc dù tôi không biết đọc, tôi cũng sẽ thấy ngay.

BÁCTÔLÔ: - Không hại gì. Ở trong bàn giấy kia.

BÁ TƯỚC: (*Trong khi lão đi lại bàn giấy, chàng nói, không rời chỗ*) - Ồ, Nàng Rôzin xinh đẹp của tôi!

RÔZIN: - Thế nào, Linhđo, là chàng?

BÁ TƯỚC: - Ít ra cũng xin nhận lấy thư này.

RÔZIN: - Cẩn thận, lão để mắt nhìn chúng ta đấy.

BÁ TƯỚC: - Nàng rút khăn tay ra, tôi sẽ đánh rơi bức thư. *(Họ xích lại gần nhau).*

BÁCTÔLÔ: - Khoan, khoan, thưa quan lớn binh sĩ, tôi không ưa người ta nhìn vợ tôi gần quá như vậy.

BÁ TƯỚC: - Vợ ông đấy à?

BÁCTÔLÔ: - Chứ sao nữa?

BÁ TƯỚC: - Tôi cứ tưởng ông là cụ nội, cụ ngoại, cụ muôn đời của cô ấy: ít ra cũng có đến ba thế hệ giữa cô ấy và ông.

BÁCTÔLÔ: *(Đọc một tờ văn bằng)* - "Chiểu theo những bằng chứng tốt và trung thành đã được bày tỏ đối với chúng tôi...".

BÁ TƯỚC: *(Lấy tay hất phía dưới các văn bằng một cái, làm cho tung toé xuống sàn nhà)* - Tôi cần gì những trò lải nhải này!

BÁCTÔLÔ: - Binh sĩ, anh có biết rằng nếu tôi gọi gia nhân của tôi, tôi sẽ cho xử trí anh ngay tức khắc như anh xứng đáng?

BÁ TƯỚC: - Đánh nhau? Ồ, sẵn lòng, đánh nhau! Đó là nghề của tôi *(chỉ súng lục đeo ở thắt lưng)* và đây là cái để tung thuốc súng vào mắt họ. Có lẽ cô chưa bao giờ trông thấy đánh nhau, thưa cô?

RÔZIN: - Mà cũng không muốn trông thấy.

BÁ TƯỚC: - Tuy vậy, không có gì vui bằng đánh nhau. Xin cô hãy tưởng tượng (*Đẩy xô bác sĩ)* Trước hết là quân thù ở một bên khe vực, và quân bạn ở một bên. (*Nói với Rôzin, vừa giơ cho nàng bức thư)*. Cô rút khăn tay ra. (*Chàng khạc nhổ xuống đất)*. Đây là khe vực, dĩ nhiên.

(Rôzin rút khăn tay ra; bá tước để rơi bác thư giữa chàng và nàng).

BÁCTÔLÔ: (*Cúi xuống*) - Á! À!

BÁ TƯỚC: (*Nhặt lại bức thư và nói)* - Ấy... tôi lại sắp mách bảo cho ông biết ở đây những bí mật của nghề tôi... Một người đàn bà rất kín đáo, thực vậy! Phải chăng đây là một bức tình thư mà nàng đánh rơi ở túi ra?

BÁCTÔLÔ: - Đưa đây, đưa đây.

BÁ TƯỚC: - *Dulciter*[1], bố ơi! Người nào có việc người nấy. Nếu một đơn thuốc đại hoàng rơi từ túi ông ra thì sao?

RÔZIN: (*Chìa tay*) - À! Tôi biết là cái gì rồi, ngài binh sĩ ạ. (*Nàng cầm lấy bức thư, giấu cất vào trong túi nhỏ của tạp dề.)*

BÁCTÔLÔ: - Thế anh có đi ra không nào?

---

(1) Dulciter: Tiếng la tinh nghĩa là khoan khoan, thong thả.

BÁ TƯỚC: - Ừ thì, tôi đi ra. Vĩnh biệt, bác sĩ; không thù oán. Chúc nhau một tí nào, bạn yêu của tôi: hãy cầu nguyện thần chết quên tôi thêm vài chiến dịch nữa; chưa bao giờ tôi quý đời như bây giờ.

BÁCTÔLÔ: - Cứ việc đi thôi. Nếu tôi mà có uy tín đó đối với cái chết...

BÁ TƯỚC: - Đối với cái chết? Ông chẳng phong trào là thầy thuốc ư? ông giúp nó bao nhiêu chuyện, nó chả có thể từ chối ông cái gì đâu. [1] (*Chạy vào.*)

LỚP XV

BÁCTÔLÔ, RÔZIN

BÁCTÔLÔ: (*Nhìn chàng đi*) - Thôi thế là đi khỏi! (*Nói riêng.*) Ta hãy giả vờ nào.

RÔZIN: - Thưa ông, dẫu sao cũng phải công nhận là hắn vui tính, cái anh lính trẻ

(1) Ý châm biếm các ông thày thuốc chữa chết bệnh nhân cung cấp mồi cho thần chết.

tuổi đó! Qua cái say của hắn, thấy hắn cũng có tài trí, cũng có ít nhiều giáo dục.

BÁCTÔLÔ: - Mình ơi, may mắn đã giũ thoát được hắn! Nhưng mình không tò mò một tí để cùng đọc với tôi mảnh giấy hắn vừa đưa cho mình ư?

RÔZIN: - Giấy nào?

BÁCTÔLÔ: - Mảnh giấy hắn giả vờ nhặt được để làm cho mình tiếp nhận ấy mà.

RÔZIN: - À! Đó là bức thư của anh họ tôi là sĩ quan, ở túi tôi rơi ra đấy mà.

BÁCTÔLÔ: - Tôi, thì tôi lại nghĩ rằng hắn đã rút ở túi hắn ra.

RÔZIN: - Tôi đã nhận rõ ràng là bức thư đó.

BÁCTÔLÔ: - Nhìn qua một cái thì mất gì?

RÔZIN: - Tôi cũng chả biết là tôi đã bỏ đâu rồi.

BÁCTÔLÔ: (*Chỉ cái túi nhỏ*) - Mình đã bỏ vào trong này.

RÔZIN: - À! À! Vì đãng trí đó.

BÁCTÔLÔ: - À! Hẳn rồi. Mình sẽ thấy đó là một trò ngông cuồng gì đó cho mà xem.

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Ta mà không làm cho hắn tức giận lên, thì sẽ không có cách nào từ chối được.

BÁCTÔLÔ: - Đưa đây, mình yêu.

RÔZIN: - Nhưng mà ông nài mãi là có ý gì vậy, thưa ông? Hay lại là một mối nghi kỵ gì chăng?

BÁCTÔLÔ: - Nhưng cô, cô có lý do gì để không đưa ra?

RÔZIN: - Tôi xin nhắc lại, thưa ông, rằng tờ giấy đó chẳng qua là bức thư của anh họ tôi, mà hôm qua ông đã đưa trả tôi, bóc toạc cả ra rồi. Và nhân nói chuyện đó, tôi xin nói trắng với ông rằng cái lối tự tiện đó, tôi ghét vô cùng.

BÁCTÔLÔ: - Tôi không hiểu cô đấy.

RÔZIN: - Tôi có đi xét nét những giấy tờ gửi đến cho ông không? Vì lẽ gì ông lại ra cái mặt đụng chạm đến cái giấy tờ gửi cho tôi? Nếu là ghen, thì ghen như vậy là sỉ nhục tôi; nếu là sự lạm dụng một uy quyền lạm chiếm, thì lại càng làm cho tôi phẫn nộ.

BÁCTÔLÔ: - Thế nào, phẫn nộ! Chưa bao giờ cô ăn nói với tôi như thế.

RÔZIN: - Nếu tôi đã hoà nhã cho đến ngày hôm nay, không phải là để cho ông có quyền được xúc phạm tôi vô tội vạ.

BÁCTÔLÔ: - Cô nói xúc phạm gì?

RÔZIN: - Là vì tự tiện bóc thư của người khác, thật là chuyện kỳ quái.

BÁCTÔLÔ: - Thư của vợ mình?

RÔZIN: - Tôi chưa phải là vợ ông. Nhưng tại sao lại dành cho vợ cái đặc ân một sự nhục nhã mà người ta không làm cho một người nào khác?

BÁCTÔLÔ: - Cô định đánh lừa tôi và làm tôi lãng ý khỏi bức thư, chắc hẳn là thư của một gã tình nhân nào đó. Nhưng tôi sẽ xem được, cô nên nhớ.

RÔZIN: - Ông sẽ không xem được. Nếu ông lại gần tôi, thì tôi chạy trốn khỏi nhà này, và xin trú ngụ ở nhà bất kỳ ai.

BÁCTÔLÔ: - Họ sẽ không tiếp nhận cô.

RÔZIN: - Để rồi xem.

BÁCTÔLÔ: - Ở đây, không phải ở nước Pháp, mà bao giờ người ta cũng cho đàn bà là phải; nhưng muốn trừ bỏ cái cuồng vọng đó đi cho cô, tôi hãy đi đóng cửa lại đã.

RÔZIN: (*Trong khi lão đi*) - Trời ơi! Làm thế nào? Mau mau đánh tráo cái thư của ông anh họ vào chỗ đó, và cho lão tha hồ mà lấy. (*Nàng đánh tráo và để cái thư của anh họ vào túi con, cho thò ra một tí.*)

BÁCTÔLÔ: (*Trở lại*) - À! Bây giờ tôi hy vọng là được xem.

RÔZIN: - Lấy quyền gì, thưa ông?

BÁCTÔLÔ: - Cái quyền được thừa nhận một cách phổ biến nhất: cái quyền của kẻ mạnh.

RÔZIN: - Thà là giết chết tôi chứ không bao giờ tôi đưa.

BÁCTÔLÔ: (*Giậm chân*) - Cô ơi! Cô ơi!...

RÔZIN: (*Ngã phịch xuống một chiếc ghế bành và giả vờ bị váng vất)* - Ôi chao! Thật là nhục nhã!...

BÁCTÔLÔ: - Đưa cái thư đây, kẻo tôi nổi giận lên.

RÔZIN: (*Ngả người ra*) - Khốn khổ Rôzin!

BÁCTÔLÔ: - Cô làm sao vậy?

RÔZIN: - Tương lai kinh khủng biết bao!

BÁCTÔLÔ: - Rôzin!

RÔZIN: - Ta tức giận đến nghẹt thở!

BÁCTÔLÔ: - Nàng váng vất rồi.

RÔZIN: - Tôi lả đi, tôi chết mất.

BÁCTÔLÔ: (*Bắt mạch cho nàng và nói riêng*) - Trời! Bức thư! Ta hãy đọc không cho nàng biết. (*Lão tiếp tục bắt mạch và cầm lấy bức thư; lão hơi ngảnh đi một tí và cố đọc.)*

RÔZIN: (*Vẫn ngả người ra*) - Bất hạnh! Ôi!

BÁCTÔLÔ: (*Buông tay nàng ra, và nói riêng*) - Người ta cứ điên cuồng muốn được biết cái điều mà người ta vẫn sợ biết!

RÔZIN: - Ôi! Khổ thân Rôzin!

BÁCTÔLÔ: - Quen dùng nước hoa... nên sinh ra những chứng kinh giật này. (*Lão vừa đọc đằng sau ghế bành, vừa bắt mạch cho nàng. Rôzin hơi nhỏm dậy, nhìn hắn một cách tinh quái, gật gù, và lại ngả xuống không nói.*)

BÁCTÔLÔ: (*Nói riêng*) - Trời ơi! Thư của ông anh họ đây mà! Rõ thật nỗi lo ngại chết tiệt! Làm thế nào cho nàng nguôi được bây giờ? Ít nhất phải đừng cho nàng biết là ta đã đọc. (*Lão giả bộ nâng đỡ nàng, và để lại bức thư vào trong túi nhỏ.*)

RÔZIN: (*Thở dài*) - A à!...

BÁCTÔLÔ: - Thôi! Chả sao đâu, cô em ạ; hơi váng vất một tí, có thế thôi; vì mạch của mình vẫn đều mà. (*Lão đi lấy một cái lọ ở trên cái kỷ chân quỳ.*)

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Hắn đã để lại bức thư! Được lắm.

BÁCTÔLÔ: - Rôzin yêu quý, uống một tí nước rượu này.

RÔZIN: - Tôi không muốn gì của ông cả: để mặc tôi.

BÁCTÔLÔ: - Tôi nhận là đã quá nóng về chuyện bức thư đó.

RÔZIN: - Đâu có phải chuyện bức thư! Chính cái lối ông đòi hỏi nó làm cho người ta phẫn nộ.

BÁCTÔLÔ: (*Quỳ xuống*) - Xin lỗi: tôi đã cảm thấy ngay tất cả mọi sai trái; và mình trông thấy tôi quỳ dưới chân mình, sẵn sàng chuộc lỗi.

RÔZIN: - Phải, xin lỗi! Khi ông tưởng rằng thư đó không phải của anh họ tôi.

BÁCTÔLÔ: - Dù là của người khác hay của anh ấy cũng vậy thôi; tôi không muốn một lời giải thích nào cả.

RÔZIN: (*Đưa cái thư của lão*) - Ông thấy rằng cứ hoà nhã tử tế thì đòi tôi cái gì cũng được cả. Đọc đi.

BÁCTÔLÔ: - Cách xử sự thẳng thắn đó đủ làm tiêu tan hết mọi ngờ vực của tôi, nếu tôi còn vô phúc mà ôm giữ lòng ngờ.

RÔZIN: - Thì cứ đọc đi, thưa ông.

BÁCTÔLÔ: (*Rút lui*) - Tôi mà xúc phạm mình như vậy, Trời nào chứng cho!

RÔZIN: - Ông từ chối làm tôi phật ý đấy.

BÁCTÔLÔ: - Xin mình hãy nhận cái bằng chứng đó của lòng tin cậy hoàn toàn của tôi, gọi là để chuộc lỗi. Tôi đi thăm mụ Macxơlin tội nghiệp, mà cái thằng Figarô đã chích máu chân, chả biết vì lẽ gì; mình cũng đi chứ?

RÔZIN: - Lát nữa tôi sẽ lên.

BÁCTÔLÔ: - Bây giờ đã hoà hảo rồi, cô em bé bỏng ơi, hãy đưa tay đây. Nếu mình có thể yêu được tôi, thì mình sẽ sung sướng biết bao!

RÔZIN: (*Cúi mặt*) - Nếu ông có thể được lòng tôi, thì tôi sẽ yêu ông biết mấy!

BÁCTÔLÔ: - Tôi sẽ được lòng mình, tôi sẽ được lòng mình; tôi nhất quyết rằng tôi sẽ được lòng mình. (*Lão vào*).

LỚP XVI

RÔZIN *nhìn lão đi.*

Ôi! Linhđo! Lão bảo rằng lão sẽ được lòng ta!... Ta hãy đọc bức thư, nó suýt nữa thì đã gây cho ta bao nỗi lo phiền.

(*Nàng đọc và kêu lên.*) A! Ta đọc chậm quá; chàng dặn ta phải giận dữ lâu với lão đỡ đầu của ta; ta có một dịp giận dữ tốt thế! Mà ta bỏ lỡ mất! Khi tiếp nhận bức thư, ta cảm thấy rằng ta đỏ dừ đến tận lòng con mắt. Ôi! Ông đỡ đầu của ta nói đúng: ta còn xa mới có cái tác phong xã hội thượng lưu, ông ta thường bảo là nó khiến cho người phụ nữ có thái độ chững chạc trong tất cả mọi trường hợp! Nhưng một người đàn ông bất công sẽ làm cho người phụ nữ ngây thơ nhất cũng trở thành quỷ quyệt.

HỒI THỨ BA

LỚP I

BÁCTÔLÔ: (*Một mình và buồn bã*) - Tính khí mới lạ chứ! Tính khí mới lạ chứ! Con bé tưởng như đã nguôi nguôi... Ấy thế, chả biết quỷ nào lại nhét vào đầu óc nó cái ý không muốn học Đôn Bazil nữa! Nó biết rằng ông này nhúng tay vào việc cưới của ta... (*Có người gõ cửa*). Làm tất cả mọi thứ ở đời để được lòng phụ nữ nữa đi; nếu anh chỉ quên một điểm nhỏ... ta nói chỉ một điểm thôi... (*Lại gõ cửa*). Xem ai đó nào.

LỚP II

BÁCTÔLÔ, BÁ TƯỚC, *cải trang làm thư sinh*

BÁ TƯỚC: - Chúc hoà bình vui vẻ thường xuyên có trong nhà này!

BÁCTÔLÔ: (*Sẵng giọng*) - Chưa bao giờ lời chúc tụng đến đúng lúc hơn. Anh muốn gì?

BÁ TƯỚC: - Thưa ngài, tôi là Alônzô, thư sinh đỗ bằng cử nhân...

BÁCTÔLÔ: - Tôi không cần mướn thầy dạy học.

BÁ TƯỚC: ... - Môn đồ của Đôn Bazil, nhạc sĩ phong cầm của đại tu viện, có vinh dự được dạy nhạc cho cô nương...

BÁCTÔLÔ: - Bazil! Nhạc sĩ phong cầm! Có vinh dự!... Tôi biết rồi; vào việc đi!

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng*) - Người đâu có người! (*Nói to*) Một cơn đau ốm thình lình buộc tiên sinh phải nằm liệt giường.

BÁCTÔLÔ: - Nằm liệt giường! Bazil! Ông ta sai người đến, thật là hay quá; để tôi đến thăm ông ta ngay.

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng*) - Ấy, chết! (*Nói to*) Khi tôi nói liệt giường, thưa ông, là tôi định nói không ra khỏi buồng...

BÁCTÔLÔ: - Dù ông chỉ hơi khó ở! Đi trước đi, tôi đi theo.

BÁ TƯỚC: (*Lúng túng*) - Thưa ngài, tiên sinh nhờ cậy tôi... Không ai có thể nghe thấy chúng ta chứ ạ?

BÁCTÔLÔ: (*Nói riêng*) - Lại một bất lương nào đây! (*Nói to*) Ồ! Thưa ông bí mật ạ! Ông cứ nói bình tĩnh, đừng luống cuống, nếu ông có thể.

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng*) - Lão già chết tiệt! (*Nói to*) Đôn Bazin đã uỷ tôi đến mách ngài...

BÁCTÔLÔ: - Nói to lên, tôi nghễnh ngãng một bên tai.

BÁ TƯỚC: (*Nói to lên*) - À! Vui lòng! Rằng bá tước Almaviva, lúc trước ở quảng trường lớn...

BÁCTÔLÔ: (*Phát hoảng*) - Nói khẽ chứ; nói khẽ chứ!

BÁ TƯỚC: (*Càng to hơn*) - Vừa bị tống đi khỏi sáng nay. Chả là do tôi mà tiên sinh được biết rằng bá tước Almaviva...

BÁCTÔLÔ: - Khẽ chứ; nói khẽ chứ, xin anh.

BÁ TƯỚC: (*Vẫn giọng đó*) - Ở thành phố này, và tôi đã khám phá ra là cô nương Rôzin có viết cho y...

BÁCTÔLÔ: - Viết cho y? Anh bạn quý ơi, nói khẽ chứ, tôi van anh! Đây, ta hãy ngồi xuống, và chuyện trò thân mật. Anh bảo, đã khám phá ra Rôzin...

BÁ TƯỚC: *(Vênh vang)* - Hẳn rồi. Tiên sinh Bazil, lo lắng hộ ngài về chuyện thư từ đó, đã nhờ tôi đưa ngài xem bức thư đó; nhưng cái cách thức ngài tiếp thu sự việc...

BÁCTÔLÔ: - Kìa! Lạy Chúa! Tôi tiếp thu tốt mà. Nhưng anh không thể nói khẽ hơn thế sao?

BÁ TƯỚC: - Ngài đã bảo, ngài nghễnh ngãng một bên tai mà.

BÁCTÔLÔ: - Xin lỗi, xin lỗi, ngài Alônzô ạ, nếu ngài thấy tôi nghi ngờ và gay gắt; nhưng tôi bị bao vây ghê gớm, nào là những kẻ âm mưu, nào là cạm bẫy... Thế rồi dáng điệu của ngài, cái tuổi ngài, cái vẻ... Xin lỗi, xin lỗi. Thế nào! Ngài có đem bức thư?

BÁ TƯỚC: - Cái giọng ăn nói như thế này thì được lắm, thưa ngài! Nhưng tôi chỉ e có người nghe trộm.

BÁCTÔLÔ: - Còn ai vào đây nữa? tất cả bọn gia nhân của tôi đang ốm lử cả ra! Rôzin, thì khép kín phòng riêng vì giận dữ! Nhà tôi có quỷ ám. Để tôi đi xem lại cho chắc

chắn. (*Lão ra mở cửa buồng Rôzin một cách êm nhẹ*).

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng*) - Mình tự mua dây buộc mình vì tức bực! Muốn giữ cái thư đó bây giờ! Thì phải trốn đi: thế thì thà đừng đến... Đưa cho lão xem!... Nếu ta có thể báo trước cho Rôzin, thì đưa cái thư này ra, là một đòn tuyệt diệu.

BÁCTÔLÔ: (*Trở lại, rón rén*) - Cô ấy ngồi cạnh cửa sổ, quay lưng ra phía cửa, mải đọc lại bức thư của ông anh họ làm sĩ quan, mà tôi đã bước ra.... Ta xem cái thư của cô ấy nào.

BÁ TƯỚC: (*Đưa cho lão bức thư của Rôzin*) - Đây ạ (*Nói riêng*). Nàng đang đọc lại bức thư của ta.

BÁCTÔLÔ: (*Đọc*) - "Từ lúc chàng cho em biết tên tuổi và nghề nghiệp".Chà! Con bé xảo quyệt! Đúng là bàn tay nó.

BÁ TƯỚC: (*Hoảng sợ*) - Đến lượt ngài nói khẽ chứ.

BÁCTÔLÔ: - Tôi ơn anh quá, anh bạn ạ!...

BÁ TƯỚC: - Khi mọi việc xong xuôi, nếu ngài xét là chịu ơn tôi, thì là tuỳ ngài. Theo cái công việc mà hiện nay Đôn Bazil đương tiến hành với một luật gia...

BÁCTÔLÔ: - Với một luật gia, về việc hôn thú của tôi?

BÁ TƯỚC: - Nếu không có thế, thì tôi đến giữ chân ngài làm gì? Tiên sinh đã uỷ tôi đến thưa với ngài là mọi việc có thể sẵn sàng cho ngày mai. Vậy, nếu nàng cưỡng lại...

BÁCTÔLÔ: - Nó sẽ cưỡng lại đấy.

BÁ TƯỚC: (*Định lấy lại cái thư, Báctôlô giữ riệt*) - Đây là lúc tôi có thể giúp ngài; ta sẽ giơ cái thư cho nàng xem thấy, và nếu cần (*vẻ bí mật hơn*) tôi sẽ đi đến nước bảo nàng là tôi được bức thư đó từ tay một người đàn bà mà bá tước đã hy sinh nàng vì mụ. Ngài thấy rằng vì xúc động, vì xấu hổ, vì bẽ bàng, có thể ngay tức khắc làm cho nàng...

BÁCTÔLÔ: *(Cười)* - Vu cáo! Anh bạn quý, bây giờ tôi thấy rõ là anh được Bazil sai đến! Nhưng muốn cho cái việc này không có vẻ là đã được bàn bạc đồng mưu sẵn, có lẽ nên để cho cô nàng được biết anh trước đã thì hơn?

BÁ TƯỚC: (*Nén giấu một nỗi vui mừng lớn*) - Đó cũng là hợp với ý kiến của Đôn Bazil. Nhưng làm thế nào? Cũng hơi muộn... vì còn ít thì giờ quá...

BÁCTÔLÔ: - Tôi sẽ bảo rằng anh đến thay ông ta. Anh sẵn lòng dạy cho cô ấy một bài chứ?

BÁ TƯỚC: - Chẳng có gì mà tôi không làm để vừa lòng ngài. Nhưng nên coi rằng tất cả những chuyện thày dạy học giả danh đó là những mưu mẹo cũ rích, những trò phép của hài kịch. Nhỡ nàng sinh nghi?...

BÁCTÔLÔ: - Tôi giới thiệu kia mà, có vẻ gì nào! Anh có cái vẻ một gã tình nhân cải trang hơn là một người bạn giúp việc.

BÁ TƯỚC: - Thế à? Vậy ngài cho rằng cái vẻ của tôi có thể giúp vào việc đánh lừa được à?

BÁCTÔLÔ: - Tôi thách kẻ nào tinh quái nhất đoán được ra đấy. Tối nay, cô ả tính khí kinh khủng. Nhưng khi cô ả chỉ mới trông thấy anh thôi... Cây đàn dương cầm của cô ta ở trong buồng con này. Trong khi chờ đợi, anh hãy dạo chơi đỡ buồn: tôi sẽ làm hết sức để kéo được cô ta sang.

BÁ TƯỚC: - Ngài nhớ đừng có nói chuyện bức thư với cô ấy.

BÁCTÔLÔ: - Trước giây phút quyết định! Thế thì sẽ mất hết tác dụng. Không nên bảo tôi một chuyện đến hai lần; không nên bảo tôi đến hai lần *(Lão đi khỏi).*

LỚP III

BÁ TƯỚC, MỘT MÌNH

Thôi thế là thoát! Ú hù! Cái thằng cha thật khó điều khiển quá! Figarô biết rõ hắn quá. Ta trông thấy ta nói dối; có vẻ vô duyên và vụng về; mà hắn thì tinh mắt!... Quả đáng tội, nếu không có cái diệu ý đột nhiên về bức thư, thú thực, là ta đã bị tống cổ như một thằng ngu dại. Trời! Họ cãi cọ nhau trong kia. Ngộ nhỡ nàng nhất định không chịu sang! Lắng nghe xem.... Nàng từ chối không ra khỏi phòng, và ta đã mất công bày mưu lập kế *(Chàng quay lại nghe ngóng)*. Nàng đây rồi; ta đừng ra mặt vội. *(Chàng vào phòng con)*.

LỚP VI

BÁ TƯỚC, RÔZIN, BÁCTÔLÔ

RÔZIN: *(Vờ giận dữ)* - Ông nói gì cũng vô ích, thưa ông. Tôi đã nhất quyết; tôi không muốn nghe chuyện âm nhạc nữa.

BÁCTÔLÔ: - Hãy nghe nào, cô em; đây là ngài Alônzô, học trò và bạn của Đôn Bazil, do ông ta lựa chọn để làm một người làm chứng cho chúng ta. - Âm nhạc sẽ làm cho mình dịu đi, tôi đoán chắc như vậy.

RÔZIN: - Ồ! Về chuyện đó, xin ông khỏi bận tâm. Tôi hát tối nay à!... Hắn đâu rồi, cái ông thày mà ông sợ không dám tống cổ đi? Để tôi thanh toán hai câu với hắn, và cả với Bazil nữa. *(Nàng trông thấy tình lang; kêu lên một tiếng)* Á!...

BÁCTÔLÔ: - Cô làm sao vậy?

RÔZIN: *(Hay tay đặt lên trái tim, rất xúc động)* - Ô! Trời, ông... Ô! Trời, ông...

BÁCTÔLÔ: - Cô ấy lại váng vất rồi! Ngài Alônzô!

RÔZIN: - Không, tôi không váng vất... Nhưng là khi tôi quay mình... ối chao!...

BÁ TƯỚC: - Cô đã bị trẹo chân à, thưa cô?

RÔZIN: - À! Vâng, tôi bị trẹo chân. Tôi bị đau ghê gớm.

BÁ TƯỚC: - Tôi cũng đã thấy rõ.

RÔZIN: (*Nhìn bá tước*) - Nó nhói vào tim.

BÁCTÔLÔ: - Một cái ghế, một cái ghế. Không có một chiếc ghế bành nào ở đây à? (*Đi tìm ghế*).

BÁ TƯỚC: - Ồ! Rôzin!

RÔZIN: - Liều quá đấy!

BÁ TƯỚC: - Tôi có nghìn điều cần thiết phải nói với cô.

RÔZIN: - Lão sẽ không rời chúng ta.

BÁ TƯỚC: - Figarô sẽ đến giúp chúng ta.

BÁCTÔLÔ: (*Đem một ghế bành lại*) - Đây, em bé, ngồi xuống. - Thày khoá ạ, không có vẻ gì là cô ấy sẽ học bài tối nay. Thôi, để hôm khác vậy. Chào thày.

RÔZIN: (*Nói với bá tước*) - Không, chờ đã; tôi đã hơi đỡ đau rồi (*Nói với Báctôlô*) Tôi thấy rằng đã có lỗi với ông, thưa ông: Tôi muốn theo gương ông, chuộc lỗi ngay tức khắc...

BÁCTÔLÔ: - Ồ! Cái bẩm tính hiền hậu của phụ nữ! Nhưng sau một sự cảm xúc như vậy, cô em ạ, tôi không để cô em phải cố gắng tí ti nào. Thôi chào, chào, thày khoá.

RÔZIN: (*Với bá tước*) - Làm ơn, một lát! (*Với Báctôlô*) - Thưa ông tôi sẽ nghĩ rằng ông không thích chiều lòng tôi, nếu ông ngăn cản tôi chứng tỏ lòng hối tiếc bằng cách học tập.

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng với Báctôlô*) - Xin nói thực, đừng làm trái ý cô.

BÁCTÔLÔ: - Thôi, chuyện xong rồi, cô tình nương của tôi ạ. Tôi tuyệt nhiên không có ý tìm cách làm mất lòng cô em, cho nên muốn ngồi đây suốt buổi học tập của cô em.

RÔZIN: - Không, thưa ông. Tôi biết rằng âm nhạc không có lý thú gì đối với ông mà.

BÁCTÔLÔ: - Xin đoán chắc rằng tối nay thì nó sẽ làm tôi mê thích.

RÔZIN: (*Với bá tước, nói riêng*) - Thật là tôi bị cực hình.

BÁ TƯỚC: (*Cầm một tờ giấy nhạc trên giá*) - Có phải cô muốn hát bài này không thưa cô?

RÔZIN: - Vâng, đó là một bài rất thích của vở *Cẩn thận hão.*

BÁCTÔLÔ: - Vẫn cứ *Cẩn thận hão*!

BÁ TƯỚC: - Đó là cái mới nhất hiện nay. Đó là một hình ảnh mùa xuân, thuộc loại khá linh hoạt. Nếu cô muốn thử...

RÔZIN: (*Nhìn bá tước*) - Rất vui lòng: tôi rất thích một cảnh mùa xuân, đó là tuổi xanh của tạo hoá. Vừa ở tiết đông ra, hình như lòng người lên tới một độ cảm xúc cao hơn: như một kẻ nô lệ, bị giam giữ lâu ngày, khi vừa được hưởng tự do mới mẻ, thì cảm thấy cái thú vui của tự do một cách thích thú hơn.

BÁCTÔLÔ: (*Nói nhỏ với bá tước*) - Vẫn những tư tưởng lãng mạn trong đầu óc.

BÁ TƯỚC: (*Nói nhỏ*) - Ngài có cảm thấy sự ứng dụng của những tư tưởng đó không?

BÁCTÔLÔ: - Có chứ! (*Lão đến ngồi vào chiếc ghế bành mà Rôzin đã ngồi.)*

RÔZIN, *hát:*

Khi trên đồng nội
Tình yêu kéo về
Mùa xuân
Rất yêu quý của khách tình,
Mọi vật hồi sinh,
Hơi xuân đầm ấm
Thấm đượm trăm hoa
Và các tấm lòng xanh.
Thấy những đàn gia súc
Rời các xóm làng;

Trên khắp các ngọn đồi
Những chú cừu non
Ríu rít;
Chúng nhảy nhót:
Mọi vật lên men,
Mọi vật tăng lên:
Cừu cái gặm nhai
Những hoa mới nở;
Đàn chó trung thành
Canh phòng cho chúng;
Nhưng Linhđo nồng cháy
Chỉ chăm chăm nghĩ đến
Hạnh phúc được tình yêu
Của chị chăn chiên.

CÙNG ĐIỆU:
Xa mẹ hiền
Chị chăn chiên
Véo von đi tới
Chỗ tình lang đợi,
Bằng mưu chước đó
Tình yêu lừa chị.
Nhưng ca hát
Có tránh khỏi nguy cơ?
Tiếng sáo du dương,
Tiếng chim thánh thót.

Vẻ đẹp thanh tân
Của tuổi trăng tròn.
Làm chị kích thích
Làm chị xôn xao;
Tội nghiệp con bé
Lo lắng nôn nao.
Từ trong chỗ nấp
Linhđo rình chị.
Chị bước lên,
Linhđo vút tới;
Chàng vừa hôn chị:
Chị, thích lắm,
Giả vờ giận dữ
Để được dỗ dành.

TIỂU ĐIỆP KHÚC

Những tiếng thở dài,
Chăm sóc, hứa hẹn,
Âu yếm hăng say,
Những lạc thú,
Trò chơi tế nhị,
Được đem thi hành.
Và chị chăn chiên
Thôi không giận dữ.
Nếu kẻ ghen nào
Quấy rối êm vui,

Đôi bạn đồng tình
Hết sức chăm lo...
Giấu niềm vui thú,
Nhưng khi yêu nhau,
Trở ngại càng làm
Lạc thú tăng thêm.

(Khi nghe hát, Báctôlô đã thiu thiu chợp đi. Bá tước, trong đoạn tiểu điệp khúc, đánh liều cầm một bàn tay của nàng và hôn chi chít. Nỗi xúc động làm cho tiếng hát của Rôzin chậm lại, yếu đi rồi thậm chí làm đứt giọng giữa quãng đương nhịp du dương, ở tiếng "chăm lo". Dàn nhạc theo nhịp điệu của người hát, đánh nhỏ dần, và cùng im tiếng với nàng. Tiếng động đã làm cho Báctôlô thiu thiu, sự im bặt lại đánh thức lão dậy. Bá tước đứng dậy, Rôzin và dàn nhạc lại hát tiếp ngay. Nếu tiểu điệp khúc được hát lại, thì trò đó lại tái diễn.)

BÁ TƯỚC: - Quả thực, khúc hát hay quá, và cô đã diễn tấu một cách rất thông minh...

RÔZIN: - Ngài quá khen, thưa ngài; tất cả vinh dự là hoàn toàn thuộc về ông thầy.

BÁCTÔLÔ: (*Ngáp*) - Tôi, hình như tôi thiu thiu ngủ giữa bài hát thú vị. Tôi còn những con

bệnh. Tôi chạy ngược chạy xuôi, quay như chong chóng, và hễ cứ ngồi xuống, là hai ống chân khốn khổ... (*Lão đứng dậy và đẩy lùi chiếc ghế.*)

RÔZIN: (*Nói nhỏ với bá tước*) - Figarô không thấy đến!

BÁ TƯỚC: - Ta kéo dài thời gian ra.

BÁCTÔLÔ: - Nhưng này, thày khoá, tôi đã có nói với ông của Bazil: có cách nào dạy cho cô ấy những thứ vui hơn là tất cả những điệu nghêu ngao kia, lên bổng, xuống trầm, ngân ngân nga nga, hi, hô, a, a, a, a, tôi thấy cứ như là kèn đám ma ấy? Đây này, những điệu nho nhỏ người ta vẫn hát hồi tôi còn thanh niên, và ai cũng thuộc dễ dàng? Xưa kia, tôi cũng có biết những bài đó... Chẳng hạn... (*Trong khi nhạc cứ khúc dạo, lão gãi đầu gối tìm và vừa hát vừa đánh phách ngón tay và rún rẩy đầu gối như các ông già.*)

Em Rôzinettơ, có muốn
Đi mua đi sắm
Tấm chồng cừ khôi?...

(*Vừa cười vừa nói với bá tước*) là Făngsonnettơ; nhưng tôi thay thế bằng Rôzinettơ để làm cho cô ấy thích hơn và

để cho hợp cảnh hơn. A! Ha! Ha! Ha! Được lắm! Phải không?

BÁ TƯỚC: (*Cười*) - A, ha, ha! Vâng, hay hết chỗ nói.

LỚP V

FIGARÔ, *ở trong cùng*, RÔZIN, BÁCTÔLÔ, BÁ TƯỚC.

BÁCTÔLÔ, *hát:*

Em Rôzinettơ, có muốn
Đi mua đi sắm
Tấm chồng cứ khôi?...
Ta chẳng là mục tử:
Nhưng đêm hôm tối tăm,
Ta vẫn còn đáng giá:
Và khi trời tối nhá nhem,
Mèo nào đẹp nhất cũng thành mèo gio.

(Lão hát lại điệp khúc, vừa nhún nhảy. Figarô, sau lưng lão, nhại dáng điệu.)

Ta chẳng là mục tử, v.v...

(*Trông thấy Figarô*) A, à! Vào đây, ngài thợ cạo; tiến lại: ông đẹp trai lắm!

FIGARÔ: (*Chào*) - Thưa ngài, kể ra thì ngày xưa mẹ tôi cũng có bảo tôi như vậy; nhưng từ ngày đó, tôi có hơi bị méo mó đi. (*Nói riêng, với bá tước*) Hoan hô, ông lớn! (*Trong tất cả lớp kịch này, bá tước làm hết cách để nói chuyện với Rôzin; nhưng con mắt lo ngại và cảnh giác của ông bố đỡ đầu luôn luôn cản trở, hình thành một trò câm của tất cả các diễn viên, không dính líu gì đến cuộc tranh luận giữa bác sĩ và Figarô.)*

BÁCTÔLÔ: - Ông có còn đến để thụt, để chích máu, để đổ thuốc, để làm cho liệt giường liệt chiếu cả nhà tôi nữa không?

FIGARÔ: - Thưa ngài, có phải ngày nào cũng là ngày hội đâu, nhưng không kể những công việc chăm sóc thường ngày, ngài cũng đã thấy rằng, khi nào họ cần đến, thì lòng sốt sắng của tôi không chờ đợi phải có người kêu gọi...

BÁCTÔLÔ: - Lòng sốt sắng của ông không chờ đợi! Thưa ông sốt sắng, ông sẽ nói sao với cái tên khốn khổ kia nó ngáp hộc lên và ngủ đứng ngủ ngồi? Và với cái tên nọ, từ ba tiếng đồng hồ, nó hắt hơi đến vỡ sọ, vọt óc ra? Ông sẽ nói với họ thế nào?

FIGARÔ: - Tôi sẽ nói với họ thế nào à?

BÁCTÔLÔ: - Phải.

FIGARÔ: - Tôi sẽ bảo họ. Thì! Có gì đâu! Tôi sẽ bảo gã hắt hơi: *Sống lâu trăm tuổi*! Và bảo anh chàng ngáp: *Đi nằm ngủ đi!* Thưa ngài, có phải vì thế mà tăng thêm tiền hoá đơn đâu!

BÁCTÔLÔ: - Đành rồi; nhưng chính là khoản chích máu và khoản thuốc men nó sẽ tăng hoá đơn lên, nếu tôi đồng tình thuận ý. Thế có phải cũng vì lòng sốt sắng mà ông đã bọc kín hai mắt con la của tôi lại: và lá thuốc cao của ông có làm cho mắt nó sáng lại được không?

FIGARÔ: - Không làm cho mắt nó sáng lại, nhưng cũng không vì thế mà làm cho nó mù thêm.

BÁCTÔLÔ: - Cứ biên cái đó vào hoá đơn mà chơi!... Ngông cuồng đến thế là cùng!

FIGARÔ: - Quả đáng tội, thưa ngài, con người ta chỉ được lựa chọn trong hai cái, ngu dại và điên cuồng, cho nên ở chỗ nào tôi không trông thấy lợi lộc thì tôi muốn ít ra cũng được vui thú; và vui đi thôi! Biết rằng thế giới còn tồn tại được lấy ba tuần lễ nữa không?

BÁCTÔLÔ: - Thưa ông lý sự, tốt hơn là ông nên trả tôi một trăm êquy của tôi và cả lãi nữa, đừng có lần lữa khất quanh gì nữa, xin báo để ông biết.

FIGARÔ: - Hay là ngài nghi ngờ cái đức thành thực của tôi, thưa ngài? Trăm êquy của ngài! tôi thà chịu nợ ngài số tiền đó suốt đời, chứ không thèm chối nợ một chút nào.

BÁCTÔLÔ: - Này, ông làm ơn cho tôi biết con bé Figarô nó thấy thế nào những cái kẹo mà ông đã đem về cho nó?

FIGARÔ: - Kẹo nào? Ngài định nói gì?

BÁCTÔLÔ: - Phải, những cái kẹo, trong cái gói củ ấu làm bằng tờ giấy viết thư ấy, sáng hôm nay ấy mà.

FIGARÔ: - Tôi mà có...

RÔZIN: (*Ngắt lời*) - Ít ra, ông có làm ơn đưa cho nó hộ tôi không, ông Figarô? Tôi đã dặn ông rồi mà.

FIGARÔ: - À! À! Những cái kẹo sáng hôm nay? Sao tôi ngu thế nhỉ? Tôi quên phứt đi mất đấy... Ồ! Ngon lắm, thưa bà, tuyệt lắm.

BÁCTÔLÔ: - Ngon lắm! Tuyệt lắm! Phải, chắc thế, ông thợ cạo ơi, quay trở lại đi[1]! Ông làm cái nghề đẹp đấy, ông ạ!

FIGARÔ: - Cái nghề nó làm sao, thưa ngài?

BÁCTÔLÔ: - Rồi nó sẽ làm cho ông tiếng tăm đẹp đẽ khiếp, ông ạ!

FIGARÔ: - Tôi sẽ giữ vững tiếng tăm đó, thưa ngài.

BÁCTÔLÔ: - Nên nói rằng ông sẽ chịu đựng nó, ông ạ.

FIGARÔ: - Tuỳ ý ngài thôi.

BÁCTÔLÔ: - Ông lên giọng quá đấy, ông ạ! Ông nên biết rằng khi tôi tranh cãi với một kẻ hợm hĩnh, thì không đời nào tôi chịu nhường bước.

FIGARÔ: (*Quay lưng lại hắn*) - Chúng ta khác nhau ở chỗ đó, thưa ngài; tôi, thì bao giờ tôi cũng nhường hắn.

BÁCTÔLÔ: - Hả! Hắn nói cái gì vậy, ông khoá?

FIGARÔ: - Nghĩa là ngài tưởng gặp phải một anh thợ cạo nhà quê nào đấy, chỉ biết múa lưỡi dao cạo thôi? Xin nói để ngài biết,

---

(1) Câu này, nguyên văn tiếng Pháp là: "Qui, sane doute, monsieur le barbier, ervenez sur vos pas!" Chúng tôi dịch đúng nghĩa lời văn.

thưa ngài, là tôi đã làm việc ngòi bút ở Mađrit, và nếu không có bọn ghen ghét...

BÁCTÔLÔ: - Thế sao ông không ở luôn đấy, lại về đây đổi nghề làm gì?

FIGARÔ: - Làm được thế nào thì làm thế ấy. Ngài hãy đặt mình vào địa vị tôi...

BÁCTÔLÔ: - Đặt mình vào địa vị ông! Hà! Phải, để rồi tôi lại nói những chuyện ngu xuẩn tức cười!

FIGARÔ: - Thưa ngài, ngài bắt đầu cũng khá đấy; tôi xin căn cứ vào ý kiến ông bạn đồng nghiệp của ngài, đương mơ màng kìa.

BÁ TƯỚC: (*Tỉnh mơ màng*) - Tôi... tôi không phải là đồng nghiệp của ngài đây.

FIGARÔ: - Không à? Thấy hai ngài ở đây đang thảo luận, tôi lại tưởng rằng hai ngài đều theo đuổi một đối tượng chung.

BÁCTÔLÔ: (*Nổi giận*) - Thôi, ông đến đây có việc gì? Hay là lại có cái thư nào để giao cho cô tối nay nữa? Cứ nói, có cần phải tôi rút lui không?

FIGARÔ: - Ngài đối xử với thiên hạ sao mà gay gắt thế! Hừ! Có gì đâu, thưa ngài, tôi đến để cạo ngài, có thế thôi: hôm nay chả phải là ngày của ngài đó sao?

BÁCTÔLÔ: - Lát nữa, ông sẽ trở lại.

FIGARÔ: - Ôi chao! Phải, trở lại! Sáng mai, tất cả trại lính uống thuốc, tôi đã nhờ có người đỡ đầu mà được thầu công việc đó. Vậy ngài thử tính tôi có thừa thì giờ không! Ngài có về bên phòng của ngài không?

BÁCTÔLÔ: - Không, ngài không về phòng của ngài. Ề! mà... ai ngăn cấm để người ta cạo cho tôi ở đây nhỉ?

RÔZIN: (*Khinh khỉnh*) - Ông lịch sự thật! Đã vậy sao lại không ở trong buồng tôi luôn thể?

BÁCTÔLÔ: - Mình giận à? Xin lỗi, cô em, cô còn học nốt bài; chính vì không muốn mất một giây phút nào cái thú được nghe giọng hát của cô em.

FIGARÔ: (*Nói nhỏ với bá tước*) - Không thể kéo hắn ra khỏi đây được! (*Nói to)* Nào, Tỉnh Thức! Thanh Niên, lấy chậu, lấy nước, tất cả những gì cần thiết cho ngài.

BÁCTÔLÔ: - Phải đấy, cứ gọi đi! Chúng nó bị mệt mỏi, rã rời, rũ người vì trò của ông, đã phải cho chúng nó đi ngủ rồi đó thôi!

FIGARÔ: - Thế thì, tôi sẽ đi kiếm mọi thứ. Ở trong buồng của ngài, có phải không? (*Nói nhỏ với bá tước*) Để tôi dụ hắn ra ngoài.

BÁCTÔLÔ: (*Tháo chùm chìa khoá ra, và ngẫm nghĩ nói*) - Không, không, chính ta đi mới được. (*Nói nhỏ với bá tước, vừa dời bước*) Nhờ ông để mắt đến họ hộ tôi.

LỚP VI

FIGARÔ, BÁ TƯỚC, RÔZIN.

FIGARÔ: - Chà! Lỡ mất dịp hay! Hắn đã sắp đưa chùm chìa khoá cho tôi. Cái chìa khoá rèm cửa sổ ở trong cái chùm đó chứ?

RÔZIN: - Cái mới nhất tất cả.

LỚP VII

BÁCTÔLÔ, FIGARÔ, BÁ TƯỚC, RÔZIN.

BÁCTÔLÔ: (*Trở lại. Nói riêng*) - Rõ thật! Mình để cái thằng thợ cạo chết tiệt đó ở đây, thật là ngu dại. (*Nói với Figarô*) Này đây. (*Lão đưa cho y chùm chìa khoá*) Trong

phòng giấy của tôi, dưới bàn giấy; nhưng chớ có mó máy vào cái gì đấy.

FIGARÔ: - Rõ thổ tả! Đa nghi như ngài, còn cái gì mà mó máy! (*Nói riêng, vừa dời bước*) Xem đấy, thật là trời phù hộ kẻ ngây thơ!

LỚP VIII

BÁCTÔLÔ, BÁ TƯỚC, RÔZIN.

BÁCTÔLÔ: (*Nói nhỏ với bá tước*) - Đó là cái thằng vô lại nó đã đưa thư cho gã bá tước.

BÁ TƯỚC: (*Nhỏ*) - Tôi trông hắn có vẻ một tên bịp bợm.

BÁCTÔLÔ: - Nó sẽ chẳng còn lừa tôi được nữa.

BÁ TƯỚC: - Tôi nghĩ rằng, về mặt đó, việc hệ trọng nhất đã xong rồi.

BÁCTÔLÔ: - Cân nhắc cho kỹ, tôi nghĩ rằng sai hắn sang buồng tôi, còn cẩn thận hơn là để hắn ở đây với cô ấy.

BÁ TƯỚC: - Họ chẳng có thể nói một tiếng mà không có tôi chứng kiến.

RÔZIN: - Các ngài ơi, cứ nói nhỏ với nhau mãi, thật lịch sự quá đấy! Thế còn bài học của tôi? (*Tới đây nghe có tiếng như bát đĩa đổ.*)

BÁCTÔLÔ: (*Kêu lên*) - Tôi nghe thấy cái gì vậy! Thằng thợ cạo ác hại có lẽ đã đánh rơi tất cả xuống cầu thang, mà lại là những cái đẹp nhất của bộ đồ của tôi!... (*Lão chạy vào.*)

LỚP IX

BÁ TƯỚC, RÔZIN.

BÁ TƯỚC: - Chúng ta hãy lợi dụng cái khoảnh khắc mà anh chàng Figarô mưu trí đã dành cho chúng ta. Xin khẩn thiết yêu cầu cô, tối nay, rộng ban cho tôi một giây phút chuyện trò cần thiết để gỡ cô khỏi cảnh nô lệ mà cô sắp phải sa vào.

RÔZIN: - Ôi! Linhđo!

BÁ TƯỚC: - Tôi có thể trèo lên tới cửa sổ của cô; còn bức thư tôi nhận được của cô sáng nay, tôi đã bắt buộc phải...

LỚP X

RÔZIN, BÁCTÔLÔ, FIGARÔ, BÁ TƯỚC.

BÁCTÔLÔ: - Tôi không lầm mà: vỡ tiệt, gãy tiệt.

FIGARÔ: - Tai hoạ to tát gì mà xôn xao đến thế! Ở cầu thang tối như bưng. *(Y giơ cái chìa khoá cho bá tước)* Lúc đi lên, tôi móc phải một cái chìa khoá.

BÁCTÔLÔ: - Làm cái gì cũng phải có ý chứ. Móc phải chìa khoá! Sao mà con người khéo thế!

FIGARÔ: - Nói thực tình, thưa ngài, xin cứ đi mà tìm một người nào tinh tế hơn.

LỚP XI

Những diễn viên trên, **ĐÔN BAZIN**

RÔZIN: *(Hoảng sợ, nói riêng)* - Đôn Bazin!...

BÁ TƯỚC: *(Nói riêng)* - Trời!

FIGARÔ: *(Nói riêng)* - Con quỷ!

BÁCTÔLÔ: *(Tiến lại đón)* - À! Bazin, ông bạn, chúc ông lành mạnh hẳn. Vậy tai nạn của ông không sinh hậu quả gì? Quả thực, ngài Alônzô đã làm tôi hoảng sợ về tình trạng của ông; hỏi ông ấy mà xem, tôi đã ra đi để tới thăm ông, và nếu ông ấy không giữ tôi lại...

BAZIN: *(Ngạc nhiên)* - Ngài Alônzô?

FIGARÔ: *(Giậm chân)* - Thế này thì! Cứ luôn luôn vướng mắc? Hai tiếng đồng hồ cho một bộ râu ác hại... Nghề nghiệp con chó!

BAZIN: *(Nhìn mọi người)* - Thưa các ngài, các ngài làm ơn bảo cho tôi biết...

FIGARÔ: - Khi nào tôi đi khỏi rồi, ông hãy nói chuyện với ông ấy.

BAZIN: - Nhưng cũng cần phải...

BÁ TƯỚC: - Cần phải im đi, Bazin. Ông tưởng là mách bảo được cho ngài đây một điều gì mà ngài chưa biết à? Tôi đã kể với ngài đây rằng ông uỷ tôi đến dạy một bài học nhạc thay chân cho ông.

BAZIN: *(Càng ngạc nhiên)* - Bài học nhạc!... Alônzô!...

.RÔZIN: *(Nói riêng, với Bazin)* - Này! Im đi.

BAZIN: - Cả cô ta nữa!

BÁ TƯỚC: *(Nói với Báctôlô)* - Ngài hãy bảo khẽ cho ông ấy biết rằng chúng ta đã ăn ý với nhau về chuyện đó.

BÁCTÔLÔ: *(Nói riêng, với Bazin)* - Bazin, đừng có cải chính lời chúng tôi, mà nói rằng ông ta không phải học trò của ông, kẻo hỏng bét cả.

BAZIN: *(Nói riêng)* - Á!

BÁCTÔLÔ: *(Nói to)* - Quả thực, Bazin ạ, học trò của ông tài ba không ai bằng.

BAZIN: *(Kinh dị)* - Học trò của tôi!... *(Nhỏ)* Tôi đến để mách ngài là gã bá tước đã dọn nhà đi rồi.

BÁCTÔLÔ: *(Nhỏ)* - Biết rồi, im đi.

BAZIN: *(Nhỏ)* - Ai bảo ngài?

BÁCTÔLÔ: *(Nhỏ)* - Ông ta, dĩ nhiên mà!

BÁ TƯỚC: *(Nhỏ)* - Tôi, cố nhiên: hãy lắng mà nghe nào.

RÔZIN: *(Nhỏ với Bazin)* - Im mồm mà khó khăn thế kia à?

FIGARÔ: *(Nhỏ với Bazin)* - Hừm!...

BAZIN: *(Nói riêng)* - Ở đây họ định đánh lừa khỉ nào thế? Tất cả mọi người đều biết chuyện bí mật!

BÁCTÔLÔ: *(Nói to)* - Thế nào, Bazin, nhà luật gia của ông?...

FIGARÔ: - Ngài còn cả buổi tối để nói chuyện nhà luật gia kia mà.

BÁCTÔLÔ: (*Với Bazin*) - Một câu thôi; hãy cho tôi biết ông có hài lòng về nhà luật gia không.

BAZIN: (*Ngơ ngác*) - Luật gia?

BÁ TƯỚC: (*Mỉm cười*) - Ông chưa gặp tay luật gia sao?

BAZIN: (*Sốt ruột*) - Không mà lại! Tôi chưa gặp tay luật gia!

BÁ TƯỚC: (*Nói riêng với Báctôlô*) - Vậy ông muốn để ông ta phân trần ở đây, trước mặt cô ấy sao? Bảo ông ấy về đi.

BÁCTÔLÔ: (*Nhỏ với bá tước*) - Ông nói phải. (*Với Bazin*) Thế ông bị chứng bệnh gì đột nhiên như vậy?

BAZIN: (*Cáu*) - Tôi không hiểu ông nói gì.

BÁ TƯỚC: (*Nhét riêng cho hắn một túi tiền vào tay*) - Vâng, ngài đây hỏi ông đến đây làm gì, trong tình trạng yếu mệt như vậy.

FIGARÔ: - Trông xanh nhợt như người chết rồi!

BAZIN: - À! Tôi hiểu rồi...

BÁ TƯỚC: - Ông về đi nằm đi, ông Bazin quý mến ạ: ông không được khoẻ, và ông làm chúng tôi sợ chết người đi. Ông về đi nằm đi.

FIGARÔ: - Nét mặt trông phờ phạc quá. Ông về đi nằm đi.

BÁCTÔLÔ: - Nói thực tình, ông ta sốt nóng ran đến một dặm đường. Ông về đi nằm đi.

RÔZIN: - Ông còn ra đi làm gì? Nghe nói cái đó lây đấy. Ông về nằm đi.

BAZIN: (*Ngạc nhiên đến cùng cực*) - Tôi về đi nằm!

Tất cả diễn viên: (*Đồng thanh*) - Thì! Cố nhiên.

BAZIN: (*Nhìn mọi người*) - Đúng vậy, thưa các ngài, tôi nghĩ rằng tôi rút lui cũng phải thôi: tôi cảm thấy rằng ở đây hôm nay tình trạng của tôi không được bình thường.

BÁCTÔLÔ: - Cứ hẹn ngày mai, nếu ông đỡ hơn.

BÁ TƯỚC: - Bazin, tôi sẽ đến ông thật sớm.

FIGARÔ: - Xin nói thực, ông nên về giường nằm cho thật ấm vào.

BAZIN: (*Nói riêng*) - Tôi có hiểu tí gì, tôi chết! Và nếu không có túi tiền này; thì...

MỌI NGƯỜI: - Chào, Bazin, chào nhé.

BAZIN: (*Dời bước*) - Vậy thì! Chào nhé, chào. (*Tất cả mọi người đều tiễn chân hắn, vừa cười.*)

LỚP XII

CÁC DIỄN VIÊN TRÊN, trừ BAZIN.

BÁCTÔLÔ: (*Giọng quan trọng*) - Cái ông đó quả là không được khoẻ.

RÔZIN: - Mắt cứ ngơ ngác.

BÁ TƯỚC: - Chắc là bị cảm gió.

FIGARÔ: - Các người có thấy ông ta cứ lẩm bẩm một mình? Đến khổ! (*Nói với Báctôlô*) Gớm chết! Lần này thì ngài có nhất quyết cho không nào? (*Y đẩy một chiếc ghế tựa ra rất xa chỗ bá tước, và nói rỉ tai chàng.*)

BÁ TƯỚC: - Trước khi kết thúc, thưa cô, tôi phải nói với cô một câu cần thiết cho sự tiến triển của cái nghệ thuật mà tôi có vinh dự được dạy cô. (*Chàng lại gần, và nói rỉ tai nàng.*)

BÁCTÔLÔ: (*Nói với Figarô*) - Kìa! Hình như ông cố ý lại gần sát và đứng án ngữ trước mặt tôi để cho tôi khỏi trông thấy...

BÁ TƯỚC: (*Nói nhỏ với Rôzin*) - Chúng tôi có chìa khoá rèm cửa sổ, và đúng nửa đêm chúng tôi sẽ tới đây.

FIGARÔ: (*Quàng khăn lên cổ Báctôlô*) - Trông thấy cái gì? Nếu là một bài học nhảy, thì cũng nhân nhượng cho ngài nhìn; nhưng đằng này lại là học hát!... Ái, ái!

BÁCTÔLÔ: - Cái gì thế?

FIGARÔ: - Chả biết cái gì nó chui vào mắt tôi. (*Y ghé đầu lại gần.*)

BÁCTÔLÔ: - Đừng có dụi đấy.

FIGARÔ: - Mắt bên trái. Phiền ngài làm ơn thổi hộ, mạnh một tí! (*Báctôlô cầm đầu Figarô, nhìn qua bên trên, rồi đẩy mạnh y ra và đi đến sau lưng cặp tình nhân để lắng nghe họ nói chuyện.*)

BÁ TƯỚC: (*Nói nhỏ với Rôzin*) - Còn bức thư của cô, vừa rồi tôi gặp cảnh lúng túng không biết làm thế nào để ở lại đây...

FIGARÔ: (*Từ xa, để báo hiệu cho họ*) - Hèm!... hem...

BÁ TƯỚC: - Buồn lòng thấy rằng thêm lần nữa tôi cải trang vô ích...

BÁCTÔLÔ: (*Len vào giữa hai người*) - Ông cải trang vô ích!

RÔZIN: (*Kinh hãi*) - Á!...

BÁCTÔLÔ: - Được lắm, thưa cô, cứ tự nhiên. Gớm thật! Ngay dưới mắt tôi, trước mặt tôi, dám xúc phạm tôi như vậy!

BÁ TƯỚC: - Ngài làm sao vậy, thưa ngài?

BÁCTÔLÔ: - Chàng Alônzô quỷ quyệt!

BÁ TƯỚC: - Thưa ngài Báctôlô, nếu ngài thường hay có những ý muốn điên cuồng như tôi vừa tình cờ được chứng kiến, thì tôi không lấy làm lạ nữa về việc cô đây xa chạy không muốn làm vợ ngài.

RÔZIN: - Vợ hắn! Tôi! Tháng ngày lần lữa bên cạnh một lão già cả ghen, tất cả hạnh phúc y cung hiến cho tuổi trẻ của tôi, chỉ là một kiếp nô lệ ghê tởm!

BÁCTÔLÔ: - Chà! Ta nghe thấy gì vậy!

RÔZIN: - Phải, tôi nói thật to: tôi sẽ treo trái tim và đời tôi cho người nào rứt được tôi ra khỏi cái ngục tù kinh khủng này, ở đó thân tôi và tài sản của tôi bị giam giữ trái với mọi công lý. (*Rôzin đi vào.*)

LỚP XIII

BÁCTÔLÔ. FIGARÔ. BÁ TƯỚC.

BÁCTÔLÔ: - Ta giận đến nghẹt thở.

BÁ TƯỚC: - Quả vậy, thưa ngài, khó lòng mà một người đàn bà trẻ tuổi...

FIGARÔ: - Phải, một người đàn bà trẻ và một tuổi tác lớn, đó là cái nó làm rối loạn đầu óc một ông già.

BÁCTÔLÔ: - Thế nào! Khi ta bắt được họ quả tang! Thằng thợ cạo chết tiệt kia! Ta chỉ những muốn...

FIGARÔ: - Tôi rút lui. Lão điên rồi!

BÁ TƯỚC: - Và tôi cũng vậy; nói thực, lão điên rồi.

FIGARÔ: - Lão điên rồi, lão điên rồi. *(Họ đi vào.)*

LỚP XIV

BÁCTÔLÔ, *một mình, đuổi theo họ.*

Ta điên! Những phường quyến rũ đê mạt! Tay sai của quỷ dữ, mà chúng bay

đến đây để thờ phụng, ta cầu nó bắt hết chúng bay đi... Ta điên!... Ta đã trông thấy họ như ta đương trông thấy cái giá[1] này... Thế mà dám trắng trợn nói với ta rằng... Chà! chỉ có Bazin có thể giải thích cái này cho ta được. Phải, hãy cho đi tìm hắn. Này! Có đứa nào đấy không!... À! Ta quên rằng ta chả có đứa nào cả... Một người hàng xóm, người nào cũng được, bất kể. Đến loạn trí mất! Đến loạn trí mất!

(Trong giờ nghỉ, sân khấu tối dần; nghe ầm ầm có tiếng dông tố, và dàn nhạc chơi bài in trong tập nhạc của vở Người thợ cạo, số 5.)

---

(1) *Giá*: Cái giá để bản nhạc.

HỒI THỨ TƯ

(Sân khấu tối).

LỚP I

BÁCTÔLÔ, ĐÔN BAZIN, *tay cầm chiếc đèn lồng bằng giấy*

BÁCTÔLÔ: - Thế nào, Bazin, cũng không quen hắn à? Điều ông nói, có lẽ nào như vậy?

BAZIN: - Ông có hỏi tôi đến trăm lần, thì tôi cũng chỉ có một câu trả lời đó thôi. Nếu hắn đã đưa cho ông bức thư của Rôzin, thì chắc hắn là một sai nhân của bá tước. Nhưng, xem món quà hắn biếu tôi hậu hĩ như vậy, thì rất có thể hắn chính là bá tước.

BÁCTÔLÔ: - Có vẻ đấy! Nhưng nói đến món quà... thì tại sao ông lại nhận?

BAZIN: - Lúc đó các ngài có vẻ ăn ý với nhau; nào tôi có hiểu tí gì? Là trong những trường hợp khó phân xử, thì một túi vàng bao giờ xem ra cũng là một lý lẽ cứng cựa. Với lại, tục ngữ có câu, cái gì đáng lấy...

BÁCTÔLÔ: - Tôi hiểu rồi, thì cũng đáng...

BAZIN: - Giữ[1].

BÁCTÔLÔ: (*Ngạc nhiên*) - Á!

BAZIN: - Vâng, tôi đã sửa sang như thế nhiều câu tục ngữ con con với những biến thể. Nhưng thôi, ta vào chuyện chính: ngài quyết định thế nào?

BÁCTÔLÔ: - Vào địa vị tôi, Bazin ạ, ông có cố gắng hết sức mình để chiếm hữu được nàng không?

BAZIN: - Nói thực tình, không, bác sĩ ạ. Về tất cả các loại của cải, chiếm hữu không có nghĩa lý gì mấy; chính hưởng thụ mới làm cho mình sướng; ý kiến tôi là lấy một người đàn bà không yêu mình, là có cái nguy...

---

(1) Đúng câu tục ngữ Pháp đó là: *ce qui est bon à prendre est bon à rendre* (cái gì đáng lấy thì cũng đáng trả lại). Đây, Bazin đổi đi một tí cho tiện việc của hắn.

BÁCTÔLÔ: - Ông sợ có những tai biến chăng?

BAZIN: - Hề, hề, thưa ngài... năm nay người ta thấy có nhiều tai biến lắm. Tôi sẽ không ép uổng lòng nàng.

BÁCTÔLÔ: - Xin kiếu[1], Bazin ơi. Thà để nàng khóc vì phải lấy tôi, còn hơn để tôi chết vì không được lấy nàng.

BAZIN: - Đến chuyện sống chết kia à? Thế thì lấy đi, bác sĩ ơi, lấy đi.

BÁCTÔLÔ: - Tôi sẽ làm thế, và ngay đêm nay thôi.

BAZIN: - Vậy xin chào. - Nên nhớ, khi nói chuyện với cô con đỡ đầu, là phải bôi nhọ tất cả chúng nó cho đen hơn địa ngục.

BÁCTÔLÔ: - Ông nói phải.

BAZIN: - Vu cáo, bác sĩ ạ, vu cáo. Bao giờ rồi cũng phải dùng đến chước đó.

BÁCTÔLÔ: - Đây bức thư của Rôzin mà gã Alônzô kia đưa cho tôi, và hắn vô tình vạch cho tôi cách dùng đối với nàng.

BAZIN: - Xin chào, bốn giờ chúng ta sẽ có mặt ở đây tất cả.

BÁCTÔLÔ: - Sao lại không sớm hơn?

---

(1) *Xin kiếu*. Nguyên văn: *Votre valet*. Nghĩa cũng như *Serviteur*, đã chú nghĩa ở trên (tr. 54, chú thích số 1).

BAZIN: - Không thể được; viên chưởng khế bị mắc.

BÁCTÔLÔ: - Vì một đám cưới?

BAZIN: - Vâng, ở nhà tên thợ cạo Figarô, hắn gả chồng cho cô cháu gái.

BÁCTÔLÔ: - Cháu gái! Hắn làm gì có.

BAZIN: - Đó là hắn bảo chưởng khế như vậy.

BÁCTÔLÔ: - Thằng vô lại đó cũng dự vào âm mưu đấy; đừng tưởng!...

BAZIN: - Hay là ngài nghĩ rằng?...

BÁCTÔLÔ: - Thực tình, những quân ấy chúng lanh chân lanh tay lắm! Này, ông bạn ạ, tôi không yên tâm. Ông hãy quay về nhà viên chưởng khế. Bảo hắn đến đây ngay lập tức, cùng với ông.

BAZIN: - Trời mưa, thời tiết xấu như quỷ; nhưng chẳng có gì ngăn cản được tôi giúp ông. Ông làm gì thế này?

BÁCTÔLÔ: - Tôi tiễn chân ông mà; chúng nó đã cho tên Figarô làm cho tất cả nhà tôi què lê ốm liệt cả. Tôi có một mình ở đây.

BAZIN: - Tôi có đèn rồi.

BÁCTÔLÔ: - Đây, Bazin, chìa khoá cổng[1] của tôi đây. Tôi chờ đợi ông, tôi thức; và ai muốn đến cứ việc đến, trừ viên chưởng khế và ông, không một người nào vào được đêm nay.

BAZIN: - Cẩn thận như vậy, thì ngài nắm chắc là việc thành rồi.

LỚP II

RÔZIN: (*Một mình ở trong buồng ra*) - Hình như ta có nghe thấy tiếng người nói. Vừa đúng mười hai giờ đêm, Linhđo không thấy đến! Trời mưa như thế này chính ra lại thuận tiện cho chàng. Chắc chắn không gặp ai. .. Ôi! Linhđo! Nếu chàng lừa dối em!... Ta nghe thấy tiếng động gì vậy?... Trời! Ông đỡ đầu của ta. Ta trở vào thôi.

---

(1) *Chìa khoá cổng*: Trong nguyên văn là *passe-partout*, có thể có hai nghĩa: a) chìa khoá chung có thể mở được rất nhiều ổ khoá khác nhau; b) chìa khoá cùng kiểu, do nhiều người ở chung nhà, mỗi người có thể giữ một chiếc để mở một ổ khoá chung, thường là khoá cổng. Đây, dịch thoát theo nghĩa thứ hai, vì nghĩa thứ nhất có lẽ không thích hợp.

LỚP III

RÔZIN, BÁCTÔLÔ.

BÁCTÔLÔ: (*Cầm đèn trở lại*) - A! Rôzin, nhân cô chưa trở vào buồng riêng...

RÔZIN: - Tôi sắp lui vào đây.

BÁCTÔLÔ: - Trời xấu kinh người thế này, cô chả nghỉ ngơi được đâu, và tôi có những chuyện rất gấp phải nói với cô.

RÔZIN: - Ông muốn gì tôi, thưa ông? Hành hạ ban ngày chưa đủ sao?

BÁCTÔLÔ: - Rôzin, hãy nghe tôi đây.

RÔZIN: - Mai, tôi sẽ nghe.

BÁCTÔLÔ: - Khoan một tí, xin làm ơn!

RÔZIN: (*Nói riêng*) - Nếu chàng tới!

BÁCTÔLÔ: (*Đưa nàng xem bức thư*) - Cô có biết bức thư này không?

RÔZIN: (*Nhận ra*) - Á! Trời ơi!

BÁCTÔLÔ: - Rôzin, tôi không có ý định trách móc gì cô: ở tuổi cô người ta có thể lầm lạc; nhưng tôi là bạn cô, cô hãy nghe tôi.

RÔZIN: - Tôi không chịu nổi.

BÁCTÔLÔ: - Bức thư này, mà cô đã viết cho bá tước Almaviva.

RÔZIN: (*Ngạc nhiên*) - Cho bá tước Almaviva?...

BÁCTÔLÔ: - Cô xem, vị bá tước đó là con người gớm ghiếc như thế nào: vừa nhận được thư này, hắn đã đem đi khoe khoang. Tôi có được thư này là do một mụ đàn bà cho tôi, hắn đã hy sinh bức thư cho mụ đó.

RÔZIN: - Bá tước Almaviva!

BÁCTÔLÔ: - Cô khó lòng mà tin được cái việc kinh tởm đó. Vì thiếu từng trải, Rôzin ạ, nên các bạn nữ giới cả dạ tin người; nhưng cô nên biết họ dụ dỗ cô vào cạm bẫy nào. Mụ đàn bà kia đã báo cho tôi biết tất cả, rõ ràng là để gạt bỏ một tình địch nguy hiểm như cô. Tôi rùng mình! Một cuộc âm mưu ghê tởm nhất, giữa Almaviva, Figarô và gã Alônzô, cái anh giả danh học trò của Bazin, đeo tên mượn và chỉ là tay sai đê tiện của gã bá tước, sắp kéo cô vào một vực thẳm, không có cách gì ra khỏi được.

RÔZIN: (*Đau khổ*) - Thật kim tởm!... Chao ôi! Linhđo?... Chao ôi! Chàng trẻ tuổi kia..

BÁCTÔLÔ: (*Nói riêng*) - À! Ra là Linhđo.

RÔZIN: - Té ra là cho bá tước Almaviva... Té ra là cho một kẻ khác...

BÁCTÔLÔ: - Đó là điều người ta nói với tôi khi đưa tôi bức thư.

RÔZIN: (*Giận quá*) - Chà! Thật là vô sỉ!... Hắn sẽ bị trừng phạt. - Thưa ông, ông đã có ý muốn lấy tôi phải không?

BÁCTÔLÔ: - Mình biết mối tình của tôi mãnh liệt thế nào.

RÔZIN: - Nếu ông còn giữ được đôi chút cảm tình đó, thì tôi xin thuộc về ông.

BÁCTÔLÔ: - Vậy thì! Viên chưởng khế sẽ đến đây ngay đêm nay mà.

RÔZIN: - Chưa hết; trời ơi! Nhục nhã tôi chưa!... Xin nói ông biết là trong chốc lát, kẻ xảo quyệt sẽ cả gan vào qua cửa sổ này, mà họ đã khéo ăn trộm được chìa khoá của ông.

BÁCTÔLÔ: (*Nhìn chùm chìa khoá*) - Chà! Những quân hung ác! Cô em, tôi sẽ không rời cô em một bước.

RÔZIN: (*Kinh hãi*) - Ồ! Thưa ông, nhỡ họ có võ khí!

BÁCTÔLÔ: - Mình nói phải; tôi sẽ mất báo thù. Mình hãy lên buồng Macxơlin: khoá trái cửa hai vòng và náu trong đó. Để tôi đi

gọi cứu viện, và chờ đợi hắn ở gần nhà. Hắn bị bắt như kẻ trộm, chúng ta sẽ có cái vui vừa được báo thù, vừa được giải thoát! Và mình tin rằng tình yêu của tôi sẽ đền bù cho mình...

RÔZIN: (*Đau khổ*) - Chỉ xin ông bỏ qua sự lầm lỗi cho tôi. (*Nói riêng*) Ôi! Ta tự trừng phạt ta đã đủ nặng nề.

BÁCTÔLÔ: (*Vừa dời chân vừa nói*) - Ta ra mai phục sẵn. Rút cục, thế là ta nắm được cô em. (*Lão vào.*)

LỚP IV

RÔZIN: (*Một mình*) - Tình yêu của lão sẽ đền bù cho ta... Khốn khổ cho ta! (*Nàng rút khăn tay ra và khóc*) Làm thế nào?... Y sắp đến. Ta muốn ở lại đây và giả vờ với y, để ngắm nghía y một lát trong tất cả vẻ đen nhọ của y. Sự ti tiện của hành vi của y sẽ là bùa hộ vệ cho ta... Chà! Ta cần lắm. Mặt mày cao quí! Vẻ dịu hiền! Một giọng nói âu yếm đến thế!... mà chỉ

là tên tay sai đê tiện của một kẻ quyến rũ! Ôi! Khốn khổ! Khốn khổ!... Trời! Họ mở rèm cửa sổ! (*Nàng chạy trốn.*)

LỚP V

BÁ TƯỚC, **FIGARÔ:** *Trùm một chiếc áo choàng, hiện ra ở cửa sổ.*

FIGARÔ: (*Nói ở bên trong*) - Có người chạy trốn; tôi có nên vào không?

BÁ TƯỚC: (*Bên trong*) - Một người đàn ông?

FIGARÔ: - Không phải.

BÁ TƯỚC: - Vậy thì chính là Rôzin, mà nét mặt ghê rợn của mày đã làm cho phải trốn chạy.

FIGARÔ: (*Nhảy vào buồng*) - Nói thực tình, có lẽ đấy... Thế là chúng ta đã tới, mặc dầu trời mưa, sấm chớp.

BÁ TƯỚC: (*Trùm một chiếc áo măngtô dài*) - Đưa tay đây. (*Chàng cũng nhảy vào*) Chiến thắng về ta!

FIGARÔ: (*Quẳng măngtô*) - Chúng ta bị thấm ướt hết. Thời tiết thú vị để đi cầu duyên may! Ông lớn, ngài thấy cái đêm này thế nào?

BÁ TƯỚC: - Tuyệt vời đối với một kẻ tình nhân.

FIGARÔ: - Vâng, nhưng đối với một người nghe tâm sự?... Và ngộ nhỡ có kẻ nào đến bắt chợt chúng ta ở đây?

BÁ TƯỚC: - Mày chả có tao là gì? Tao lại có một nỗi lo khác: là làm sao thuyết phục nàng rời bỏ ngay tức khắc cái nhà của ông bố đỡ đầu.

FIGARÔ: - Ông lớn có ba thứ thuận lợi là ba mối ham mê rất có mãnh lực đối với phái đẹp: tình yêu, căm thù và lo sợ.

BÁ TƯỚC: (*Nhìn vào bóng tối*) - Làm thế nào báo tin đột ngột cho nàng biết là viên chưởng khế đợi nàng ở nhà mày để làm phép cưới cho chúng ta. Nàng sẽ thấy dự định của ta là táo bạo quá. Nàng sẽ gọi ta là kẻ táo tợn.

FIGARÔ: - Nếu nàng gọi ông lớn là táo tợn, thì ông lớn sẽ gọi nàng là tàn ác. Phụ nữ rất thích được người ta gọi là tàn ác. Thêm nữa, nếu tình yêu của nàng đúng như ngài mong muốn, thì ngài sẽ nói cho nàng biết ngài là ai; nàng sẽ không nghi ngờ những tình cảm của ngài.

LỚP VI

BÁ TƯỚC, RÔZIN, FIGARÔ.

(Figarô thắp tất cả các ngọn nến có trên bàn.)

BÁ TƯỚC: - Nàng đây rồi. Rôzin xinh đẹp của ta!...

RÔZIN: (*Bằng một giọng rất kiểu cách*) - Thưa ông, tôi đã bắt đầu sợ rằng ông không tới.

BÁ TƯỚC: - Nỗi lo sợ đáng yêu!... Thưa cô, tôi không nên lợi dụng tình thế để ngỏ ý xin cô chia sẻ số phận của một kẻ hàn vi; nhưng dù cô lựa chọn nơi trú ngụ, tôi xin thề danh dự...

RÔZIN: - Thưa ông, nếu tôi không phải trao phó cuộc đời tiếp ngay sau lúc đã trao phó trái tim, thì ông đã không ở đây lúc này. Mong rằng đối với mắt ông, cuộc gặp gỡ này có gì không hợp khuôn phép, thì sự cần thiết sẽ là một lý lẽ biện bạch cho nó!

BÁ TƯỚC: - Nàng, Rôzin! Làm bạn một kẻ khốn khổ không có tài sản, không có dòng dõi!...

RÔZIN: - Dòng dõi, tài sản! Hãy bỏ đấy những trò may rủi tình cờ, và nếu ông đoan quyết với tôi rằng mọi ý định của ông đều trong sáng...

BÁ TƯỚC: (*Quỳ xuống chân nàng*) - A! Rôzin, tôi quý yêu nàng!...

RÔZIN: (*Tức giận*) - Thôi thôi, khốn nạn! Ông nỡ khinh mạn!... Anh quý yêu tôi!... Thôi! Anh không còn nguy hiểm gì cho tôi nữa; tôi vẫn đợi câu nói đó để ghét anh. Nhưng trước khi phó mặc anh cho nỗi hối hận đang chờ anh, (*Khóc*) Xin nói anh biết rằng tôi đã yêu anh; rằng tôi lấy làm hạnh phúc được chia sẻ số phận hẩm hiu của anh. Khốn nạn Linhđo! Tôi đã rắp lìa bỏ tất cả để theo anh; nhưng cái việc anh đã lợi dụng hèn hạ của gã bá tước Almaviva gớm ghiếc kia, mà anh đã bán tôi cho gã, tất cả đã làm cho trở về tay tôi cái bằng chứng của sự yếu đuối của tôi. Anh có biết bức thư này không?

BÁ TƯỚC: (*Vội vàng*) - Mà ông đỡ đầu của cô đã đưa cho cô?

RÔZIN: (*Kiêu hãnh*) - Vâng, tôi cám ơn ông ấy về việc đó.

BÁ TƯỚC: - Trời! Tôi sung sướng quá! Chính tôi đã đưa thư đó cho ông ta. Hôm qua, trong cơn lúng túng, tôi đã dùng thư đó để tranh thủ lòng tin cậy của ông ta, và tôi không tìm ra được lúc nào để báo cho cô biết. Ôi! Rôzin! Vậy ra thực cô yêu tôi thực sự!

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, ngài vẫn tìm kiếm một người đàn bà nào yêu ngài vì chính bản thân ngài.

RÔZIN: - Ông lớn! Ông ta nói gì?

BÁ TƯỚC: (*Vứt bỏ tấm măngtô rộng lớn, hiện ra y phục huy hoàng*) - Hỡi con người được yêu nhiều hơn cả trong đám phụ nữ! Không còn phải lúc giấu cô nữa: kẻ sung sướng mà cô trông thấy dưới chân cô, không phải là Linhđo nào đâu; tôi là bá tước Almaviva, tương tư mòn mỏi và tìm kiếm cô, lẽo đẽo từ sáu tháng trời nay.

RÔZIN: (*Ngã vào lòng bá tước*) - Ôi!

BÁ TƯỚC: (*Hoảng hốt*) - Figarô!

FIGARÔ: - Không có gì đáng lo ngại, ông lớn ạ; sự xúc động êm ái vì vui mừng không bao giờ gây chuyện dữ; đó, đó, nàng đã hồi tỉnh. Mẹ kiếp! Nàng đẹp quá!

RÔZIN: - Ôi! Linhđo!.. Ôi! Ông ơi, tôi mắc tội nhiều quá! Tôi đã rắp tâm ngay đêm nay trao thân gửi phận cho ông bố đỡ đầu!

BÁ TƯỚC: - Cô, Rôzin?

RÔZIN: - Chỉ nên thấy đó là hình phạt của tôi: suýt nữa thì tôi dành cả một cuộc đời để ghét ông. Ôi! Linhđo! Cực hình ghê gớm nhất, phải chăng là thù ghét, khi biết rằng mình bẩm sinh là để yêu đương.

FIGARÔ: (*Nhìn qua cửa sổ*) - Ông lớn, lối về bị bịt mất rồi, cái thang bị cất đi rồi.

BÁ TƯỚC: - Cất?

RÔZIN: (*Bối rối*) - Vâng, chính là tôi... chính là ông bác sĩ. Đó là kết quả của lòng cả tin của tôi. Ông ta đã đánh lừa tôi. Tôi đã thú nhận cả, phát giác cả: ông ta biết rằng ông ở đây, và sắp kéo cứu viện tới.

FIGARÔ: (*Lại nhìn nữa*) - Ông lớn! Họ mở cổng ngoài đường.

RÔZIN: (*Chạy lại hãi hùng nép vào lòng bá tước*) - Ôi! Linhđo!...

BÁ TƯỚC: (*Cương nghị*) - Rôzin, cô yêu tôi! Tôi chẳng sợ gì ai, và cô sẽ là vợ tôi. Vậy tôi sẽ có cái vui được tuỳ ý trừng phạt lão già khả ố!...

RÔZIN: - Không, không, xin tha cho lão, Linhđo yêu quý! Lòng em tràn đầy, đến nỗi mối hằn thù không còn chỗ chứa.

LỚP VII

VIÊN CHƯỞNG KHẾ, ĐÔN BAZIN, CÁC DIỄN VIÊN TRÊN.

FIGARÔ: - Bẩm ông lớn, đây là viên chưởng khế của chúng ta.

BÁ TƯỚC: - Và ông bạn Bazin cùng đi!

BAZIN: - Ôi! Tôi trông thấy gì thế này!

FIGARÔ: - Do sự tình cờ nào, ông bạn ơi?...

BAZIN: - Do sự biến cố nào, thưa các ngài?...

CHƯỞNG KHẾ: - Có phải đây là cô dâu, chú rể?

BÁ TƯỚC: - Phải, ông ạ. Đáng lẽ ông phải phối hợp cô nương Rôzin với tôi đêm nay, ở nhà ông thợ cạo Figarô; nhưng chúng tôi ưng chọn mái nhà này vì những lý do mà ông sẽ biết. Ông có đem theo hôn ước của chúng tôi đấy chứ?

CHƯỞNG KHẾ: - Vậy ra tôi được vinh dự nói chuyện với ông lớn bá tước Almaviva!

FIGARÔ: - Đúng vậy.

BAZIN: (*Nói riêng*) - Nếu vì thế mà lão đã đưa cho ta chìa khoá cổng. ..

CHƯỞNG KHẾ: - Là vì tôi có hai khế ước hôn nhân, bẩm ông lớn; ta đừng có lầm lẫn: đây là của ông lớn, còn đây là của ngài Báctôlô, với cô nương... cũng Rôzin? Hai cô, hiển nhiên là hai chị em ruột cùng một tộc danh?

BÁ TƯỚC: - Ta cứ ký đi. Đôn Bazin sẽ vui lòng làm người chứng thứ hai cho chúng ta. (*Họ ký*)

BAZIN: - Nhưng mà, bẩm ông lớn... tôi không hiểu...

BÁ TƯỚC: - Bazin tiên sinh ơi, chuyện cỏn con cũng làm ngài lúng túng, và tất cả đều làm ngài ngạc nhiên.

BAZIN: - Bẩm ông lớn... nhưng nếu ông bác sĩ...

BÁ TƯỚC: (*Ném cho y một túi tiền*) - Còn làm bộ ngây thơ! ký mau lên nào!

BAZIN: (*Ngạc nhiên*) - A!

FIGARÔ: - Ký thì có khó khăn gì nào?

BAZIN: (*Cân nhắc túi tiền*) - Chả khó khăn gì nữa; là vì tôi, một khi tôi đã hứa lời, thì phải có những lý do nặng đồng cân... (*Y ký.*)

LỚP VIII

BÁCTÔLÔ, MỘT THẨM PHÁN, NHỮNG CẢNH BINH, NHỮNG GIA NHÂN *cầm đuốc*, CÁC DIỄN VIÊN TRÊN.

BÁCTÔLÔ: *(Trông thấy bá tước hôn bàn tay Rôzin, và Figarô ôm hôn Đôn Bazin một cách kệch cỡm; lão kêu lên và túm lấy cổ viên chưởng khế)* - Rôzin với lũ ăn cắp này! Bắt tất cả! Tôi tóm cổ được một đứa đây rồi.

CHƯỞNG KHẾ: - Chưởng khế của ngài đây mà.

BAZIN: - Chưởng khế của ngài đây mà. Ngài đùa đấy à?

BÁCTÔLÔ: - À! Đôn Bazin, ô hay, sao mà ông lại có mặt ở đây?

BAZIN: - Đúng ra là: ngài, sao ngài lại không có mặt ở đây?

Thẩm phán: *(Trỏ Figarô)* - Khoan; tôi quen biết anh này. Anh đến làm cái trò nhà này, vào những giờ bất tiện?

FIGARÔ: - Giờ bất tiện? Ông thấy rõ là bây giờ gần buổi sáng cũng ngang với gần buổi

chiều. Vả chăng, tôi thuộc đám tuỳ tùng của ông lớn bá tước Almaviva tướng công.

BÁCTÔLÔ: - Almaviva!

Thẩm phán: - Vậy ra không phải là kẻ trộm?

BÁCTÔLÔ: - Hãy mặc kệ chuyện đó. Bất cứ nơi nào khác, thưa ngài bá tước, tôi đều là kẻ hầu ông lớn, nhưng ngài thấy rằng ưu thế của tước vị ở đây không có uy lực gì. Xin ngài làm ơn có lòng tốt rút lui đi cho.

BÁ TƯỚC: - Phải, đúng lẽ là tước vị ở đây không có uy lực gì, nhưng cuộc sống một cái có rất nhiều uy lực, đó là sự ưu đãi mà cô nương đây vừa mới ban cho tôi hơn ngài, bằng cách tự nguyện trao thân gửi phận cho tôi.

BÁCTÔLÔ: - Ông ta nói gì, Rôzin?

RÔZIN: - Ông ấy nói thực. Vì cớ gì mà ông ngạc nhiên? Há chẳng phải là, ngay đêm nay, tôi phải được báo thù một kẻ lừa dối? Tôi đã được báo thù.

BAZIN: - Tôi đã bảo ngài rằng chính là bá tước đấy mà, ngài bác sĩ ơi!

BÁCTÔLÔ: - Tôi cần quái gì? Hôn nhân tức cười! Những người chứng đâu?

CHƯỞNG KHẾ: - Không thiếu cái gì cả. Tôi đã được hai ngài này làm chứng tá.

BÁCTÔLÔ: - Thế nào, Bazin!... ông đã ký à?

BAZIN: - Ngài bảo làm thế nào? Con người quỷ quái đó lúc nào túi cũng đầy những lý lẽ không cưỡng được.

BÁCTÔLÔ: - Tôi cóc cần những lý lẽ của ông ta. Tôi sẽ sử dụng uy quyền của tôi.

BÁ TƯỚC: - Ông đã mất uy quyền đó vì đã lạm dụng.

BÁCTÔLÔ: - Cô gái còn vị thành niên.

FIGARÔ: - Cô vừa mới tự thoát ly rồi.

BÁCTÔLÔ: - Ai nói với anh, đồ trùm bịp bợm?

BÁ TƯỚC: - Cô nương đây dòng dõi quý tộc và nhan sắc xinh đẹp, tôi là người quý hiển, trẻ tuổi và giàu có, cô nương là vợ tôi; với danh nghĩa đó, nó làm cả khi chúng tôi vinh hạnh ngang nhau, người ta định tranh giành với tôi chăng?

BÁCTÔLÔ: - Không đời nào người ta cướp được cô ấy khỏi tay tôi.

BÁ TƯỚC: - Cô ấy không còn ở dưới quyền lực của ông nữa. Tôi đặt cô dưới quyền của pháp luật; và ngài đây, mà chính ông đã đưa đến, sẽ che chở cô khỏi sự cường bạo mà ông định dùng để đối xử với cô. Những vị

thẩm phán chân chính, là những cột trụ nâng đỡ tất cả những kẻ bị áp bức.

Thẩm phán: - Hẳn thế rồi. Và sự kháng cự vô ích để chống với một cuộc hôn nhân vẻ vang bậc nhất, đủ chứng tỏ lòng lo sợ của ông ta về việc quản lý không tốt những tài sản của cô con đỡ đầu, mà ông ta sẽ phải thanh toán.

BÁ TƯỚC: - Ồ! Ông ta chỉ việc đồng ý mọi việc, là tôi sẽ không đòi hỏi ông ta gì cả.

FIGARÔ: - Ngoài cái biên lai nhận một trăm êquy của tôi; ta không nên loạn trí.

BÁCTÔLÔ: (*Cáu*) - Tất cả đều chống lại ta... ta đã rúc đầu vào một cái tổ ong!

BAZIN: - Tổ ong nào? Không chiếm được người đàn bà, nhưng bác sĩ ơi, xin hãy tính rằng tiền của hãy còn, phải rồi, hãy còn mà.

BÁCTÔLÔ: - Ê! Để tôi yên nào, Bazin! Ông chỉ nghĩ đến tiền. Tôi, tôi cần quái gì tiền! Ừ thì, tôi vẫn giữ được tiền: nhưng ông tưởng đó là động cơ quyết định tôi chăng? (*Lão ký.*)

FIGARÔ: (*Cười*) - A! Ha! Ha! Ông lớn ơi, họ cùng một dòng cả.

CHƯỞNG KHẾ: - Nhưng mà, các ngài ơi, tôi chả còn hiểu gì cả. Không phải là hai chị em cùng một tên họ hay sao!

FIGARÔ: - Thưa ngài, không, họ chỉ là một người.

BÁCTÔLÔ: (*Đau khổ*) - Thế mà tôi đã cất thang của họ đi, để cho việc cưới xin được chắc chắn hơn! Chà! Tôi bị nguy hại vì thiếu cẩn mật.

FIGARÔ: - Vì thiếu lương tri[1]. Ta nên chân thực, đi bác sĩ ạ: khi tuổi trẻ và tình yêu đồng tình để lừa gạt một ông già, thì tất cả những việc ông ta làm để ngăn ngừa, đều có thể gọi tên rất chi lý là *Cẩn thận hão*.

HẾT

---

(1) Đây lại có một lộng ngữ khó diễn ra tiếng Việt. Báctôlô nói *Zaute de soins* (thiếu cẩn mật), thì Figarô đáp: *Zaute de sens* (thiếu lương tri). Hai tiếng *sens* và *soins*, âm gần nhau. Đây, chỉ dịch lấy ý, bỏ mất trò lộng ngữ.

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

THỢ CẠO THÀNH XÊVIN

Tác giả: BÔMACSE
Người dịch: TRỌNG ĐỨC
NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
CÔNG TY MINH THÀNH - BỘ CHỈ HUY QUÂN SỰ TP.HỒ CHÍ MINH

*

* *

Chịu trách nhiệm xuất bản
HÀ ĐÌNH CẨN
Chịu trách nhiệm bản thảo
NGÔ THẾ OANH
Biên tập
THẾ NGỌC
Trình bày bìa
NGÔ TRỌNG HIỂN
Sửa bản in
BAN BIÊN TẬP

In 500 cuốn, khổ 14.5 x 20.5 cm, tại Công ty In Văn hóa Sài Gòn. Giấy phép xuất bản số 93-2006/CXB/008. 26/SK cấp ngày 25/01/2006.

In xong và nộp lưu chiểu Quý II-2006.

Tủ sách Kiệt Tác Sân Khấu Thế Giới ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật...có ảnh hưởng lớn không chỉ về sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung.

Từ các tác phẩm cổ đại với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của sân khấu thế giới như thời đại Phục hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với các bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.

8 935075 906389
Giá: 22.000đ